

The European Agricultural Fund for Rural Development:
Europe investing in rural areas

MAASEUTU 2020

Vuotuinen täytäntöönpanokertomus

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020

Vuotuinen täytäntöönpanokertomus	
Ajanjakso	01/01/2023 - 31/12/2023
Versio	2023.1
Tila – Nykyinen solmu	Euroopan komission hyväksymä - European Commission
Kansallinen viite	
Seurantakomitean hyväksyntäpäivämäärä	17/06/2024

Ohjelmaversio voimassa	
CCI	2014FI06RDRP001
Ohjelmatyyppe	Maaseudun kehittämisohjelma
Maa	Suomi
Alue	Manner-Suomi
Ohjelmakausi	2014 - 2022
Versio	11.0
Päätöksen numero	C(2023)7678
Päätöksen päivämäärä	07/11/2023
Hallintoviranomainen	Maa- ja metsätalousministeriö

Sisällysluettelo

1. OHJELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANOJA JA SEN PRIORITEETTEJA KOSKEVAT AVAINTIEDOT	4
1.a) Taloustiedot	4
1.b) Yhteiset ja ohjelmakohtaiset indikaattorit sekä määrälliset tavoitearvot	4
1.b1) Yhteenvetotaulukko	4
1.c) Maaseudun kehittämisohjelman täytäntöönpanoa koskevat keskeiset tiedot a) ja b) kohtien perusteella kohdealoittain	17
1.d) Taulukkoon F perustuvassa tuloskehyksessä asetettujen välitavoitteiden saavuttamista koskevat keskeisimmät tiedot.....	52
1.e) Muu maaseudun kehittämisohjelmaan liittyvä tekijä [valinnainen]	53
1.f) Tarvittaessa toimien vaikutus makroalue- ja merialuestrategioihin.....	53
1.g) Vuosittaisessa täytäntöönpanokertomuksessa käytetty muuntokurssi (muut kuin euromaat).....	56
2. ARVIOINTISUUNNITELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANON EDISTYMINEN.....	57
2.a) Kuvaus mahdollisista muutoksista, joita on tehty maaseudun kehittämisohjelman arviointisuunnitelmaan vuoden aikana, ja perustelut.....	57
2.b) Kuvaus vuoden aikana toteutetuista arviointitoimista (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 3 jakso).....	57
2.c) Kuvaus toimista, joita on toteutettu tietojen toimittamisen ja tiedonhallinnan osalta (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 4 jakso).....	57
2.d) Luettelo toteutetuista arvioinneista, myös tieto siitä, millä verkkosivustolla ne on julkaistu	58
2.e) Luettelo toteutetuista arvioinneista keskittyen arviointihavaintoihin.....	59
2.f) Kuvaus viestintätoimista, jotka on toteutettu arviointihavaintojen julkaisemiseksi (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 6 jakso).....	63
2.g) Kuvaus arviointitulosten vuoksi toteutetuista jatkotoimista (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 6 jakso).....	64
3. SEIKAT, JOTKA VAIKUTTAVAT OHJELMAN JA TOTEUTETTUJEN TOIMENPITEIDEN TEHOKKUUTEEN	65
3.a) Kuvaus toimista, joita on toteutettu ohjelman laadukkaan ja tehokkaan toteuttamisen varmistamiseksi.....	65
3.b) Laadun ja tehokkuuden toteutusmekanismit	70
4. TEKNISEN AVUN JA OHJELMAN JULKISUUSVAATIMUSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANOJA VARTEN SUORITETUT TOIMET.....	71
4.a) Kansallisen maaseutuverkoston perustamiseen ja sen toimintasuunnitelman täytäntöönpanoon suoritettavat toimet ja sitä koskeva tilannekatsaus	71
4.a1) Toteutettavat toimet ja nykytilanne kansallisen maaseutuverkoston perustamisen suhteen (hallintorakenne ja verkoston tukiyksikkö).....	71
4.a2) Toteutettavat toimet ja nykytilanne toimintasuunnitelman toteuttamisen suhteen	71
4.b) Toteutettavat toimet sen varmistamiseksi, että ohjelma julkistetaan (komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 808/2014 13 artikla).....	74

5. TOIMET, JOTKA ON TOTEUTETTU ENNAKKOEHTOJEN TÄYTTÄMISEKSI.....	76
6. KUVAUS ALAOHJELMIEN TOTEUTTAMISESTA	77
7. TIETOJEN JA OHJELMAN TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISESSA TAPAHTUNEEN EDISTYMISEN ARVIOINTI	78
8. ASETUKSEN (EU) N:O 1303/2013 5, 7 JA 8 ARTIKLAN MUKAISTEN PERIAATTEIDEN HUOMIOON OTTAMISEKSI TÄYTÄNTÖÖNPANNUT TOIMET.....	79
9. EDISTYMINEN INTEGROIDUN LÄHESTYMISTAVAN VARMISTAMISESSA MAASEUTURAHASTON JA MUIDEN UNIONIN RAHOITUSVÄLINEIDEN KÄYTTÖÖN ...	81
10. RAHOITUSVÄLINEIDEN KÄYTTÖÖNOTTOA KOSKEVA KERTOMUS (ASETUKSEN (EU) N:O 1303/2013 46 ARTIKLA).....	82
11. YHTEISTEN JA OHJELMAKOHTAISTEN INDIKAATTOREIDEN SEKÄ MÄÄRÄLLISTEN TAVOITEARVOJEN KOODITAUUKOT	83
Liite II	84
Asiakirjat.....	99

1. OHJELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANOJA JA SEN PRIORITEETTEJA KOSKEVAT AVAINTIEDOT

1.a) Taloustiedot

Katso liiteasiakirjat

1.b) Yhteiset ja ohjelmakohtaiset indikaattorit sekä määrälliset tavoitearvot

1.b1) Yhteenvetotaulukko

Kohdeala 1A						
Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
T1: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14, 15 ja 35 artiklan mukaisten menojen prosenttiosuus suhteessa maaseudun kehittämissuhteen kokonaismenoihin (kohdeala 1A)	2014-2023			1,99	72,07	2,76
	2014-2022			1,78	64,46	
	2014-2021			1,52	55,05	
	2014-2020			1,66	60,12	
	2014-2019			1,25	45,27	
	2014-2018			0,83	30,06	
	2014-2017			0,13	4,71	
	2014-2016			0,06	2,17	
	2014-2015			0,01	0,36	

Kohdeala 1B						
Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
T2: yhteistyötoimenpiteestä tuettujen yhteistyötoimien kokonaismäärä (asetuksen (EU) N:o 1305/2013 35 artikla) (ryhmät, verkostot/klusterit, pilottihankkeet...) (kohdeala 1B)	2014-2023			905,00	109,04	830,00
	2014-2022			844,00	101,69	
	2014-2021			729,00	87,83	
	2014-2020					
	2014-2019					
	2014-2018					
	2014-2017					
	2014-2016					
	2014-2015					

Kohdeala 1C						
Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
T3: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14 artiklan mukaisesti koulutettujen osallistujien kokonaismäärä (kohdeala 1C)	2014-2023			59 422,00	151,97	39 100,00
	2014-2022			53 486,00	136,79	
	2014-2021			46 636,00	119,27	
	2014-2020			34 095,00	87,20	
	2014-2019			27 916,00	71,40	
	2014-2018			14 064,00	35,97	
	2014-2017			107,00	0,27	
	2014-2016					
	2014-2015					

Kohdeala 2A							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
T4: niiden maatilojen prosenttiosuus, jotka saavat maaseudun kehittämissohjelmasta tukea rakenneuudistukseen tai nykyaikaistamiseen tehtäviin investointeihin (kohdeala 2A)		2014-2023	10,66	68,58	10,66	68,58	15,54
		2014-2022	10,19	65,55	10,19	65,55	
		2014-2021	9,40	60,47	9,40	60,47	
		2014-2020	8,19	52,69	8,19	52,69	
		2014-2019	7,31	47,03	7,31	47,03	
		2014-2018	5,71	36,73	5,71	36,73	
		2014-2017	2,68	17,24	3,04	19,56	
		2014-2016	0,99	6,37	0,99	6,37	
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	17 207 624,82	107,20	14 788 605,07	92,13	16 052 381,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	17 471 862,34	102,78	19 434 624,04	114,32	17 000 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	844 731 012,10	76,39	596 683 572,81	53,96	1 105 800 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	879 410 499,26	77,22	630 906 801,92	55,40	1 138 852 381,00

Kohdeala 2B							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
T5: niiden maatilojen prosenttiosuus, joilla on maaseudun kehittämissuunnitelmasta tuettu liiketoiminnan kehittämissuunnitelma / tuettuja investointeja nuorille viljelijöille (kohdeala 2B)		2014-2023	3,59	77,93	3,72	80,75	4,61
		2014-2022	3,44	74,67	3,56	77,27	
		2014-2021	3,19	69,24	3,19	69,24	
		2014-2020	2,76	59,91	2,76	59,91	
		2014-2019	2,31	50,14	2,31	50,14	
		2014-2018	1,55	33,64	1,55	33,64	
		2014-2017	0,37	8,03	0,37	8,03	
		2014-2016	0,03	0,65	0,03	0,65	
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	15 315 452,16	103,48	13 137 988,91	88,76	14 800 952,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	2 022 738,21	101,14	2 278 633,71	113,93	2 000 000,00
M06	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	93 678 566,25	67,10	63 568 792,72	45,54	139 600 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	111 016 756,62	70,98	78 985 415,34	50,50	156 400 952,00

Kohdeala 3A							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
T6: niiden maatalojen prosenttiosuus, joita tuetaan laatujärjestelmien, paikallismarkkinoiden ja lyhyiden jakeluketjujen sekä tuottajaryhmien ja -organisaatioiden avulla (kohdeala 3A)		2014-2023	2,99	175,23	2,99	175,23	1,71
		2014-2022	2,82	165,27	2,82	165,27	
		2014-2021	3,28	192,23	3,28	192,23	
		2014-2020	1,90	111,35	1,90	111,35	
		2014-2019	1,29	75,60	1,29	75,60	
		2014-2018	0,80	46,89	0,80	46,89	
		2014-2017	0,02	1,17	0,02	1,17	
		2014-2016					
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	8 544 017,32	101,71	7 805 182,05	92,92	8 400 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	9 317 569,93	103,30	9 854 083,34	109,25	9 020 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	107 041 902,40	97,54	88 108 061,84	80,29	109 740 000,00
M14	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	438 654 997,33	80,34	546 226 524,56	100,04	546 001 429,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	50 358 138,79	106,84	25 053 522,33	53,15	47 136 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	613 916 625,77	85,23	677 047 374,12	94,00	720 297 429,00

Painopiste P4						
Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
T12: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi (kohdeala 4C)	2014-2023			71,15	131,92	53,93
	2014-2022			71,15	131,92	
	2014-2021			71,11	131,85	
	2014-2020			70,81	131,29	
	2014-2019			70,96	131,57	
	2014-2018			70,30	130,35	
	2014-2017			63,64	118,00	
	2014-2016			63,18	117,15	
	2014-2015			62,21	115,35	
T10: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)	2014-2023			83,21	104,17	79,88
	2014-2022			83,21	104,17	
	2014-2021			83,37	104,37	
	2014-2020			83,20	104,15	
	2014-2019			83,43	104,44	
	2014-2018			82,81	103,67	
	2014-2017			82,83	103,69	
	2014-2016			82,29	103,01	
	2014-2015			82,44	103,20	
T9: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus (kohdeala 4A)	2014-2023			14,99	85,16	17,60
	2014-2022			14,99	85,16	
	2014-2021			14,72	83,63	
	2014-2020			14,30	81,24	
	2014-2019			13,55	76,98	
	2014-2018			13,44	76,36	
	2014-2017			11,94	67,83	

		2014-2016			10,94	62,15	
		2014-2015			9,59	54,48	
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	6 141 881,06	105,89	5 481 807,61	94,51	5 800 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	13 732 000,39	99,51	14 634 405,65	106,05	13 800 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	10 703 084,34	152,90	5 433 696,44	77,62	7 000 000,00
M10	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	2 229 695 678,25	99,28	2 260 029 915,51	100,63	2 245 939 965,00
M11	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	451 675 695,76	95,94	467 169 435,34	99,23	470 804 025,60
M13	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	4 814 870 451,02	98,06	4 865 973 749,07	99,10	4 910 325 873,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	12 977 190,35	109,03	9 966 685,02	83,73	11 902 857,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	7 539 795 981,17	98,36	7 628 689 694,64	99,52	7 665 572 720,60

Kohdeala 5B

Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)	
Neuvontapalveluja käyttävien edunsaajien lukumäärä (kpl)	2014-2023					2 000,00	
	2014-2022			846,00	42,30		
	2014-2021			718,00	35,90		
	2014-2020						
	2014-2019						
	2014-2018						
	2014-2017						
	2014-2016			221,00	11,05		
	2014-2015			18,00	0,90		
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	34 836,50	8,71	320 431,93	80,11	400 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	563 420,97	56,34	613 505,18	61,35	1 000 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	2 981 823,59	102,91	2 307 764,43	79,64	2 897 619,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot	2014-2023	3 580 081,06	83,30	3 241 701,54	75,43	4 297 619,00

	yhteensä						
--	----------	--	--	--	--	--	--

Kohdeala 5C							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
T16: kokonaisinvestoinnit uusiutuvan energian tuotantoon (euroa) (kohdeala 5C)		2014-2023	85 032 199,79	61,96	85 032 199,79	61,96	137 245 000,00
		2014-2022	75 143 155,10	54,75	75 143 155,10	54,75	
		2014-2021	71 067 254,33	51,78	71 067 254,33	51,78	
		2014-2020	50 962 949,92	37,13	50 962 949,92	37,13	
		2014-2019	35 088 750,94	25,57	35 088 750,94	25,57	
		2014-2018	22 471 513,38	16,37	22 471 513,38	16,37	
		2014-2017	9 186 406,25	6,69	9 186 406,25	6,69	
		2014-2016			2 539 138,00	1,85	
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	3 751 611,15	98,73	3 384 688,41	89,07	3 800 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	1 587 081,90	84,42	2 012 270,04	107,04	1 880 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	110 596 724,39	145,24	44 019 473,19	57,81	76 145 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	11 613 158,90	116,16	6 774 859,78	67,76	9 997 619,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	127 548 576,34	138,91	56 191 291,42	61,20	91 822 619,00

Kohdeala 5D							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
T17: niiden eläinyksiköiden (ey) prosenttiosuus, joita koskevat investoinnit kasvihuonekaasujenpäästöjen ja/tai ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi karjanhoidossa (kohdeala 5D)		2014-2023			2,70	25,06	10,77
		2014-2022			2,70	25,06	
		2014-2021			2,68	24,88	
		2014-2020			2,25	20,88	
		2014-2019			1,42	13,18	
		2014-2018			1,34	12,44	
		2014-2017			0,76	7,05	
		2014-2016			0,42	3,90	
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	1 017 694,88	92,52	952 183,87	86,56	1 100 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	99 978,87	49,99	126 975,86	63,49	200 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	18 632 594,36	70,58	10 046 909,01	38,06	26 400 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	2 187 931,34	128,70	919 095,31	54,06	1 700 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	21 938 199,45	74,62	12 045 164,05	40,97	29 400 000,00

Kohdeala 5E							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
Neuvontapalveluja käyttävien edunsaajien lukumäärä (kpl)		2014-2023					2 000,00
		2014-2022			2 533,00	126,65	
		2014-2021			1 970,00	98,50	
		2014-2020					
		2014-2019					
		2014-2018					
		2014-2017					
		2014-2016			161,00	8,05	
		2014-2015			245,00	12,25	
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	3 080 989,24	107,48	1 763 894,11	61,53	2 866 667,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	934 366,49	93,44	982 902,87	98,29	1 000 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	5 211 241,28	115,81	3 758 165,26	83,51	4 500 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	9 226 597,01	110,28	6 504 962,24	77,75	8 366 667,00

Kohdeala 6A							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
T20: tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (kohdeala 6A)		2014-2023			7 251,61	161,15	4 500,00
		2014-2022			6 602,37	146,72	
		2014-2021			4 882,36	108,50	
		2014-2020			3 042,41	67,61	
		2014-2019			2 948,15	65,51	
		2014-2018			1 815,20	40,34	
		2014-2017			600,81	13,35	
		2014-2016			15,30	0,34	
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	18 918 634,90	101,17	17 227 108,07	92,12	18 700 000,00
M06	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	295 122 944,82	118,03	209 340 739,63	83,72	250 038 095,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	93 558 120,54	103,08	39 883 711,46	43,94	90 761 905,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	407 599 700,26	113,38	266 451 559,16	74,12	359 500 000,00

Kohdeala 6B						
Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
T23: tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (kohdeala 6B)	2014-2023			4 168,23	166,73	2 500,00
	2014-2022			3 779,52	151,18	
	2014-2021			3 219,12	128,76	
	2014-2020			2 286,61	91,46	
	2014-2019			1 739,73	69,59	
	2014-2018			1 064,46	42,58	
	2014-2017			322,14	12,89	
	2014-2016			2,15	0,09	
	2014-2015					
T22: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyötty parannetuista palveluista/infrastruktuureista (kohdeala 6B)	2014-2023			92,66	196,84	47,07
	2014-2022			92,66	196,84	
	2014-2021			92,53	196,57	
	2014-2020			91,46	194,29	
	2014-2019			106,42	226,07	
	2014-2018			121,55	258,22	
	2014-2017			110,18	234,06	
	2014-2016			29,32	62,29	
	2014-2015					
T21: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka kuuluu paikallisten kehittämissstrategioiden piiriin (kohdeala 6B)	2014-2023			70,41	149,58	47,07
	2014-2022			70,41	149,58	
	2014-2021			70,41	149,58	
	2014-2020			70,41	149,58	
	2014-2019			70,41	149,58	
	2014-2018			70,41	149,58	
	2014-2017			70,41	149,58	

		2014-2016			70,41	149,58	
		2014-2015			70,41	149,58	
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	8 538 825,94	103,13	7 818 679,05	94,43	8 280 000,00
M07	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	96 158 316,27	103,56	85 964 625,29	92,58	92 850 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	1 356 124,44	96,87	1 192 932,48	85,21	1 400 000,00
M19	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	347 228 368,06	92,10	322 775 713,18	85,62	377 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	453 281 634,71	94,53	417 751 950,00	87,12	479 530 000,00

Kohdeala 6C							
Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)	
T24: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyötty uusista tai parannetuista palveluista/infrastruktuureista (TVT) (kohdeala 6C)	2014-2023			34,79	69,28	50,22	
	2014-2022			32,40	64,52		
	2014-2021			31,37	62,47		
	2014-2020			29,07	57,89		
	2014-2019			27,13	54,03		
	2014-2018			26,53	52,83		
	2014-2017			1,22	2,43		
	2014-2016						
	2014-2015						
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	2 638 929,07	107,71	2 291 595,56	93,53	2 450 000,00
M07	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	66 415 050,24	122,05	35 034 487,75	64,38	54 415 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	69 053 979,31	121,43	37 326 083,31	65,64	56 865 000,00

1.c) Maaseudun kehittämisohjelman täytäntöönpanoa koskevat keskeiset tiedot a) ja b) kohtien perusteella kohdealoittain

Yleistä

Tässä luvussa esitetyt maksu- ja sidontatiedot kuvaavat ohjelman toteuman tilanteen vuoden 2023 lopussa (8.11.2023 hyväksytty ohjelmaversio). Toteumassa on otettu huomioon päättyneet hankkeet ja hyväksytyistä hankkeista ne, joista oli vuoden 2023 loppuun mennessä maksettu vähintään yksi välimaksu. Vuonna 2023 ei enää tehty uusia tukipäätöksiä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta 2014–2020(2022).

Seurantataulukoissa maksujen toteuma on rahoituskauden ensimmäisinä vuosina esitetty ainoastaan päättyneiden hankkeiden osalta. Hyväksytyt hankkeet, joista oli maksettu vähintään yksi välimaksu, eivät olleet alkuvuosina mukana luvuissa. Näin ollen vuosien 2018–2023 seurantataulukoiden tiedot eivät ole vertailukelpoisia vuosien 2014–2017 raporttien seurantatietoihin. Tämä tulee huomioida luvun 1.b. taulukoissa, jotka SFC-järjestelmä luo tallennettujen numeroarvojen perusteella.

Raportissa esitettyjen seurantataulukoiden maksu- ja sidontatiedot perustuvat mm. raportoinnin ohjeistukseen ja SFC-järjestelmän toteuttamaan laskentaan. Komission ohjeiden mukaisesti järjestelmään tallennetut maksu- ja sidontatiedot eivät valitettavasti anna todellista kuvaa toimenpiteiden kumulatiivisista sidonnoista ja maksuista. SFC-järjestelmän taulukoissa monivuotisista sitoumuksista sidontoihin huomioidaan ainoastaan raportointivuoden maksusitoumukset ja järjestelmä laskee vuosittain toimitetut tiedot yhteen. Kehittämishankkeiden osalta sidonnat voivat muuttua edellisille vuosille esimerkiksi siitä syystä, että niihin tehdään muutospäätöksiä, jotka muuttavat alkuperäistä sidontaa. Neuvonnan sidonta- ja maksutiedot ovat yhtäläiset toimenpiteen luonteesta johtuen. Pinta-ala- ja eläintukien osalta yhteenvototaulukossa olevat arvot voivat poiketa tekstin kumulatiivisista arvoista etenkin tukityypeissä, joihin liittyy eläinmääriä (M13 ja M14). Rahoituskauden alussa vuosikertomuksen luvut kerättiin tietojärjestelmästä ennen kuin lopulliset tiedot olivat käytettävissä. Rahoituskauden vuosittaisia arvoja summaamalla ei saada todellista kumulatiivista tietoa. Tässä luvussa esitetyt sidonta- ja maksutiedot kuvaavat tilanteen 1.1.2014–31.12.2023 väliseltä ajalta. Maksutiedot vastaavat vuoden 2023 loppuun mennessä komissiolle toimitettujen maksuhakemusten kumulatiivista määrää.

Kohdealat 1A-C: Innovaatioiden, yhteistyön ja tietämispohjan kehittämisen edistäminen maaseudulla; Yhteyksien vahvistaminen maatalouden, ruoan tuotannon, metsätalouden sekä tutkimuksen ja innovaatioiden välillä myös ympäristöasioiden hallinnan ja ympäristönsuojelun tason parantamiseksi; Elinikäisen oppimisen ja ammatillisen koulutuksen edistäminen maa- ja metsätaloudessa

Osaamista ja innovaatioita edistetään koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02) ja yhteistyöllä (M16). Koulutuksen ja tiedonvälityksen sekä neuvonnan avulla pystytään lisäämään tuottajien tietoisuutta ympäristö- ja ilmastoasioista ja niiden merkityksestä. Koulutuksen ja neuvonnan avulla voidaan myös vaikuttaa toimijoiden valintoihin siten, että kasvihuonekaasupäästöjä voidaan saada vähennettyä. Yhteistyö-toimenpiteen avulla on mahdollista toteuttaa pilottihankkeita ja luoda uusia toimintamalleja esim. palveluiden tuottamiseen tai vaikka kehittää uusia energiatehokkaampia menetelmiä ja tekniikoita maataloudessa sekä kehittää hajautetun energian tuotantoa, resurssitehokkuutta ja kehittää uusia toimintamalleja. Yhteistyö-toimenpiteen kautta voidaan myös saada aikaan uusia menetelmiä ja teknologioita kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi.

Kohdealan 1A tavoitteeksi on asetettu, että koulutukseen ja tiedonvälitykseen (M01), neuvontaan (M02) ja

yhteistyöhön (M16) käytetään ohjelman julkisesta rahoituksesta (sis. myös kokonaan kansallisen osuuden) 2,76 % (298,546 milj. euroa). Maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoituksen osuus tästä on 5,7 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteistä M01, M02 ja M16 oli toteutunut maksuina yhteensä 271,7 milj. euroa (2,52 % julkisesta rahoituksesta) ja sidottu oli 301,2 milj. euroa (2,79 % julkisesta rahoituksesta). Raportin alussa olevassa koostetaulukossa esitetään, että toimenpiteistä M01, M02 ja M16 olisi toteutunut maksuina 1,99 % kokonaiskehyksestä. Ero johtuu siitä, että SFC:ssä laskentakaava ei huomioi toimenpiteen M16 alatoimenpiteiden M16.1. ja M16.10 (muut) maksuja. M16.10 on Suomessa kaikkein tehoikkaimmin toteutunut toimenpiteen M16 alatoimenpide.

Koulutuksesta ja tiedonvälityksestä oli toteutunut maksuina vuoden 2023 loppuun mennessä 75 milj. euroa (sidottu 82,6 milj. euroa), neuvonnasta 49,9 milj. euroa (sidottu 49,9 milj. euroa) ja yhteistyöstä 146,8 milj. euroa josta 1,7 milj. euroa oli elpymisvälineen osuus (sidottu 168,7 milj. euroa, josta 5,6 milj. euroa oli elpymisvälineen osuus). Koulutustoimenpiteestä on rahoitettu vuoden 2023 loppuun mennessä 180 hanketta ja tiedonvälityshankkeita 364 kpl.

Kohdealan 1B tavoitteeksi on asetettu, että tuettuja yhteistyötoimia on rahoituskauden lopussa toteutunut yhteensä 830 kpl (josta 20 kpl elpymisvälineestä). Yhteistyö-toimenpide on ollut suosittu ja sen mukaisia hankkeita oli vuoden 2023 loppuun mennessä hyväksytty yhteensä lähes 905 kpl. Suosituimmat alatoimenpiteet ovat olleet muut yhteistyöhankkeet (M16.10) ja pilottihankkeet sekä uusien tuotteiden ja menetelmien kehittäminen (M16.2). Tavoitemittareiden toteumaa indikaattoritaulukoissa tarkasteltaessa tulee huomioida, että SFC-järjestelmän laskentakaava ei huomioi toimenpiteestä 16.0 toteutuneita maksuja. Toimenpiteestä 16.0 kysytään vain hankemäärä (taulukko B1 SFC:ssä). Maksettuja euroja ei pyydetä ilmoittamaan. Toimenpide 16.0 on hankemäärältään suurin.

Kohdealan 1C tavoitteeksi on asetettu, että toimenpiteen M01 mukaisiin koulutuksiin osallistuu 39 100 henkilöä. Lisäksi tavoitteena on, että 5 600 henkilöä osallistuu Leader-ryhmiltä rahoituksen saaneiden hankkeiden koulutuksiin. Toimenpiteen M01 mukaisia hankkeita oli vuoden 2023 loppuun mennessä hyväksytty yhteensä 544 kpl, joista 108 oli käynnistetty Leader-rahoituksella. Koulutuksiin on osallistunut yhteensä yli 53 000 henkilöä. Koulutushankkeet kestävät useimmiten 2–3 vuotta.

Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a. (ml. taulukko neuvontakäynneistä kohdealoittain).

Kohdeala 2A: Kaikkien maatilojen taloudellisen suorituskyvyn parantaminen sekä maatilojen rakenneuudistuksen ja nykyaikaistamisen helpottaminen, erityisesti markkinoille osallistumisen ja markkinoille suuntautumisen sekä maatalouden monipuolistamisen lisäämiseksi

Maatalouden tuottavuutta ja kilpailukykyä parannetaan ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02) ja investoinneilla fyysiseen omaisuuteen (M04). Tuet maatilojen investointeihin mahdollistavat esimerkiksi tuotantorakennetta parantavien, tuotantokustannuksia vähentävien sekä uuden teknologian ja prosessien käyttöönottoa tukevien investointien rahoituksen. Investointien tukemisella luodaan pohjaa maatalouden pitkän aikavälin tuotantoedellytysten säilymiselle ja ruuantuotannon kannattavuuden paranemiselle. Investointien toteuttamisessa voidaan samalla kiinnittää erityistä huomioita myös tuotantotapojen ympäristövaikutuksiin, energiatehokkuuteen ja eläinten hyvinvointiin. Yksikkökustannusten lasku sekä ympäristöä vähemmän kuormittavat ja eläinten hyvinvointia entistä paremmin huomioivat investoinnit parantavat tuettavien tilojen kilpailukykyä kuluttajien kiinnostuksen kasvaessa. Koulutuksella ja tiedonvälityksellä sekä neuvonnalla helpotetaan maatilojen rakenneuudistusta ja nykyaikaistamista sekä parannetaan maatilojen taloudellista toimintakykyä.

Kohdealan 2A suunniteltu julkinen rahoitus yhteensä on 1 127,5 milj. euroa, josta 11,4 milj. euroa on

maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta ja 636,2 milj. euroa on kokonaan kansallista rahoitusta. Vuoden 2023 loppuun mennessä maksuina oli toteutunut yhteensä 631,2 milj. euroa (55,4 %) ja sidottu oli 705,0 milj. euroa (61,9 %). EU-osarahoitteisesta osuudesta oli toteutunut maksuina 420,1 milj. euroa (86 %) ja sidottu oli 467,0 milj. euroa (95 %). Maaseuturahaston elpymisvälineen lisävaroista maksuina oli toteutunut 7,2 milj. euroa ja sidottu oli 11,1 milj. euroa. Kokonaan kansallisesta osuudesta oli maksuina toteutunut 211,1 milj. euroa ja sidottu oli 238,0 milj. euroa.

Kohdealan 2A tavoitteeksi on asetettu, että maatilainvestointeihin (M04.1) tukea saaneiden tilojen lukumäärä on rahoituskauden lopussa 9 110 kpl (joista 110 kpl elpymisvälineestä) (15,54 % kaikista maataloista). Tavoite on laskettu vuoden 2012 tilojen lukumäärän perusteella (58 607 tilaa). Vuonna 2023 maataloja oli 42 427. Tilamäärä oli vuoden 2023 lopussa 16 180 pienempi kuin SFC:ssä käytetty tilalukumäärä vuodelta 2012.

Ohjelmakauden aikana kohdealan 2A mukaista investointitukea myönnettiin yli 11 000 hankkeeseen 6 246 tilalle (10,66 %). Näistä hankkeista 420 rahoitettiin maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoituksella. Toimenpiteeseen sisältyvien tuotannollisten rakennushankkeiden toteutusaika on enimmillään jopa neljä vuotta, joten käynnissä olevien ja myönteisen päätöksen saaneiden hankkeiden määrä huomioiden toimenpiteen tuotoksiin liittyvät tavoitteet tullaan ylittämään rahoituskauden aikana.

Koulutus ja tiedonvälitys -toimenpiteen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 2A on 16,1 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 2A mukaisissa hankkeissa koulutetaan 12 500 hlö.

Toimenpiteestä M01 oli kohdealalta 2A toteutunut maksuina vuoden 2023 loppuun mennessä 14,8 milj. euroa ja sidottu oli 16,4 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 79 kpl, joista 35 oli koulutushankkeita ja 44 tiedonvälityshankkeita. Kohdealan 2A-mukaisissa koulutushankkeissa on koulutettu 17 058 henkilöä.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 2A on 7 700 neuvontaa saaneita tuensaajia. Toimenpiteen M02 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 2A on 17 milj. euroa. Vuoden 2022 loppuun mennessä toimenpiteestä oli kohdealalle 2A toteutunut maksuina 19,4 milj. euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a. (ml. taulukko neuvontakäynneistä kohdealoittain).

Maatalousinvestointeihin (M04.1) suunniteltu julkinen rahoitus kohdealalle 2A on yhteensä 1 105,8 milj. euroa, josta 458,2 milj. euroa on EU-osarahoitteista, 11,4 milj. euroa maaseuturahaston elvytysvälineen lisärahoitusta ja 636,2 milj. euroa kokonaan kansallista rahoitusta. Vuoden 2023 loppuun mennessä maatalousinvestoinneista oli toteutunut maksuina yhteensä 604,1 milj. euroa (53,0 %) ja sidottu oli 680,3 milj. euroa (59,7 %). EU-osarahoitteisesta osuudesta oli toteutunut maksuina 385,9 milj. euroa ja elpymisvälineestä 7,2 milj. euroa. Sidottu oli yhteensä 442,3 milj. euroa, josta elpymisvälineen osuus oli 11,1 milj. euroa. Kokonaan kansallisesta osuudesta oli toteutunut avustuksena, korkotukena ja valtiontakauksena 211,1 milj. euroa ja sidottu oli 238,0 milj. euroa. Rahoitusta oli vuoden 2023 loppuun mennessä myönnetty yli 11 000 hankkeelle 6 246 tilalle. Toimenpiteeseen sisältyvien tuotannollisten rakennushankkeiden toteutusaika on enimmillään jopa neljä vuotta. Maaseutuohjelman mukaiset maksatukset ovat edelleen kesken ja hankkeiden toteutus jatkuu kesään 2025 saakka.

Toimenpiteessä (M04.1) tuetaan maatalojen investointeja, joiden tavoitteena on parantaa maatalan kilpailukykyä ja kannattavuutta. Investoinneilla voidaan vaikuttaa tilan tuotannon tehokkuuteen sekä taloudellisiin ja tuotannollisiin olosuhteisiin ja sitä kautta myös alkutuotteiden laatuun ja tuotteiden

saamiseen elintarvikemarkkinoille samalla parantaen maatalouden tuottavuutta ja kannattavuutta.

Investoimalla tuotantorakennuksiin ja niiden nykyaikaiseen teknologiaan voidaan edistää eläinten hyvinvointia ja parantaa työympäristöä, lisätä energiatehokkuutta, tehostaa uusiutuvaa energiaa hyödyntävien ratkaisujen käyttöönottoa sekä lisätä uusiutuvien luonnonvarojen ja kierrätettävien materiaalien tarkoituksenmukaista käyttöä. Investointitoimenpiteillä voidaan myös osaltaan vaikuttaa tuotannon ilmasto- ja ympäristökuormitukseen ja esimerkiksi ravinteiden kierrätystä tukevilla investoinneilla voidaan saada sekä taloudellisia, että ympäristöhyötyjä.

Pääosa rahoituksesta on kohdistunut kotieläintuotannon rakentamisinvestointeihin, etenkin lypsy- ja nautakarjalouteen. Näissä tuotantosuosunnissa ruokinnan perustana on nurmirehu, jonka tuotanto sopii hyvin Suomen ilmasto-olosuhteisiin ja pelloille. Kotieläintaloudessa rakennekehitys ja lopettavien tilojen määrä on edelleen kaikkein suurinta, jolloin jatkaville tiloille kohdistuu paineita uusien, korvaavien eläinpaikkojen rakentamiseen. Kotieläinrakennuksiin tehdään runsaasti investointeja myös eläinten hyvinvoinnin ja työympäristön parantamisen näkökulmasta. Kappalemääräisesti paljon investointeja tehdään maan kasvukuntoa parantaviin pellon salaojitusinvestointeihin, joiden merkitys Suomen ilmasto-olosuhteissa on ensiarvoisen tärkeä myös ravinteiden tehokkaalle hyödyntämiselle ja eroosion estämiselle.

Vaikka tilojen rakennetta on kehitetty ja uuteen teknologiaan panostettu, maatalouden kilpailukyky ja työn tuottavuus eivät rahoituskauden aikana koko sektorin tasolla ole parantuneet. Sen sijaan toimenpiteitä toteuttaneilla tiloilla investointien vaikutukset näkyvät positiivisesti. Maatalouden yleinen kannattavuuskehitys on vaikuttanut myös investointien tilojen talouteen, mutta pitkällä tähtäimellä toimintaansa kehittäneet tilat ovat pääsääntöisesti paremmassa asemassa kuin investoimattomat tilat.

Monet ensisijaisilta vaikutuksiltaan kohdealaan 2A kohdentuvat investoinnit toteuttavat toissijaisina vaikutuksina myös kohdealoja 5C ja 5D.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 2A vaikuttavat toissijaisesti luonnonhaittakorvaukset (M13) ja eläinten hyvinvointi (M14) (maksettu yhteensä n. 5,4 mrd. euroa). Luonnonhaittakorvaukset parantavat maatalojen taloudellista suorituskykyä. Eläinten hyvinvointi -toimenpiteen toimilla voidaan vähentää eläinten sairauksia ja parantaa tuotteiden laatua sekä vastata kuluttajien odotuksiin, mikä vaikuttaa myös maatilan taloudelliseen tulokseen.

Kohdeala 2B: Riittävän ammattitaitoisten viljelijöiden maatalousalalle pääsyn ja erityisesti sukupolvenvaihdosten helpottaminen

Viljelijöiden ikärakenteen heikkenemistä voidaan ehkäistä tukemalla nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittamista. Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) sekä neuvonnan (M02) avulla lisätään viljelijöiden ammattitaitoa ja tehostetaan ammattitaitoisten viljelijöiden pääsyä maatalousalalle. Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen (M06) sisältää aloitustuen nuorille viljelijöille.

Kohdealan 2B suunniteltu kokonaisrahoitus on yhteensä 156,4 milj. euroa, josta 89,4 milj. euroa on EU-osarahoitteista ja 67 milj. euroa on kokonaan kansallista rahoitusta. Kokonaisrahoituksesta oli vuoden 2023 loppuun mennessä toteutunut maksuina 80,3 milj. euroa (51,3 %) ja sidottu oli 85,2 milj. euroa (54,3 %). EU-osarahoitteisesta osuudesta oli maksettu 79 milj. euroa (88,4 %) ja sidottu oli 83,8 milj. euroa (93,7 %). Kokonaan kansallisesta osuudesta oli vuoden 2023 loppuun mennessä maksettu n. 1,3 milj. euroa ja sidottu oli 1,4 milj. euroa.

Kohdealan 2B tavoitteeksi on asetettu, että nuorten viljelijöiden tukea saaneita tiloja on rahoituskauden

lopussa 2 700 kpl (4,6 % kaikista maataloista). Tukea tilanpidon aloitukseen oli vuoden 2023 loppuun mennessä maksettu 2 103 hankkeelle.

Koulutus ja tiedonvälitys -toimenpiteen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 2B on 14,8 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 2B mukaisissa hankkeissa koulutetaan 8 000 hlö.

Toimenpiteestä M01 oli kohdealalta 2B toteutunut maksuina vuoden 2023 loppuun mennessä 13,1 milj. euroa ja sidottu oli 14,7 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 64 kpl, joista 40 oli koulutushankkeita ja 24 tiedonvälityshankkeita. Kohdealan 2B-mukaisissa koulutushankkeissa on koulutettu 16 780 henkilöä.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 2B on 1 000 neuvontaa saaneita tuensaajia. Toimenpiteen M02 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 2B on 2 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli kohdealalle 2B toteutunut maksuina 2,3 milj. euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a. (ml. taulukko neuvontakäynneistä kohdealoittain).

Tilanpidon aloitustukeen nuorille viljelijöille (M06.1) suunniteltu kokonaisrahoitus on yhteensä 139,6 milj. euroa, josta 72,6 milj. euroa on EU:n osaksi rahoittamaa ja 67 milj. euroa on korkotukena myönnettävää kokonaan kansallista rahoitusta. Vuoden 2023 loppuun mennessä tukea nuorille viljelijöille oli maksettu yhteensä 64,8 milj. euroa ja sidottu oli 68,2 milj. euroa, josta n. 1,3 milj. euroa oli maksettu ja 1,4 milj. euroa sidottu kokonaan kansallisesta kehyksestä. Vuoden 2023 loppuun mennessä rahoitusta oli saanut 2 103 tilaa (3,72 %). Määrä voi vielä hieman kasvaa, kun loppuihin myönteisen päätöksen saaneisiin hankkeisiin haetaan maksatusta, sillä myönteisen päätöksen saaneita aloittamattomia hankkeita oli vuoden 2023 lopussa vielä 45.

Toimenpiteen tavoitteena on ollut saada alalle uusia maatalousyrittäjiä, joilla on mahdollisuus kannattavan toiminnan harjoittamiseen ja tilojen kehittämiseen. Tuen avulla on pyritty vähentämään tilanpidon aloittamisen taloudellista riskiä ja osaltaan parantamaan yritystoiminnan tulevia kehittämismahdollisuuksia. Tavoitteena on ollut, että nuorten yrittäjien hallitsemien tilojen osuus suhteessa tilojen kokonaismäärään säilyisi nykytasolla.

Vuonna 2023 ei tehty enää uusia tukipäätöksiä. Rahoituskauden 2014-2022 haut päättyivät lokakuun 2022 lopussa ja kaikki tukipäätökset tehtiin vuoden 2022 loppuun mennessä. Tuet haettiin joko sähköisenä Hyrrä-tietojärjestelmässä tai paperihakemuksena. Sähköisenä hakemuksen jätti 88 % hakijoista.

Myönnettyjen aloitustukien vuotuinen määrä vaihteli jonkin verran rahoituskauden aikana, kauden loppua kohden määrä oli kuitenkin laskusuunnassa. Osa tilanpidon aloituksista toteutetaan aloitustukijärjestelmän ulkopuolella. Aloitustuen ulkopuolella toteutuvat sukupolvenvaihdokset tehdään usein pienemmillä, sivutoimisilla tiloilla. Kun toisaalta tarkastellaan rakennekehitystavoitteita ja sitä, että aloitustukea koskevan toimenpiteen tavoitteena on ollut kannustaa ja helpottaa sukupolvenvaihdoksia kehittyvillä, tulevaisuuteen tähtäävillä tiloilla, voidaan todeta, että määrällisestä tavoitteesta jäämisestä huolimatta toimenpide on tukenut ohjelman tavoitteita.

Maatalouden kannattavuuden haastava tilanne vaikuttaa myös nuorten viljelijöiden jatkamishalukkuuteen. Yksi haaste Suomessa liittyy siihen, että tilan ulkopuolelta tulevien nuorten on melko haastavaa löytää myynnissä olevia, kohtuuhintaisia maatiloja, joissa olisi potentiaalia kehittää toimintaa siten, että siitä muodostuisi kannattava elinkeino. Tuen avulla ja helpottamalla rahoituksen saatavuutta voidaan jonkin

verran parantaa aloittamismahdollisuuksia. Myös maaseudun elinvoimaisuutta kehittämällä voidaan parantaa nuorten kiinnostusta maatalousyrittäjyyteen. Neuvonta ja erilaiset kehittämishankkeet osaltaan voivat edistää valmiuksia maatalousyrittäjyyteen.

Kohdeala 3A: Alkutuottajien kilpailukyvyyn parantaminen kytkemällä heidät paremmin maatalouselintarvikeketjuun maataloustuotteiden arvoa lisäävien laatujärjestelmien, paikallisten markkinoiden edistämistä sekä menekinedistämistä koskevien toimien, lyhyiden jakeluketjujen, tuottajaryhmien ja -organisaatioiden sekä toimialaorganisaatioiden avulla

Alkutuottajien kilpailukykyä parannetaan ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02), investoinneilla fyysiseen omaisuuteen (M04), eläinten hyvinvoinnilla (M14) ja yhteistyötoimenpiteellä (M16). Tukemalla maataloustuotteiden jalostusta ja kauppaa voidaan parantaa tuottajien valmiuksia vastata kuluttajien toiveisiin mm. luomu- ja lähiruoan saatavuudesta. Myös yritysten jalostusastetta voidaan nostaa. Koulutuksen, neuvonnan ja yhteistyön avulla on mahdollista luoda ja lisätä edellytyksiä laadukkaiden elintarvikkeiden tuotannolle ja jopa viennille. Eläinten hyvinvointi -toimenpiteellä parannetaan eläinten pito-olosuhteita ja niiden hoitoa sekä vaikutetaan tuotantoeläinten lajinmukaisen hoidon edistämiseen. Myös neuvonnan kautta voidaan vaikuttaa eläinten terveydenhuollon ja hyvinvoinnin edistämiseen. Eläinten hyvinvoinnin edistämisellä ja hyvällä kohtelulla pystytään vastaamaan entistä paremmin kuluttajien odotuksiin.

Kohdealan 3A suunniteltu kokonaisrahoitus on 720,3 milj. euroa, josta 3,9 milj. euroa on elvytysrahoitusta. Vuoden 2023 loppuun mennessä kohdealalta 3A oli toteutunut maksuina yhteensä 692,1 milj. euroa (96,1 %), josta elvytysrahoituksen osuus oli 1,6 milj. euroa ja sidottu oli 707,5 milj. euroa (98,2 %), josta elvytysrahoituksen osuus oli 3,8 milj. euroa.

Kohdealan 3A tavoitteeksi on asetettu, että yhteistyöhön/paikalliseen menekinedistämiseen toimitusketjun toimijoiden välillä osallistuneiden maatilojen lukumäärä on rahoituskauden lopussa 1 000 kpl (1,71 % maatiloista). Tavoite liittyy yhteistyö-toimenpiteen alatoimenpiteeseen M16.4 (Tuki horisontaaliseen ja vertikaaliseen yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden perustamiseksi ja kehittämiseksi sekä tuki paikallisiin menekinedistämistoimiin lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden kehittämiseksi). Tuettuja hankkeita on 39 kpl. Lyhyiden toimitusketjujen yhteistyöhön on osallistunut 1 751 tilaa (2,99%).

Tuottajaorganisaatioita koskevat hankkeet eivät ole kiinnostaneet alkuperäisen tavoitteen (5 000) mukaisesti tuottajia. Tähän vaikuttanee osaltaan se, että Suomessa on ennestään vahva osuustoiminta keskeisissä maataloustuotteissa. Tavoitetta laskettiin rahoituskauden loppupuolella 1 000 tilaan.

Koulutus ja tiedonvälitys -toimenpiteen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 3A on 9,4 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 3A mukaisissa hankkeissa koulutetaan 1 000 hlö.

Toimenpiteestä M01 oli kohdealalta 3A toteutunut maksuina vuoden 2023 loppuun mennessä 7,8 milj. euroa ja sidottu oli 8,5 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 22 kpl, joista 5 oli koulutushankkeita ja 18 tiedonvälityshankkeita. Kohdealan 3A mukaisiin koulutuksiin on osallistunut 2 751 henkilöä.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2022 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 3A on 7 000 neuvontaa saaneita tuensaajia. Toimenpiteen M02 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 3A on 9 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä

toimenpiteestä oli kohdealalle 3A toteutunut maksuina 9,9 milj. euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a. (ml. taulukko neuvontakäynneistä kohdealoittain).

Maataloustuotteiden jalostuksen, kaupan pitämisen ja/tai kehittämisen (M04.2) tavoite kohdealalla 3A on 700 tukea saanutta yritystä (josta 100 kpl elpymisvälineestä). Toimenpiteen M04.2 suunniteltu julkinen kokonaisrahoitus kohdealalle 3A on 110 milj. euroa, josta 1,74 milj. euroa on maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta. Vuoden 2023 loppuun mennessä oli kohdealalta 3A maksuina toteutunut 89,3 milj. euroa, josta elpymisvälineen lisärahoituksen osuus oli 1,1 milj. euroa ja sidottu oli 96,8 milj. euroa, josta elpymisvälineen lisärahoituksen osuus oli 1,7 milj. euroa.

Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 793 kpl, joista 62 oli saanut rahoitusta maaseuturahaston elpymisvälineestä. Tuettuja yrityksiä oli yhteensä 419.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Eläinten hyvinvointikorvausten (M14) tavoite on 6 100 tuensaaja. Toimenpiteen M14 suunniteltu kokonaisrahoitus on 546 milj. euroa. Vuonna 2023 eläinten hyvinvointikorvauksia maksettiin 5 601 tilalle. Vuosina 2014–2023 toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 544 milj. euroa. Toimenpiteen toteutus maaseutuohjelmasta on päättynyt.

Vuosiraportin alussa olevan yhteenvetotaulukon arvoon verrattuna ero johtuu siitä, että vuosittaiset tiedot on siinä laskettu yhteen. Vuosittaisia sidontoja ei voi laskea yhteen. Lisäksi eläinmääriä on etenkin rahoituskauden alussa poimittu tietojärjestelmästä ennen kuin tiedot ovat olleet lopulliset.

Kotieläintilojen määrä Suomessa on laskenut. Eläinten hyvinvointikorvauksiin sitoutuneiden tilojen määrä prosentuaalisesti kuitenkin kasvoi rahoituskauden aikana. Tukijärjestelmä on kiinnostanut tuottajia ja eläinten hyvinvointikorvaukset ovatkin vakiinnuttaneet asemansa maatalouspolitiikassa.

Eläinten hyvinvointikorvauksia myönnetään viljelijöille, jotka sitoutuvat toteuttamaan maaseutuohjelman mukaisia eläinten hyvinvointia edistäviä toimia. Eläinten hyvinvointisitoumukset voidaan tehdä eläinlajikohtaisesti naudoista, sioista, lampaista ja vuohista tai siipikarjasta. Eläinten hyvinvointikorvauksien yleisenä tavoitteena on eläinten hyvinvoinnin kohentuminen. Tavoitteena on myös tuotantoeläinten lajinmukaisemman hoidon edistäminen ja viljelijöiden tietoisuuden lisääminen eläinten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Neuvonnalla on tavoitteiden saavuttamisessa keskeinen merkitys. Eläinten hyvinvoinnin edistämällä ja hyvällä kohtelulla pystytään vastaamaan kuluttajien odotuksiin.

Eläinten hyvinvointikorvaukset tukevat myös muita maatalouspolitiikan tavoitteita. Esimerkiksi eläinten laidunnuksella on myönteisiä vaikutuksia paitsi laiduntavien eläinten hyvinvointiin myös maisemanhoitoon.

Vuonna 2022 eläinten hyvinvointiin lisättiin hyvinvointisuunnitelma, jotta siitä saatiin kokemuksia seuraavalle rahoituskaudelle.

Vuoden 2023 aikana maksettiin osia aiemmin tehdyistä eläinten hyvinvointisitoumuksista. Vuonna 2023 oli haussa Suomen CAP-suunnitelman eläinten hyvinvointitoimenpiteet.

Rahoituskauden 2014–2020 ensimmäinen vuosi oli siirtymäkautta, jolloin käytössä oli edellisen rahoituskauden toimenpiteet. Rahoituskauden lopussa oli siirtymäkautta vuosille 2021–2022.

Loppuvuodesta 2022 käynnistyi Porsaiden kirurgisesta kastraatiosta luopumista valmisteleva työryhmä.

Työryhmän toimikausi jatkuu 2023 kesään. Työryhmän tehtävänä oli selvittää käytännön edellytykset toteuttaa kirurgisesta kastroatiosta luopuminen. Työryhmä selvittää myös, kuinka voidaan toteuttaa täyskarjukasvatusta ja toisaalta immunokastroatioon perustuvaa lihasikakarjujen kasvatusta.

Eläinsuojelulain kokonaisuudistusta on valmisteltu Suomessa pitkään. Lakiudistuksessa korvataan vuoden 1996 eläinsuojelulaki ja -asetus. Uusi eläinten hyvinvointilaki tuli voimaan 1.1.2024.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 3A vaikuttavat ensisijaisesti 16.1 (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)), 16.2 (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen), 16.4 (Tuki horisontaaliseen ja vertikaaliseen yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden perustamiseksi ja kehittämiseksi sekä tuki paikallisiin menekinedistämistöimiin lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden kehittämiseksi, 16.6 (Tuki yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä elintarvikkeissa, energiantuotannossa ja teollisissa prosesseissa käytettävän biomassan tarjoamiseksi kestäväällä tavalla), 16.9 (Tuki maataloustoiminnan monipuolistamiseksi terveydenhuollon, sosiaalisen integroitumisen, yhteisön tukeman maatalouden sekä ympäristöä ja elintarvikkeita koskevan koulutuksen aloilla toteutettaviin toimintoihin) ja 16.10 (Muut).

Yhteistyötoimenpiteiden suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 3A on 47,1 milj. euroa, josta 2,1 milj. euroa on maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli kohdealalta 3A toteutunut maksuina 40,8 milj. euroa, josta elpymisvälineen osuus oli 413 424 euroa ja sidottu oli 48 milj. euroa, josta elpymisvälineen osuus oli 2,1 milj. euroa.

Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 219 kpl, joista 6 oli toimenpiteen M16.1 mukaisia, 104 oli toimenpiteen M16.2 mukaisia, 29 oli toimenpiteen M16.4 mukaisia, 5 hanketta kohdistui toimenpiteeseen M16.6 (Biomassan tuotanto- ja jakeluketjut). 75 hanketta oli toimenpiteen M16.10 mukaisia.

Kohdealan 3A mukaisissa EIP-hankkeissa (16.1) on mm. edistetty tuotantoeläinten hyvinvointia ja terveyttä Kuvaa nautaa –hankkeessa sekä kehitetty eläinten ruokinnan digitalisaatiota Digipaali –hankkeella. DigiTomkku –hankkeessa pyritään edistämään datan hallintaa ja –analyysia tomaatin, paprikan ja kurkun tuotannossa.

Siirtymäkaudella rahoitetuissa 38 hankkeessa kohdealalla 3A on mm. tehty biomassojen logistista aluetarkastelua Järvi-Suomen alueella sekä kehitetty lampaanlihan tuotantoketjua sekä muutenkin kehitetty lähiruoka- ja lähituotetoimintaa. Hankkeissa on etsitty ratkaisua kuiviketurpeen korvaamiseksi ja sementtuotannon erikoistumiseen.

Alatoimenpiteessä 16.4 on rahoituspäätöksen saaneissa hankkeissa edistetty mm. lähiruuan ja luomuruuan verkostoja.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 3A vaikuttavat toissijaisesti luonnonmukainen tuotanto (M11) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä 791 milj. euroa). Luonnonmukaisen tuotannon toimenpiteellä voidaan vaikuttaa siihen, että alkutuottajat saadaan kytkettyä paremmin ruokaketjun laatujärjestelmiin. Paikallisia markkinoita pystytään

edistämään ja yhteistyötä toimijoiden välillä lisäämään.

Kohdeala 3B: Maatilojen riskien ehkäisemisen ja hallinnan tukeminen

Kohdealalle 3B ei ole maaseutuohjelmassa otettu käyttöön ensisijaisesti vaikuttavia toimenpiteitä. Riskien ehkäisemiseen ja niiden hallintaan vaikutetaan välillisesti useiden ohjelmaan valittujen toimenpiteiden avulla.

Kohdealaan 3B vaikuttavat toissijaisesti koulutus ja tiedonvälitys (M01), neuvonta (M02), investoinnit fyysiseen omaisuuteen (M04), maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07), ympäristökorvaukset (M10), luonnonmukainen tuotanto (M11), yhteistyö (M16) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä n. 3 981 milj. euroa). Näillä toimenpiteillä vaikutetaan välillisesti maatilojen riskien ennaltaehkäisyyn ja hallintaan. Viljelijöiden ammattitaidon karttuminen vähentää toiminnan riskejä. Pieninfrastruktuurin ja laajakaistainfrastruktuurin luominen, parantaminen ja laajentaminen vähentävät paikallisen ja alueellisen toiminnan riskejä. Maaseutualueiden elinkeinoelämän kestävyttä parannetaan lisäämällä toimijoiden ympäristötietoisuutta ja energia- ja resurssitehokkuutta sekä panostamalla eläinten terveyteen ja hyvinvointiin. Leader-toimenpiteillä voidaan vaikuttaa toimintaan paikallisella tasolla.

Kohdealat 4A-C: Biologisen monimuotoisuuden, mukaan luettuina Natura 2000 -alueet ja alueet, joilla on luonnonoloista johtuvia tai muita erityisrajoitteita, ja luonnonarvoltaan arvokkaan maataloustuotannon sekä Euroopan maisemien tilan ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen; Vesien käytön hallinnan edistäminen, mukaan lukien lannoitteiden ja torjunta-aineiden käytön hallinta; Maaperän eroosion torjuminen ja maaperän hoidon parantaminen

Maiseman ja luonnon monimuotoisuuden ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen (kohdeala 4A), vesiensuojelun edistäminen (kohdeala 4B) ja peltomaan kasvukunnan edistäminen ja eroosion estäminen (kohdeala 4C) toteutetaan ensisijaisesti luonnonhaittakorvauksilla (M13), ympäristökorvauksilla (M10), luonnonmukaisella tuotannolla (M11), investoinneilla fyysiseen omaisuuteen (M04), koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02) ja yhteistyöllä (M16). Luonnonhaittakorvauksilla on mahdollista turvata maataloustuotannon jatkuminen ja näin saadaan säilytettyä maaseutumaisema avoimena ja hoidettuna sekä voidaan vaikuttaa maatalousluonnon monimuotoisuuteen. Ympäristökorvauksilla voidaan ylläpitää ja kehittää luonnonniittyjä ja -laitumia sekä maatalousluonnon monimuotoisuutta ja maisemaa sekä ympäristöystävällisten tuotantomenetelmien käyttöä edistämällä ja maan kasvukunnosta huolehtimalla vähentää maataloudesta pinta- ja pohjavesiin sekä maaperään kohdistuvaa ympäristökuormitusta. Investointien avulla voidaan säilyttää ja lisätä luonnon monimuotoisuutta perustamalla ja kunnostamalla perinnebiotooppeja ja luonnonlaitumia. Kosteikkoinvestoinneilla voidaan täydentää pelloilla tehtäviä vesiensuojelutoimenpiteitä ja samalla edistää kosteikkoalueilla viihtyvien lajien elinolosuhteita. Luonnonmukaisella tuotannolla on mahdollista edistää kasvi- ja eläinlajien monimuotoisuutta. Koulutuksen ja tiedonvälityksen, neuvonnan ja yhteistyön avulla pystytään lisäämään tuottajien ja muiden toimijoiden tietoisuutta luonnon monimuotoisuudesta, maatalouden vesiensuojelusta ja maaperän kasvukunnan edistämisestä. Yhteistyö-toimenpiteen avulla on mahdollista toteuttaa pilottihankkeita.

Prioriteetin 4 tavoitteeksi oli asetettu, että ympäristökorvausten (M10) toteutusala on rahoituskauden lopussa 1,9 milj. ha. Tavoitteeksi kohdealalle 4A (T9) on asetettu, että 17,6 % maatalousmaasta kohdistuu luonnon monimuotoisuuden hoitoon (399 800 ha), kohdealalle 4B (T10), että 79,9 % maatalousmaasta kohdistuu vesienhoidon parantamiseen (1 814 100 ha) ja kohdealalle 4C (T12), että 53,9 % maatalousmaasta kohdistuu maaperän hoidon parantamiseen (1 225 000 ha). Ympäristökorvausten sitoumusala oli yhteensä 2,04 milj. hehtaaria. Kohdealan 4A toteuma oli 340 378 ha (14,99 % maatalousmaasta), kohdealan 4B 1 890 056 ha (83,21 % maatalousmaasta) ja kohdealan 4C 1 615 992 (71,15 % maatalousmaasta). Tavoitealat ylittyivät jo ensimmäisenä toteutusvuonna vesienhoitoon ja

maaperään kohdistuvista toimenpiteistä koostuvissa indikaattoreissa T10 ja T12.

Kohdealojen pinta-aloja ei tule laskea yhteen eikä lukuja voi verrata indikaattoritaulukoiden 11b5b ja 11f1 lukuihin, koska luokitteluperusteet poikkeavat toisistaan. Seurantataulukossa kohdealojen pinta-alat on laskettu yhteen. Manner-Suomen käytössä oleva maatalousmaa vuoden 2023 lopussa oli 2,26 milj. ha.

Prioriteetin 4 suunniteltu kokonaisrahoitus on yhteensä 7 666 milj. euroa, josta 123,2 milj. euroa on maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta ja 2 394 milj. euroa on kokonaan kansallista rahoitusta. Tämä sisältää 16.8.2022 hyväksytyssä ohjelmamuutoksessa luonnonhaittakorvauksiin lisätyn kertaluonteisen huoltovarmuutta tukevan maksuerän, joka oli yhteensä 119 milj. euroa. Kokonaan kansallista rahoitusta on ollut käytettävissä prioriteetilla 4 ainoastaan luonnonhaittakorvauksiin.

Maksuina prioriteetilla 4 oli yhteensä toteutunut vuoden 2023 loppuun mennessä 7 617,9 milj. euroa (99,4 %) ja sidottu oli 7 621,3 milj. euroa (99,4 %). EU-osarahoitteisesta osuudesta oli toteutunut maksuina 5 136 milj. euroa (99,8 %) ja sidottu oli 5 139,8 milj. euroa (99,8 %). Maaseuturahaston elpymisvälineen lisävaroista maksuina oli toteutunut 122,4 milj. euroa ja sidottu oli 123,1 milj. euroa. Kokonaan kansallisesta osuudesta oli toteutunut maksuina vuoden 2023 loppuun mennessä 2 358 4 milj. euroa. Prioriteetin 4 pinta-alaperusteisten toimenpiteiden viimeiset maksut maaseutuohjelmasta tehtiin pääsääntöisesti 30.6.2023 mennessä.

Koulutus ja tiedonvälitys -toimenpiteen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus prioriteetille 4 on 5,8 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että prioriteetin 4 mukaisissa hankkeissa koulutetaan 2 000 hlö. Koulutuksesta ja tiedonvälityksestä oli prioriteetilta 4 toteutunut maksuina vuoden 2023 loppuun mennessä 5,5 milj. euroa ja sidottu oli 6,0 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 25 kpl. Näistä 24 oli tiedonvälityshankkeita ja yksi koulutushanke.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Neuvonnan (M02) tavoite prioriteetille 4 on 43 000 neuvontaa saanutta tuensaajaa. Toimenpiteen M02 suunniteltu kokonaisrahoitus prioriteetille 4 on 13,8 milj. euroa. Prioriteetin 4 mukaisiin toimiin neuvontaa saaneiden tilojen määrä vuoden 2023 lopussa oli lähes 20 000. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli prioriteetilta 4 toteutunut maksuina 14,6 milj. euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a. (ml. taulukko neuvontakäynneistä kohdealoittain).

Ei-tuotannollisten investointien (M04.4) tavoite on 819 tuettua kohdetta. Perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja aitaamiseen myönnettiin rahoitusta 152 investoinnille ja kosteikkojen rakentamiseen 188 investoinnille. Eli määrällistä tavoitetta ei saavutettu. Sen sijaan toimenpiteeseen osoitettu rahoitus sidottiin täysimääräisesti ja rahoituksesta oli niukkuutta kauden aikana. Toimenpiteen suunniteltu kokonaisrahoitus oli 7 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä oli toimenpiteestä toteutunut maksuina 5,4 milj. euroa ja sidottu oli 7,2 milj. euroa. Hankkeiden toteutus ja maksatukset jatkuvat vuoden 2025 loppupuoliskolle.

Vaikuttavuudeltaan hyväksi arvioituja investointihakemuksia saatiin ohjelmakauden ensimmäisinä vuosina niin runsaasti, että toimenpiteeseen varattu rahoitus ohjattiin käytettäväksi etupainotteisesti. Siirtymäkauden 2021–2022 varat mahdollistivat haun avaamisen vuosina 2021 ja 2022. Haku avattiin vain kosteikkojen perustamisen investointeihin. Tällä ennakoitiin sitä, että perinnebiotooppien alkuraivauksen ja aitaamisen investointi ei tulisi jatkumaan ei-tuotannollisena investointina vuonna 2023 alkavalla uudella rahoituskaudella toisin kuin kosteikkojen perustamisen investoinnit.

Toimenpiteen kokonaistoteuma ohjelmakauden aikana on ollut hyvä ja toimeenpano on koettu melko

onnistuneeksi. Kiinnostus kosteikkojen perustamiseen oli ennakoitua suurempaa etenkin kauden alussa, mikä johti siihen, että kohteiden karsintaa valintakriteerien avulla jouduttiin tekemään hieman voimakkaammin kuin olisi ollut tarkoituksenmukaista. Siirtymäkauden varojen avulla voitiin kuitenkin tähän voimakkaaseen kysyntään vastata viiveellä. Rahoitetut kosteikkokohteet olivat jossain määrin ennakoitua suurempia, mitä vesiensuojelun kannalta voidaan pitää hyvänä asiana, sillä suuremmilla kosteikoilla on paremmat edellytykset toimia ravinteiden ja kiintoaineen pidättäjänä. Rahoitettujen kohteiden joukossa on kuitenkin myös pienempiä paikallista elinympäristöjen monimuotoisuutta lisääviä kosteikkoja. Kokonaisuutena kosteikkoinvestointien toteumaan voidaan pitää onnistuneena.

Perinnebiotooppien alkuraivaaminen ja aitaaminen – toimenpide toteutui kohtalaisesti ja sen toteutuksessa oli toiminnallisia haasteita. Toimeenpanon alkuvuosina jo todettiin, että tämän ei-tuotannollisen investoinnin ajallinen yhteensovittaminen investoinnin jälkeen tehtävään ympäristösopimukseen ei toiminut tarkoituksenmukaisella tavalla. Monimuotoisuuden edistämiseksi olisi ollut tarpeen aloittaa laidunnushoito välittömästi, kun alkuraivaus ja aitaaminen oli saatu valmiiksi. Tätä ei ollut mahdollista toteuttaa sujuvalla tavalla ei-tuotannollisten investointien ja ympäristösopimuksen hallinnoinnin yhteensovittamisessa, jolloin jatkohoito laiduntamalla tai niittämällä saatiin alkamaan vasta investointia seuraavana kesänä, jolloin raivattujen puiden vesakko saattoi ehtiä uuteen kasvuun ennen laidunnuksen alkamista ympäristösopimuksella. Tästä syystä tätä investointitoimenpidettä ei jatkettu siirtymäkauden aikana ja uudelle rahoituskaudelle luotiin ympäristösopimukseen mahdollisuus toteuttaa hoitokohteen kunnostusta yksivuotisena sopimukseen sisällytettävänä toimenpiteenä.

Ympäristökorvauksiin (M10) suunniteltu kokonaisrahoitus on 2 247 milj. euroa, josta 10,5 milj. euroa on maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta. Vuoden 2023 loppuun mennessä oli toimenpiteestä toteutunut maksuina 2 241,6 milj. euroa. Maaseuturahaston elpymisvälineen osuus maksuista oli 10,5 milj. euroa. Viimeiset maaseutuohjelman mukaiset maksut ympäristökorvauksista toteutuivat pääsääntöisesti 30.6.2023 mennessä.

Ympäristökorvauksen sidontaluvut poimittiin vuosiraportin mittariliitteeseen raportin koostamisen aikataulun vaatimusten mukaisesti. Luvut eivät olleet poimintahetkellä täysin lopullisia. Lisäksi on huomioitava, että muutokset sitoumuksissa ja sopimuksissa aiheuttivat muutosta myös aikaisemmille vuosille.

Ympäristösitoumukseen sitoutui vuonna 2015 viisivuotisin sitoumuksin noin 86 % aktiiviviljelijöistä, jotka hakivat suorien tukien perustukea. Vuonna 2022 sitoumuksia oli voimassa 38 632 kappaletta, joista kyseisenä vuonna maksettiin korvauksia kaikkiaan 38 321 sitoumukselle. Sitoumusmäärä vähentyi ohjelmakauden aikana vuodesta 2015 vuoteen 2022 lähes 7000 sitoumuksella. Vähenneminen oli pääasiassa seurausta tilojen luopumisesta tuotannosta sekä siitä, ettei täysin uusia sitoumuksia voinut tehdä. Sitoutuneiden suhteellinen osuus perustukea hakeneista aktiiviviljelijöistä ei kauden aikana suuresti muuttunut. Vuonna 2022 ympäristösitoumus oli 84 %:lla perustukea hakeneista aktiiviviljelijöistä. Tukivuonna 2023 ei ollut enää voimassa maaseutuohjelman sitoumuksia, sillä tukivuonna 2022 kaikki ympäristösitoumukset olivat yksivuotisia jatkositoumuksia.

Vuonna 2015 sitoumusala oli noin 2,08 miljoonaa hehtaaria. Yli 90 % suorien tukien perustukea hakeneiden aktiiviviljelijöiden kasvulohkojen pinta-alasta oli ympäristösitoumusten piirissä. Vuonna 2022 sitoumusala oli noin 2,04 miljoonaa hehtaaria. Tuotannosta luopuvien tilojen sitoumusala siirtyi useimmiten toisille ympäristösitoumukseen sitoutuneille viljelijöille, mikä näkyi tilakohtaisen toimenpiteen pinta-alan pysymisenä vakaalla tasolla. Lohkojen siirtyminen toiselle sitoutuneelle voi aiheuttaa muutoksia lohkoilla toteutettavissa lohko-kohtaisissa toimenpiteissä.

Ympäristösitoumusten tavoiteala täyttyi jo ensimmäisenä sitoumusvuonna 2015, eikä uusia sitoumuksia sen

jälkeen tehty. Sitoumusalan hallinnan muutoksissa, kuten sukupolvenvaihdoksissa, luopujan olemassa olevaa sitoumusta voitiin jatkaa tai jakaa.

Ympäristösitoumusten pinta-ala tilakohtaisessa ravinteiden tasapainoisen käytön toimenpiteessä pysyi melko samana ohjelmakauden alusta lähtien peltoviljelykasvilla (noin 1,8 milj. ha v. 2022). Ohjelmakauden ensimmäiseen vuoteen nähden puutarhakasvien ala tilakohtaisessa toimenpiteessä kasvoi 6 000 hehtaarilla vuoteen 2018 asti. Sen jälkeen ala alkoi vähentyä. Vuonna 2022 puutarhakasvien ala (noin 33 743 ha v. 2022) pieneni edellisestä vuodesta noin 2 500 hehtaarilla. Tilakohtaisen toimenpiteen puutarhakasvien viljelyalaan vaikutti mm. markkinatilanne ja sääolosuhteet.

Peltojen talviaikaisen kasvipeitteisyyden toimenpiteessä havaittiin ohjelmakauden aikana siirtymistä kohti korkeampia kasvipeitteisyysprosenttiluokkia. Peitteisyydessä oli jonkin verran vuosien välistä vaihtelua, johon vaikuttaa mm. syksyn sääolosuhteet ja syyskylvön onnistuminen. Pinta-alan kasvua tapahtui myös puutarhakasvien orgaanisen katteen käytön ja vaihtoehtoisen kasvinsuojelun toimenpiteissä. Lietelannan sijoittamisen toimenpiteen ja ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättämisen toimenpiteen pinta-alan kasvuun vuosina 2021 ja 2022 vaikutti ohjelmamuutos, jossa tilakohtaista enimmäisalaa nostettiin 80 prosenttiin sitoumusalasta vuodesta 2021 alkaen (aiemmin 60 %). Muutos liittyi elpymisvälineen varojen käyttöönottoon. Lietelannan sijoittamisen toimenpide keskittyi entistä harvemmillä tiloilla, mikä saattoi olla seurausta yleisestä kotieläintilojen määrän vähenemisestä ja tilakoon kasvusta. Kerääjäkasvien pinta-ala kääntyi kasvuun vuonna 2020 ja jatkoi nousua vuosina 2021 ja 2022. Lohkokohtaisten toimenpiteiden osalta on hyvä huomata, että tilat valitsivat jo ensimmäisenä vuonna ne lohko-kohtaiset toimenpiteet, joita tilalla toteutettiin kauden aikana. Muutosmahdollisuudet olivat sitoumuskauden aikana hyvin vähäiset, eikä uusia lohko-kohtaisia toimenpiteitä pääsääntöisesti voinut valita. Lohko-kohtaisten toimenpiteiden pinta-alan kasvu kertoo siitä, että toimenpiteeseen alkujaan sitoutuneet tilat ovat lisänneet toimenpidealaansa esimerkiksi tilakoon kasvaessa.

Suojavyöhykenurmien pinta-ala vähentyi kauden aikana, kun uusia aloja ei voinut ilmoittaa ja aiemmin ilmoitettuja jäi pois mm. valvonnan havaintojen myötä. Viisivuotisten sitoumusten päättymisen ja sitoumusten vapaaehtoinen jatkaminen vuodelle 2020 ja edelleen vuosille 2021 ja 2022 näkyi selvänä alenemana suojavyöhykepinta-alassa. Pinta-alan merkittävää vähenemistä tapahtui jatkovuosien alkaessa myös monivuotisissa ympäristönhoitonurmista, viherlannoitusnurmista ja luonnonhoitopeltonurmista. Näiden pinta-alan kehitys vaihteli viime vuosina. Väheneminen oli erityisen suurta ohjelmakauden aikana monivuotisten ympäristönurmien toimenpiteessä, joka oli turvemaille ja happamille sulfaattimaille kohdennettu nurmitoimenpide.

Toimenpiteeseen tehdyt rajaukset vaikuttivat toteumaan kauden aikana. Rajaukset olivat välttämättömiä ympäristökorvauksiin osoitetun määrärahan riittävyyden turvaamiseksi. Vuoden 2016 lohko-kohtaisten toimien pinta-aloissa näkyi, että ohjelmamuutoksella vuodelle 2016 määritellyt tilakohtaiset enimmäispinta-alarajaukset vähensivät eräiden toimenpiteiden kokonaispinta-aloja. Vuoteen 2017 ei kohdistunut uusia hallinnollisia rajoituksia toimenpiteiden toteuttamiselle. Vuonna 2018 saneerauskasvien ala putosi noin puoleen johtuen tiukennetuista soveltamisvaatimuksista. Myöhemmin vuosina ei tehty uusia rajoituksia ohjelmamuutoksilla. Vuosien 2020–2022 toteumassa näkyy, että osa tuensajista ei jatkanut sitoumustaan ja lisäksi tuensajien oli mahdollista luopua yhdestä tai useammasta lohko-kohtaisesta toimenpiteestä sitoumusta jatkaessaan. Lietelannan sijoittamisessa nähty pinta-alan kasvu vuosina 2021 ja 2022 liittyy ohjelmamuutoksella tehtyyn tilakohtaisen enimmäisprosentin nostoon. Uusia sitoumuksia ei vuoden 2015 jälkeen voinut tehdä.

Vuonna 2022 erilaisia pinta-alaperusteisia ympäristösopimuksia oli yhteensä 35 113 hehtaaria. Suurin osa sopimuksista päättyi tukivuoteen 2022. Uusia sopimuksia ei tehty maaseutuohjelman ympäristösopimuksista enää vuonna 2023. Tukivuoden 2022 pinta-alaperusteisiin ympäristösopimuksiin myönnettiin yhteensä noin

17,4 miljoonaa euroa, josta 3 042 004 euroa maksettiin vuoden 2023 puolella.

Ohjelmakauden lopussa ympäristösopimus maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoidosta oli kaikkiaan 2 183 tilalla ja pinta-alaa näissä 32 522 hehtaaria (tavoiteala 42 000 ha). Osalla tiloista on ollut enemmän kuin yksi sopimus, joten sopimusmäärä on tilamäärää suurempi. Pinta-ala väheni noin 444 hehtaarilla edellisestä vuodesta. Sopimusosalasta noin 35 % oli arvokkaaksi perinnebiotoopiksi luokiteltua ja 65 % oli muita perinnebiotooppeja, luonnonlaitumia, metsäsaarekkeitä ja reunavyöhykkeitä. Aiemmin erikseen tilastoitu palkkiolaji muut perinnebiotoopit yhdistettiin vuodesta 2020 alkaen luonnonlaitumien ym. kohteiden kanssa, koska niillä oli sama korvaustaso. Ohjelmakauden loppuun saavutettavaksi suunnitellusta tavoitealasta toteutui noin 78,3 %.

Kosteikkosopimuksia oli vuonna 2022 voimassa 391 tilalla ja ne koskivat yhteensä 1 474 hehtaaria (tavoiteala 1 100 ha). Vuonna 2023 ei uusia maaseutuohjelman mukaisia sopimuksia enää tehty.

Kurki-, hanhi, ja joutsenpeltojen sopimus ei ole ollut haettavana vuosina vuoden 2015 jälkeen, sillä jo vuoden 2015 haku ylitti asetetun tavoitealan. Vuonna 2015 haettujen sopimusten sopimuskausi eli toimenpiteen toteutus tiloilla alkoi kuitenkin tässä sopimustyyppissä vasta vuonna 2016. Vuosina 2020–2022 sopimuksia jatkettiin tuensaajan niin halutessa aina yhdellä vuodella kerrallaan. Kurki-, hanhi- ja joutsenpelto sopimuksia oli voimassa vuonna 2022 yhteensä 42 tilalla kokonaisalaltaan 752 hehtaaria (tavoiteala 800 ha). Hehtaarimäärä laski hieman alle tavoitealan, sillä kaikki tilat eivät olleet halukkaita jatkamaan sopimustaan vuodella. Sopimusta ei avattu haettavaksi vuonna 2022, koska ympäristökorvauksia koskeneessa arvioinnissa todettiin toimenpiteen vaativan suurempia toiminnallisia muutoksia vaikuttavuuden parantamiseksi.

Siirtymäkaudella 2021–2022 ei voinut tehdä kokonaan uusia alkuperäisrotujen kasvattamisen sopimuksia, mutta päätyviä sopimuksia pystyi jatkamaan yhdellä vuodella kerrallaan. Vuonna 2023 ei uusia maaseutuohjelman mukaisia sopimuksia enää tehty. Vuonna 2022 sopimuksia oli 416 tilalla, yhteensä 467 sopimusta. Usealla tilalla oli siten enemmän kuin yksi sopimus. Sopimusten ja niissä olevien eläinten määrä kasvoi vuoteen 2019 asti, mutta kääntyi laskuun vuodelle 2020 tultaessa, kun suuri joukko viisivuotisia sopimuksia päättyi ja osa tuensaajista ei ollut kiinnostunut jatkamaan sopimusta yhdellä vuodella. Sopimusmäärä ja sopimusten eläinmäärä alenivat edelleen myöhempien jatkovuosien aikana. Vaikka uusia sopimuksia ei voinut tehdä siirtymäkaudella, oli vanhoja sopimuksia mahdollista siirtää toiselle tai jakaa. Alkuperäisrotujen kasvattamisen ympäristösopimuksista myönnettiin vuonna 2022 yhteensä noin 2,32 miljoonaa euroa. Tukivuoden 2022 maksuja maksettiin vielä vuonna 2023 noin 387 000 euroa. Tiloilla oli maaseutuohjelman rahoituskauden aikana eniten sopimuksia suomenlampaista, itäsuomen-, länsisuomen- ja pohjoissuomenkarjan naudoista. Alkuperäiskasvien ylläpitosopimuksia oli 30.4.2023 voimassa 15 kpl. Uusia viisivuotisia alkuperäiskasvien ylläpitosopimuksia tehtiin yksi kappale vuonna 2022. 8 alkuperäiskasvilajikkeesta tehdyn sopimuksen sopimuskausi oli kesken, kun maaseutuohjelmasta siirryttiin CAP-suunnitelman toimenpanoon. Vanhoille sopimuksille annettiin mahdollisuus mukauttaa sopimukset keväällä 2023 uuden kauden mukaisiksi. Maaseutuohjelman mukaisista alkuperäiskasvien ylläpitosopimuksista ei ollut enää maksettavaa vuonna 2023.

Alkuperäiskasvien varmuuskokoelman ja alkuperäiseläinten perimän säilytys -toimenpiteissä on molemmissa voimassa yksi kansallista geenivaraohjelmaa toteuttava sopimus. Ensimmäinen sopimuskausi ja sen toimenpidesuunnitelmat kattoivat vuodet 2015–2020. Molemmissa toimenpiteissä on tehty uusi viisivuotinen sopimus. Uusien sopimusten toimenpidesuunnitelmia toteutetaan ajalla 1.5.2021 – 30.4.2026. Sopimukset mukautettiin uuteen CAP-suunnitelmaan sisältyviksi vastaaviksi toimenpiteiksi kevään 2023 tukihauksen yhteydessä. Alkuperäiskasvien varmuuskokoelmat -sopimuksen ja alkuperäisrotujen perimän säilytys -sopimuksen uusien sopimusten ensimmäisestä sopimusvuodesta maksetaan keväällä 2023. Sopimuksista voidaan maksaa enintään 50 000 euroa sopimusvuotta kohti alkuperäiskasvien

varmuuskokoelmat -toimenpiteessä ja 90 000 euroa sopimusvuotta kohti alkuperäisrotujen perimän säilytys -toimenpiteessä. Vuonna 2023 maksettiin alkuperäiskasvien varmuuskokoelmat -sopimuksesta ja alkuperäisrotujen perimän säilytys – sopimuksesta yhteensä 132 091,59 euroa.

Luonnonmukaisen tuotannon (M11) toteutusalan tavoitteeksi on asetettu 355 000 hehtaaria. Toimenpiteen suunniteltu kokonaisrahoitus oli 470,8 milj. euroa, josta maaseuturahaston elpymisvälineen osuus oli 111,8 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 466,1 milj. euroa, josta elpymisvälineen osuus oli 111,7 milj. euroa. Viimeiset maaseutuohjelman mukaiset luonnonmukaisen tuotannon maksut toteutuivat pääsääntöisesti 30.6.2023 mennessä.

Luonnonmukaisen tuotannon sidontojen luvut on poimittu rahoituskaudella vuosiraportin mittariliitteeseen raportin koostamisen aikataulun vaatimusten mukaisesti. Luvut eivät ole olleet poimintahetkellä täysin lopullisia. Lisäksi on huomioitava, että muutokset sitoumuksissa ja sopimuksissa aiheuttivat muutosta myös aiemmille vuosille.

Vuonna 2022 luonnonmukaisen tuotannon sitoumusala oli 313 892 hehtaaria. Noin 38 prosenttia luonnonmukaisen tuotannon sitoumusalasta oli luonnonmukaisen kotieläintuotannon sitoumuksen piirissä. Luonnonmukaisen tuotannon sitoumusalan kehitys rahoituskauden aikana on esitetty erillisessä taulukossa luvun 1c lopussa. Sitoumusten kokonaismäärä kasvoi vuoteen 2018, jonka jälkeen määrässä tapahtui vähenemistä vuoteen 2021 asti. Vuonna 2022 sitoumusmäärä jälleen kasvoi. Sitoumusten kokonaispinta-ala vuosittain kasvoi vuotta 2019 lukuun ottamatta koko rahoituskauden ajan. Kotieläintuotannon sitoumusten määrä kasvoi vuoteen 2021 asti ja pysyi muuttumattomana vuonna 2022. Uusia luomusitoumuksia oli mahdollista tehdä vuosina 2015–2018 sekä vuosina 2020–2022. Luomusitoumusten kokonaispinta-ala oli rahoituskauden lopussa 105 025 hehtaaria suurempi kuin kauden ensimmäisenä vuonna. Luomusitoumusten sitoumusalan osuus kaikkien perustukea hakeneiden tilojen maatalousmaan alasta oli vuonna 2022 noin 13,6 prosenttia. Sitoumusten kokonaisala jäi 41 108 hehtaarin päähän ohjelmakauden pinta-alatavoitteesta, mikä tarkoittaa, että tavoitteesta täyttyi noin 88,4 %.

Sitoutuneiden tilojen keskipinta-ala kasvoi rahoituskauden aikana. Luonnonmukaista kotieläintuotantoa koskevia sitoumuksia tehneet tilat olivat keskipinta-alaltaan noin 111 hehtaaria. Kaikkien luomusitoumusten keskipinta-ala oli noin 68 hehtaaria. Luonnonmukaisesti tuotettujen tilojen keskipinta-ala on suurempi kuin kaikkien tuotantosuuntien tilojen keskipinta-ala, joka oli vuonna 2022 50 hehtaaria.

Vuonna 2015 alkaneeet viisivuotiset sitoumukset päättyivät vuoden 2019 jälkeen. Sitoumuksia jatkettiin tukihauun yhteydessä tuensaajan niin halutessa vuodella kerrallaan vuosina 2020–2022. Ne luonnonmukaisen tuotannon sitoumuksen tehneet kotieläintilat, jotka eivät olleet siirtäneen kotieläimiä luomuun, saivat jatkaa sitoumusta vain, jos myös eläimet siirrettiin luomuun tai tila alkoi tuottaa luonnonmukaisen tuotannon sitoumuksen edellyttämiä myyntikasveja. Myyntikasvilla tarkoitetaan tässä satoa tuottavia kasveja, jotka ovat muuta kuin nurmikasveja. Myyntikasvien korjuuta tai myyntiä ei toimenpiteessä edellytetty. Maaseutuohjelman sitoumukset eivät olleet haettavissa enää vuonna 2023.

Siirtymäkauden 2021–2022 päättyessä oli noin 1 300 sitoumuksessa vielä luomusitoumuksen kausi kesken. Näille tuensaajille annettiin mahdollisuus mukauttaa vanhan kauden sitoumus uuden kauden vastaavan sitoumuksen mukaiseksi. Tällöin sitoumus jatkuu uuden kauden ehdoilla, mutta päättyy alkuperäisen sitoumuskautensa mittaisena. Tuensaajalle annettiin myös mahdollisuus luopua vanhasta sitoumuksesta, jolloin hänellä oli mahdollisuus hakea uuden kauden vastaavaa viisivuotista luomusitoumusta. Yhteensä noin 320 tuensaajaa halusi mukauttaa sitoumuksensa uuden kauden mukaiseksi.

Luonnonmukaisen tuotannon korvausta maksettiin vuonna 2022 noin 304 056 hehtaarille, 4 484 tuensaajalle. Tähän sisältyi noin 1 105 hehtaaria avomaavihannesten viljelyalaa, josta maksettiin

avomaavihanneksen viljelyä koskeva korkeampi korvaus 198 tuensaajalle. Avomaavihanneksista maksettu viljelyala oli tätä tuotantoa harjoittavilla tiloilla keskimäärin 5,6 hehtaaria. Luonnonmukaisen kotieläintuotannon sitoumuksen tehneitä tuensaajia oli 1 064.

Tukivuoden 2022 maksujen toinen erä maksettiin vuonna 2023. Se maksettiin 19.5.2023 alkaen, kun tiedot edellisen vuoden kotieläinmääristä on saatu. Toisessa erässä maksettiin kotieläinten perusteella määräytyvä korvaus sekä loppuosa kasvintuotannon korvauksesta, yhteensä noin 22 miljoonaa euroa.

Luonnonhaittakorvauksien (M13) suunniteltu kokonaisrahoitus oli yhteensä 4 910,3 milj. euroa, josta 2 516,4 milj. euroa on EU-osarahoitteista osuutta ja 2 394 milj. euroa on kokonaan kansallisesti rahoitettavaa osuutta. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina yhteensä 4 874 milj. euroa, josta EU-osarahoitteinen osuus oli 2 516,5 milj. euroa ja kokonaan kansallinen osuus oli 2 358,4 milj. euroa.

Toteutusalan tavoite oli 2,1 milj. ha. Maaseutuohjelman mukaisten luonnonhaittakorvausten osarahoitteisen osuuden viimeiset maksut toteutuivat joulukuussa 2022 ja viimeiset kokonaan kansallisesti rahoitettavat kotieläinkorotukset maksettiin kesäkuussa 2023.

On huomioitava, että yhteenvetotaulukon sidonta- ja maksutiedot poikkeavat todellisista arvoista. Rahoituskauden alun luvut ovat epätarkkoja. Virhe aiheutuu esimerkiksi eläinmääräilmoituksista.

Luonnonhaittakorvauksien toteutusala oli rahoituskaudella 2014-2022 2,16 milj. ha. Luonnonhaittakorvausta saaneiden tilojen lukumäärä vähentyi koko rahoituskauden ajan. Korvauksia maksettiin kauden alussa 51 451 tilalle ja kauden lopussa enää 43 600 tilalle. Korvauksia saaneiden tilojen määrä väheni kauden aikana 15 %. Pinta-ala, jolle korvauksia maksettiin pysyi melko samana koko kauden ajan. Luonnonhaittakorvauksia maksettiin C-alueella (M13.1) 1 138 640 hehtaarille ja AB-alueella (M13.2) 1 016 116 hehtaarille.

Luonnonhaittakorvauksissa otettiin vuodesta 2015 asti käyttöön tuen asteittainen alenema (degressio), kun tilakoko ylitti tietyn raja-arvon. Tilakoko luonnonhaittakorvauksessa kasvoi kauden aikana ja degressiorajat koskivat yhä useampaa tilaa vuoteen 2022 mennessä. Vuonna 2015 ensimmäisen degressioportaan (tilakoko 150–300 ha) C-alueella ylitti hieman yli 700 tilaa ja vuoden 2022 lopussa sen ylitti lähes 1 100 tilaa. Vastaavasti AB-alueella vuonna 2015 tiloja tässä luokassa oli n. 990 ja vuoden 2022 lopussa jo vajaa 1 400 tilaa. Seuraavan degressioportaan (tilakoko yli 300 ha) täytti C-alueella kauden alussa 60 tilaa ja vuoden 2022 lopussa näitä tiloja oli noin 130. AB-alueella tämän kokoluokan tiloja oli kauden alussa vajaa 120 ja vuoden 2022 lopussa reilu 200. Vuonna 2015 tuen asteittainen alenema koski 3,6 % luonnonhaittakorvauksia saaneista tiloista ja vuonna 2022 vastaava osuus oli 6,4 %.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä prioriteetille 4 vaikuttavat ensisijaisesti 16.1 (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)), 16.2 (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen) ja 16.5. (Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin).

Yhteistyötoimenpiteiden suunniteltu kokonaisrahoitus prioriteetille 4 on 11,9 milj. euroa, josta 860 000 euroa on maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli prioriteetilta 4 toteutunut maksuina 10,2 milj. euroa ja sidottu oli 11,3 milj. euroa, josta maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoituksen osuus oli 0,86 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 41 kpl, joista 3 oli toimenpiteen M16.1 mukaisia, 24 oli toimenpiteen M16.2

mukaisia ja 14 oli toimenpiteen M16.5 mukaisia.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Toissijaiset vaikutukset

Prioriteettiin 4 vaikuttavat toissijaisesti investoinnit fyysiseen omaisuuteen (M04), maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07), luonnonmukainen tuotanto (M11), eläinten hyvinvointi (M14), yhteistyö (M16) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä 2,16 mrd. euroa). Investoinnit jaloittelutarhoihin ja lannan säilytykseen, käsittelyyn ja käyttöön sekä salaojitukseen ja säätösalojitukseen vähentävät maataloudesta aiheutuvaa vesistökuormitusta ja parantavan maan kasvukuntoa. Luonnonmukainen tuotanto vähentää vesistökuormitusta synteettisten kemiallisten lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden käyttökiellon vuoksi ja parantaa maan kasvukuntoa orgaanisten lannoitusaineiden käytön vaikutuksesta. Eläinten hyvinvointia lisäävällä laidunnuksella saadaan aikaan myönteisiä vaikutuksia maisemaan ja luonnon monimuotoisuuteen. Yhteistyötoimenpiteen avulla on mahdollista toteuttaa pilottihankkeita. Yhteisöllisesti, paikallisesti toteuttavat ympäristön tilaa parantavat toimet vaikuttavat positiivisesti luonnon monimuotoisuuteen, vesien tilaan ja maaperän kasvukuntoon.

Kohdeala 5A: Maatalouden vedenkäytön tehostaminen

Kohdealalle 5A ei ole maaseutuohjelmassa otettu käyttöön ensisijaisesti vaikuttavia toimenpiteitä.

Kohdealaan 5A vaikuttavat toissijaisesti koulutus ja tiedonvälitys (M01) ja yhteistyö (M16) (maksettu yhteensä 222 milj. euroa).

Kohdeala 5B: Maatalouden ja elintarvikejalostuksen energiatehokkuuden lisääminen

Energiatehokkuuden lisäämiseen vaikutetaan ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02) ja yhteistyöllä (M16). Vaikutuksia voidaan saada aikaan tukemalla koulutusta ja neuvontaa, joissa pyritään energian säästöön ja energiatehokkuuden parantamiseen. Yhteistyön kautta voidaan kehittää uusia energiatehokkaampia menetelmiä ja tekniikoita maataloudessa.

Kohdealan 5B suunniteltu kokonaisrahoitus on 4,0 milj. euroa, josta 300 000 euroa on maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta. Vuoden 2023 loppuun mennessä kohdealalta 5B oli toteutunut maksuja yhteensä 3,4 milj. euroa (85 %) ja sidottu oli 3,9 milj. euroa (98 %), josta 292 000 euroa oli elpymisvälineestä.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5B on 0,4 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 5B mukaisissa hankkeissa koulutetaan 400 hlö. Toimenpiteestä oli kohdealalta 5B toteutunut maksuina 320 431 euroa ja sidottu oli maksuja vastaava määrä, joten uusia hankkeita ei enää vuoden 2021 jälkeen ole hyväksytty. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 1 kpl.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 5B on 2 000 neuvontaa saaneita tuensaajia. Neuvontaan suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5B on 700 000 euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 613 505 euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin

luvussa 3.a. (ml. taulukko neuvontakäynneistä kohdealoittain).

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 5B vaikuttavat ensisijaisesti 16.1. (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)) ja 16.2. (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen).

Yhteistyötoimenpiteiden suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5B on 2,6 milj. euroa, josta 300 000 euroa on maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 2,5 milj. euroa, josta elpymisvälineen osuus oli 173 463 euroa. Sidottu oli 3,0 milj. euroa, josta elpymisvälineen osuus oli 292 000 euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 8 kpl, joista 2 oli toimenpiteen M16.1 mukaisia ja 6 oli toimenpiteen M16.2 mukaisia.

Siirtymäkaudella rahoitetuissa hankkeissa, jotka osuvat kohdealalle 5B, on tavoiteltu satotason nostoa, tavoitteena on ollut viljelykasvien hehtaarisatojen parantaminen mm. tuotantopanosten tehokkaammalla hyödyntämisellä. Tämä on hyvin merkityksellistä ilmaston ja tukitasojen myötä muuttuvassa viljely-ympäristössä. Tavoitteena on ollut yhteistyön ja osaamisen lisääminen, kokeilukulttuurin vahvistaminen, riskien hallinta sekä uusien teknologioiden tuottaman tiedon hyödyntäminen. Hankkeilla on myös ollut tavoitteena lypsykarja- ja lihanautatilojen ilmastokestävä kehittäminen yrittäjien johtajuustaitoja vahvistamalla.

Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 5B vaikuttavat toissijaisesti investoinnit fyysiseen omaisuuteen (M04), yhteistyö (M16) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä 1 021 milj. euroa). Vaikutuksia voidaan saada aikaan tukemalla investointeja, joissa pyritään energian säästöön ja energiatehokkuuden parantamiseen. Leader-toimenpiteillä voidaan kehittää toimintaa monipuolisesti paikallisella tasolla.

Kohdeala 5C: Uusiutuvien energialähteiden sekä biotalouteen tarkoitettujen sivutuotteiden, jätteiden, jäännösten ja muiden kuin elintarvikkeiksi tarkoitettujen raaka-aineiden tarjonnan ja käytön helpottaminen

Uusiutuvan energian tuotantoa ja käyttöä sekä materiaalitehokkuutta edistetään ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02), investoinneilla fyysiseen omaisuuteen (M04) ja yhteistyöllä (M16). Vaikutuksia voidaan saada aikaan tukemalla maatilojen investointeja, joissa pyritään uusiutuvien luonnonvarojen ja kierrätettävien materiaalien tarkoituksenmukaiseen käyttöön, raaka-aineiden tehokkaaseen hyödyntämiseen sekä läpi tuotantoprosessin ulottuvaan resurssien kestäväan ja samalla taloudellisesti kannattavaan käyttöön. Yhteistyön kautta voidaan kehittää hajautetun energian tuotantoa, resurssitehokkuutta ja kehittää uusia toimintamalleja. Näillä toimenpiteillä on mahdollista edistää uusiutuvan energian ja energian tuotantoon suunnattujen raaka-aineiden tuotantoa ja käyttöä sekä jätteiden ja tuotannon sivuvirtojen käyttöön perustuvia uusia elinkeinomahdollisuuksia maaseudulla.

Kohdealan 5C suunniteltu kokonaisrahoitus on 61,1 milj. euroa, josta maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitus on 30,7 milj. euroa ja kokonaan kansallista rahoitusta on 8,9 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä kohdealalta 5C oli toteutunut maksuina yhteensä 74,2 milj. euroa, josta 18 milj. euroa oli elpymisvälineestä ja 7,8 milj. euroa oli kokonaan kansallista osuutta. Sidottu oli 94,5 milj. euroa, josta elpymisvälineen osuus oli 30,4 milj. euroa ja kokonaan kansallinen osuus oli 9,2 milj. euroa.

Kohdealan 5C tavoitteeksi on asetettu, että maatilainvestointeihin (M04.1) tukea saaneiden tilojen lukumäärä on rahoituskauden lopussa 1 200 kpl, josta 300 kpl on elpymisvälineen osuus. Toimenpiteessä

M04.1 oli vuoden 2023 loppuun mennessä rahoitettu yhteensä 2 020 hanketta, joista 661 hanketta rahoitettiin elpymisvälineestä.

Kohdealan 5C mittarilla esitetään uusituvan energian tuotannon osuus kokonaisinvestoinneista (T16). Mittarin tavoite sisältää myös yksityisen rahoituksen (137,2 milj. euroa). Vuoden 2023 loppuun mennessä toteutuneen yksityisen rahoituksen määräksi arvioidaan 157 milj. euroa (tukiprosentti 40). Yksityinen rahoitus ei sisälly mittarin T16 arvoon SFC:n taulukossa B1.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5C on 3,8 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 5C mukaisissa hankkeissa koulutetaan 600 hlö. Toimenpiteestä oli kohdealalta 5C toteutunut vuoden 2023 loppuun mennessä maksuina 3,4 milj. euroa ja sidottu oli 3,7 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 16 kpl. Näistä 3 on koulutushankkeita ja 13 tiedonvälityshankkeita. Kohdealan 5C mukaisiin koulutuksiin osallistui 1 133 henkilöä.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 5C on 2 000 neuvontaa saaneita tuensaajia. Julkista rahoitusta kohdealalle 5C on toimenpiteeseen M02 kohdistettu 1,9 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 2,0 milj. euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a. (ml. taulukko neuvontakäynteistä kohdealoittain).

Maatalousinvestointeihin (M04.1) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5C on yhteensä 76,1 milj. euroa, josta maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoituksen osuus on 29,0 milj. euroa ja kokonaan kansallisen rahoituksen osuus on 8,9 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä maatalousinvestoinneista oli toteutunut maksuina kohdealalta 5C 61,2 milj. euroa ja sidottu oli 79,8 milj. euroa. EU-osarahoitteisesta osuudesta oli toteutunut maksuina 36,1 milj. euroa ja sidottu oli 41,9 milj. euroa. Elpymisvälineestä oli vuoden 2023 lopussa maksettu 17,4 milj. euroa ja sidottu 28,7 milj. euroa. Kokonaan kansallisesta osuudesta oli maksettu 7,8 milj. euroa ja sidottu 9,2 milj. euroa.

Kohdealan 5C rahoitus suunnattiin maatalojen uusiutuvaa energiaa hyödyntäviin energiainvestointeihin. Rahoituksen avulla tiloja kannustettiin siirtymään fossiilisten polttoaineiden käytöstä uusiutuvaan energiaan. Etenkin loppukautta kohden tilat ovat selkeästi suosineet siirtymistä aurinkoenergiaan. Kauden alussa puupohjaisen energian merkitys oli suurin, koska Suomessa on hyödynnettävissä runsaasti energiapuuksi käytettävää raivaus- ja hakkuutähdettä. Vuonna 2022 energian hinta nousi nopeasti ja voimakkaasti ylöspäin Venäjän aloitettua hyökkäyssodan Ukrainaan. Tämä vaikutti suoraan myös maatalojen energiakustannuksiin ja pakotti ne nopeasti pohtimaan uusia ratkaisuja. Etenkin nopeasti toteutettavien aurinkoenergiainvestointien suosio moninkertaistui tiloilla hetkessä, mikä näkyi hakemusten määrän voimakkaana kasvuna.

Toimenpiteelle kohdealalle 5C osoitetut tavoitteet ylitettiin reilusti. Rahoitusta on ohjelmakauden aikana siirretty kohdealojen 2A, 5C ja 5D välillä sen mukaan kuin on katsottu tarkoituksenmukaiseksi, koska esimerkiksi monet ensisijaisilta vaikutuksiltaan kohdealaan 2A kohdentuvat investoinnit toteuttavat toissijaisina vaikutuksina myös kohdealaa 5C, ja toisaalta monet ensisijaisilta vaikutuksiltaan kohdealaan 5C kohdentuvat investoinnit toteuttavat toissijaisina vaikutuksina myös kohdealaa 5D (esimerkiksi biokaasuinvestoinnit).

Biokaasuinvestoinnit käynnistyivät varsin hitaasti ohjelmakauden alkupuolella. Tämä johtui sekä teknologian kehittämisen haasteista, hankkeiden kalleudesta suhteessa tilojen liikevaihtoon sekä hankkeiden kannattavuuteen liittyvistä haasteista. Teknologian kehittyessä ja osaamisen sekä tiedon lisääntyessä kiinnostus tilatason biokaasuntuotantoon kasvoi merkittävästi. Tätä edesauttoivat alaan liittyvät hankkeet,

julkinen keskustelu, neuvonta ja koulutus sekä alan toimijat, jotka auttoivat tiloja etsimään ratkaisuja sekä pohtimaan hankkeen kannattavuutta ja edistivät mm. tilojen välisiä yhteishankkeita. Vuoden 2022 energian hinnan nousu näkyi lisääntyneenä kiinnostuksena myös biokaasuntuotantoa kohtaan. Suomessa on viime aikoina panostettu myös mädätysjäätännöksen jatkokäyttömahdollisuuksien selvittämiseen ja teknologian edistämiseen, joka osaltaan voi parantaa biokaasuhankkeiden kannattavuutta.

Yhtenä tulevaisuuden haasteena on kuitenkin EU-tason tuleva päätös polttomoottoritekniikan mahdollisesta kieltämisestä autoissa. Tämä saattaa vähentää kiinnostusta biokaasuntuotantoon etenkin, jos se vaikuttaa myös raskaaseen liikenteeseen. Tämä saattaa vähentää myös valmistajien kiinnostusta tekniikan kehittämiseen esimerkiksi työkoneissa, kuten traktoreissa.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 5C vaikuttavat ensisijaisesti 16.1. (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)), 16.2. (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen) 16.5. (Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin).

Yhteistyötoimenpiteiden suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5C on 10,0 milj. euroa, josta maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoituksen osuus on 1,8 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 7,4 milj. euroa, josta elpymisvälineen osuus oli 618 267 euroa. Sidottu oli 9,0 milj. euroa, josta elpymisvälineen osuus oli 1,7 milj. euroa.

Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 52 kpl, joista 8 oli toimenpiteen M16.1 mukaisia, 20 oli toimenpiteen M16.2 mukaisia ja 24 oli toimenpiteen M16.5 mukaisia. Siirtymäkaudella kohdealalle on rahoitettu 4 hanketta, joissa tavoitteena on ollut mm. kehittää pienemmän mittakaavan biokaasukonsepti ja liiketoimintamalli maatilayrityksille hyödyntämällä alueen energia-alan yritysten osaamista.

Tässä kohdealassa EIP-hankkeiden (M16.1) teemoina olivat Biokaasulaitoksesta ravinteita, energiaa ja elinkeinotoimintaa maaseudulle ja Tuorehakekonsepti maatilamittakaavassa.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 5 C vaikuttavat toissijaisesti tila- ja yritystoiminnan kehittäminen (M06), maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07), yhteistyö (M16) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä 879 milj. euroa). Toimenpiteillä voidaan edistää yrittäjyyttä, kehittämistoimia, innovaatioita sekä yritysten investointeja. Leader-toimenpiteillä voidaan kehittää toimintaa paikallisella tasolla.

Kohdeala 5D: Maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentäminen

Maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentämiseen vaikutetaan ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02), investoinneilla fyysiseen omaisuuteen (M04) ja yhteistyöllä (M16). Koulutuksen ja neuvonnan avulla voidaan vaikuttaa toimijoiden valintoihin siten, että kasvihuonekaasupäästöjä voidaan saada vähennettyä. Rakennus- ja laiteinvestointien avulla voidaan vähentää maataloudesta aiheutuvia kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjä. Yhteistyön kautta voidaan saada aikaan uusia menetelmiä ja teknologioita kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi.

Kohdealan 5D suunniteltu kokonaisrahoitus on yhteensä 29,4 milj. euroa, josta maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoituksen osuus on 3,3 milj. euroa ja kokonaan kansallinen osuus on 10,9 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä kohdealalta 5D oli toteutunut maksuina yhteensä 14,0 milj. euroa ja sidottu oli 17,0 milj. euroa, joista elpymisvälineen osuudet olivat 1,9 milj. euroa ja 3,2 milj. euroa sekä kokonaan kansalliset osuudet olivat 1,8 milj. euroa ja 2,0 milj. euroa.

Kohdealan 5D tavoitteeksi on asetettu, että kasvihuonekaasujen ja ammoniakkipäästöjen vähentämiseen tähtääviin maatilainvestointeihin (M04.1) tukea saaneiden tilojen eläinyksiköiden osuus kaikista eläinyksiköistä on rahoituskauden lopussa 10,77 % (T17). Investointien määrän tavoitteeksi on asetettu 505 kpl, josta elpymisvälineen osuus on 50 kpl. Tukea oli myönnetty vuoden 2023 lopussa yhteensä 619 hankkeelle, josta 100 rahoitettiin elpymisvälineestä. Kohdealan 5D mukaisia investointeja saaneiden tilojen eläinyksiköiden osuus oli 2,7 % ohjelman tavoitteena olevasta eläinyksiköiden määrästä.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5D on 1,1 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 5D mukaisissa hankkeissa koulutetaan 300 hlö. Toimenpiteestä oli kohdealalta 5D toteutunut maksuina 952 184 euroa ja sidottu oli 1,0 milj. euroa. Tuettuja tiedotus- ja esittelytoimia oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 3 kpl.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 5D on 400 neuvontaa saaneita tuensaajia. Neuvonnan suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5D on 0,2 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 126 976 euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a. (ml. taulukko neuvontakäynneistä kohdealoittain).

Maatalousinvestointeihin (M04.1) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5D on yhteensä 26,4 milj. euroa, josta maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta on 2,6 milj. euroa ja 10,9 on kokonaan kansallista rahoitusta. Vuoden 2023 loppuun mennessä maatalousinvestoinneista oli toteutunut maksuina kohdealalta 5D 11,8 milj. euroa ja sidottu oli 13,9 milj. euroa. EU-osarahoitteisesta osuudesta oli toteutunut maksuina 9,9 milj. euroa ja sidottu oli 11,9 milj. euroa ja vastaavasti elpymisvälineestä 1,7 milj. euroa ja 2,5 milj. euroa sekä kokonaan kansallisesta osuudesta 1,8 milj. euroa ja 2,0 milj. euroa.

Rahoitus suunnattiin investointeihin, joiden avulla vähennetään kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjä. Riittävän lantalakapasiteetin varmistaminen, lantaloiden kattaminen, lannan käsittely esimerkiksi separoimalla tai lietteen sijoittaminen peltoon ovat olleet suosituimpia investointikohteita. Hankkeiden määrään liittyvä tavoite rahoituskaudella saavutettiin, mutta toteutuneet hankkeet olivat kustannuksiltaan arvioitua pienempiä. Eläinmäärään liittyvä tavoite osoittautui ylimitoitetuksi eikä sitä saavutettu. Monet ensisijaisilta vaikutuksiltaan kohdealaan 2A kohdentuvat investoinnit toteuttavat toissijaisina vaikutuksina myös kohdealaa 5D, joten rahoituskauden aikana on tehty rahoituksen siirtoja kohdealojen välillä.

Investointien toteutumista pyrittiin tukemaan ohjelman muiden toimenpiteiden avulla. Viljelijöiden tietoisuutta esimerkiksi erilaisista lannan käsittelyyn liittyvistä tarpeista ja ratkaisuista pyrittiin lisäämään koulutuksen, tiedonvälityksen sekä neuvonnan avulla. Toimenpiteen tukitaso oli hyvällä tasolla ja rahoitusta oli hyvin saatavilla.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 5D vaikuttavat ensisijaisesti 16.1. (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)), 16.2. (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen) 16.5. (Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä

koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin).

Yhteistyötoimenpiteisiin suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5D on 1,7 milj. euroa, josta maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoituksen osuus on 650 000 euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 1,2 milj. euroa, josta maaseuturahaston elpymisvälineen osuus oli 264 656 euroa. Sidottu oli 1,9 milj. euroa, josta maaseuturahaston elpymisvälineen osuus oli 645 912 euroa.

Vuoden 2023 lopussa oli tuettu 4 toimenpiteen M16.2 mukaista hanketta ja 3 M16.5 mukaista hanketta. Lisäksi elpymisvaroilla on toteutettu 2 EIP-hanketta (16.1). Siirtymäkaudella rahoitetuissa 3 hankkeessa on haettu ratkaisuja talliyriyten toiminnan hiilivirtoihin ja haettu kehittämisehdotuksia kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi sekä selvitetty ja haettu ratkaisuja turvemaiden viljanviljelyssä syntyvään ilmasto- ja vesistökuormitukseen sekä niiden hillintään. Lisäksi on tutkittu nurmipalkokasviviljelyn optimointia Pohjois-Pohjanmaan nautakarjatiljoilla.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 5D vaikuttavat toissijaisesti ympäristökorvaukset (M10), luonnonmukainen tuotanto (M11) ja yhteistyö (M16) (maksettu yhteensä 2 854 milj. euroa). Ympäristökorvaukseen sisältyvillä toimilla on merkittävä toissijainen vaikutus kohdealueeseen. Vaikka esim. kasvipeitteisyyden keskeisimmät vaikutukset kohdistuvat valumavesien hallintaan, voidaan sillä ehkäistä myös ilmastonmuutosta vähentämällä hiilidioksidipäästöjä ja esim. lietelannan sijoittamisen toimenpiteellä vähennetään maatalouden ammoniakkipäästöjä. Luonnonmukaisella tuotannolla voidaan ehkäistä ilmastonmuutosta ja vaikuttaa siihen sopeutumiseen.

Kohdeala 5E: Hiilen sitomisen ja talteenoton edistäminen maa- ja metsätaloudessa

Maaperän hiilen säilyttämiseen ja sitomiseen vaikutetaan ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02) ja yhteistyöllä (M16). Koulutuksen ja neuvonnan avulla voidaan lisätä toimijoiden tietoisuutta. Yhteistyön kautta voidaan saada aikaan uusia menetelmiä ja teknologioita.

Kohdealan 5E suunniteltu kokonaisrahoitus on 8,4 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä kohdealalta 5E oli toteutunut maksuina yhteensä 6,5 milj. euroa ja sidottu oli 9,2 milj. euroa.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5E on 2,9 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 5E mukaisissa hankkeissa koulutetaan 300 hlö. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 1,8 milj. euroa. Sidottu oli 3,1 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 14 kpl, joista koulutushankkeita oli 5 kpl ja 9 oli tiedonvälityshankkeita.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 5E on 2 000 neuvontaa saaneita tuensaajia. Neuvonnan suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5E on 1 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 982 903 euroa. Neuvonnan toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

(ml. taulukko neuvontakäynneistä kohdealoittain).

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 5E vaikuttavat ensisijaisesti 16.1. (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)), 16.2. (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen) 16.5. (Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin).

Yhteistyötoimenpiteiden suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5E on 4,5 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 3,8 milj. euroa. Sidottu oli 5,2 milj. euroa.

Vuoden 2023 lopussa oli tukea myönnetty 28 hankkeelle, joista 15 on toimenpiteen M16.2 mukaisia ja 13 toimenpiteen M16.5 mukaisia hankkeita. Siirtymäkaudella rahoituksen on saanut 6 hanketta toimenpiteestä 16.2 ja 5 hanketta 16.5 toimenpiteestä kohdealalla 5E. Hankkeissa on haettu vastauksia valtion asettamille ympäristötavoitteille ja mm. etsitty optimaalista käyttösuositusta karjanlannalle, uusiolannoitteille ja muille orgaanisille lannoitteille. Lisäksi on haettu ratkaisua myös lannan kuljetusongelmiin, testaamalla kompostoidun lannan käyttöä.

Kohdealaan 5E liittyvät yhteistyöhankkeet toimenpiteessä 16.5 (Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin) käsittelivät mm. hiilen sidonnan tehostamista maidontuotannossa, samoin kuin ravinteiden tehokasta käyttöä ja kierrättämistä.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 5E vaikuttavat toissijaisesti ympäristökorvaukset (M10), luonnonmukainen maatalous (M11), yhteistyö (M16) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä 3 178 milj. euroa). Ympäristökorvaukseen sisältyvillä toimilla sekä luonnonmukaisella tuotannolla voidaan maan orgaanisen aineksen määrän lisäämisellä edistää hiilinieluvaiikutuksen säilymistä. Leader-toimenpiteillä voidaan kehittää toimintaa monipuolisesti paikallisella tasolla.

Kohdeala 6A: Pienyritysten monipuolistamisen, perustamisen ja kehittämisen sekä työpaikkojen luomisen helpottaminen

Monipuolistamista, pienten yritysten perustamista ja kehittämistä sekä työpaikkojen syntymistä edistetään ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), tila- ja yritystoiminnan kehittämällä (M06) ja yhteistyöllä (M16). Tukemalla maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamista ja maatalouden ulkopuoliseen toimintaan kohdistuvia investointeja voidaan maaseutualueille saada aikaan lisää työtä ja toimeentuloa. Koulutuksen avulla voidaan parantaa yritysten johtamista ja kehittämistä sekä markkinointia. Tietopohjan vahvistumisella voidaan luoda edellytyksiä uusien liiketoiminta-alueiden ja innovatiivisen yritystoiminnan kehittymiselle. Yhteistyön kautta voidaan lisätä yrittäjien mahdollisuuksia toimia maaseudulla.

Kohdealan 6A suunniteltu kokonaisrahoitus on 359,5 milj. euroa, josta maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoituksen osuus on 18,9 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä kohdealalta 6A oli toteutunut maksuina yhteensä 314,2 milj. euroa, josta 8,0 milj. euroa oli elpymisvälineen osuus ja sidottu oli 356,3

milj. euroa, josta 18,7 milj. euroa oli elpymisvälineen osuus.

Kohdealan 6A tavoitteeksi on asetettu 4 500 toimenpiteiden M06.2 ja M06.4 mukaisten hankkeiden vaikutuksesta syntyvää työpaikkaa. Maaseutuohjelman tavoitteeksi on asetettu, että rahoituskaudella luodaan yhteensä 7 000 uutta työpaikkaa, joista 2 500 syntyy Leader-ryhmien kautta tuettujen hankkeiden vaikutuksesta. Leader-ryhmien tavoite ei sisälly kohdealan 6A tavoitteeseen. Vuoden 2023 lopussa ELY-keskusten hyväksymien hankkeiden (päätyneet hankkeet ja käynnissä olevien hankkeiden tavoitteet yhteensä) vaikutuksesta on luotu 7 252 uutta työpaikkaa (joista miehiä 65 % ja naisia 35 %). Lisäksi Leader-ryhmien kautta haettujen hankkeiden vaikutuksesta on luotu 4 168 uutta työpaikkaa (joista miehiä 50 % ja naisia 50 %).

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6A on 18,7 milj. euroa ja tavoitteeksi on asetettu, että kohdealan 6A mukaisissa hankkeissa koulutetaan 8 500 hlö. Toimenpiteestä M01 oli kohdealalta 6A toteutunut maksuina vuoden 2023 loppuun mennessä 17,2 milj. euroa ja sidottu oli 18,1 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 95 kpl, joista 35 oli koulutushankkeita ja 60 tiedonvälityshankkeita. Kohdealan 6A mukaisiin koulutuksiin osallistui 10 347 henkilöä.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Tila- ja yritystoiminnan kehittämisen (M06) tavoitteeksi on asetettu 5 000 tukea saavaa yritystä, joista 400 on suunniteltu toteutuvan maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoituksella.

Toimenpiteessä on 2 alatoimenpidettä: yrityksen perustamistuki muuhun kuin maataloustoimintaan maaseutualueilla (M06.2) ja tuki investointeihin muun kuin maataloustoiminnan perustamiseksi ja kehittämiseksi (M06.4). Toimenpiteen M06 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6A on 250,0 milj. euroa, josta 18,9 milj. euroa on maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta.

Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 217,0 milj. euroa, josta 8,0 milj. euroa oli elpymisvälineestä ja sidottu oli 249,2 milj. euroa, josta 18,7 milj. euroa oli elpymisvälineestä. Alatoimenpiteestä M06.2 oli toteutunut maksuina 1,8 milj. euroa, josta 0,02 milj. euroa oli elpymisvälineen osuus ja sidottu oli 15,8 milj. euroa, josta 0,02 milj. euroa oli elpymisvälineen osuus. Alatoimenpiteestä M06.4 oli toteutunut maksuina 202,4 milj. euroa, josta 8,0 milj. euroa oli elpymisvälineen osuus ja sidottu oli 233,4 milj. euroa, josta 18,6 milj. euroa oli elpymisvälineen osuus.

Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 4 185 kpl, joista 388 oli saanut rahoitusta maaseuturahaston elpymisvälineestä. Tuettuja yrityksiä oli yhteensä 2 837.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 6A vaikuttavat ensisijaisesti 16.1 (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)), 16.2 (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen) ja 16.5. (Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin).

Yhteistyötoimenpiteiden suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6A on 90,8 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli kohdealalta 6A toteutunut maksuina 79,7 milj. euroa ja sidottu oli 88,9

milj. euroa.

Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 564 kpl, joista 109 oli toimenpiteen M16.2 mukaisia, 181 toimenpiteen M16.3 mukaisia, kaksi toimenpiteen M16.4 mukaisia, 5 toimenpiteen M16.5 mukaisia, 32 toimenpiteen M16.6 mukaisia, 8 toimenpiteen M16.9 mukaisia ja 227 oli toimenpiteen M16.10 mukaisia. Siirtymäkaudella on toteutettu monia yritysryhmähankkeita kohdealalla 6A. Rahoitetuissa hankkeissa on mm. selvitetty matkailuyritysten liiketoiminnan ja digitaalisen myynnin tarpeita ja kyvykkyyksiä sekä haettu uutta virtaa yritystoimintaan palvelumuotoilusta ja hyvinvointia hevosista. Hankkeissa on myös haettu ratkaisuja ja uutta yhteistyötä niin kotimaiseen kuin kansainväliseenkin työvoiman saantiin. Siirtymäkaudella käynnistyi koko kauden toinen toimenpiteen 16.4 mukaisista hankkeista. Siinä tavoitteena on tukea ruokaketjuun ja luontoon liittyvää liiketoimintaa tukemalla yrittäjää uuden liiketoiminnan synnyssä, kasvussa ja kehityksessä. Tavoitteessa yhdistyy eettisyys, kestävyys ja yhteistyö, jota tehdään yli toimialarajojen. Hankkeessa rakennetaan ratkaisuja elintarvike- ja luonnontuotealan ongelmakohtiin, toteutetaan pilottikokeiluja, tuotetestauksia ja kehitetään ja vahvistetaan teknistä ja digitaalista osaamista. Lisätään osallistujien osaamista, tietämystä ja perusteita erilaisten tuotteiden valmistus-, tuoteistus, ja laatuprosesseihin liittyen.

Esitetyt tavoitteet ja toteuma kuvaavat ELY-keskusten hyväksymiä hankkeita. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 6A vaikuttavat toissijaisesti investoinnit fyysiseen omaisuuteen (M04), maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä 1 000 milj. euroa). Investoinneilla maataloustuotteiden kauppaa ja jalostukseen voidaan nostaa maataloustuotteiden jalostusarvoa. Maaseudun palveluja kehittämällä voidaan lisätä yrittäjien mahdollisuuksia toimia maaseudulla. Leader-toimenpiteillä voidaan kehittää toimintaa monipuolisesti paikallisella tasolla.

Kohdeala 6B: Maaseutualueiden paikallisen kehittämisen edistäminen

Maaseutualueiden paikallista kehittämistä edistävät ensisijaisesti koulutus ja tiedonvälitys (M01), maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07) yhteistyö (M16) ja Leader (M19). Maaseudun palveluita parantamalla ja kyliä kehittämällä sekä tiedottamalla voidaan vaikuttaa siihen, että maaseudulla pystyy asumaan ja yrittämään. Maaseudun elinvoimaisuuden kasvu houkuttelee myös uusia asukkaita ja yrittäjiä. Leader-toiminnalla voidaan vahvistaa ja kehittää paikallisia yhteisöjä, yrityksiä ja alueen elinvoimaa. Toiminnalla voidaan turvata paikallisten yhteisöjen, maaseudun asukkaiden ja yrittäjien palveluita, niiden uudistamista, uusien teknologioiden käyttöönottoa, kulttuuria ja asumisen turvallisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Yhteistyön kautta voidaan luoda uusia toimintamalleja esim. palveluiden tuottamiseen.

Kohdealan 6B suunniteltu kokonaisrahoitus on 479,5 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä kohdealalta 6B oli toteutunut maksuina yhteensä 419,4 milj. euroa ja sidottu oli 478,4 milj. euroa.

Kohdealan 6B tavoitteeksi on asetettu 2 500 Leader-hankkeiden vaikutuksesta syntyvää työpaikka. Maaseutuohjelman tavoitteeseen huomioitavien Leader-ryhmien kautta hyväksytyjen hankkeiden vaikutuksesta vuoden 2023 loppuun mennessä oli luotu 4 168 uutta työpaikkaa. Kohdealan 6B tavoitteina on myös, että 47,1 % maaseutuväestöstä kuuluu paikallisen kehittämisstrategian piiriin (T21) ja hyötyy parannetuista palveluista/infrastruktuurista (T22). Toteumaa seurataan Tilastokeskuksen maaseutuindikaattoripalvelusta saatavien tietojen avulla. Tiedot päivittyvät viiveellä. Yli 90 % maaseutualueilla asuvista henkilöistä arvioidaan hyötyvän parantuneista palveluista ja yli 70 %

maaseutualueiden väestöstä kuuluu paikallisten kehittämisstrategioiden piiriin.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6B on 8,3 milj. euroa. Toimenpiteestä M01 oli kohdealalta 6B toteutunut maksuina 7,8 milj. euroa ja sidottu oli 8,2 milj. euroa. Tuettuja tiedotus- ja esittelytoimia oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 154 kpl. Tuettuja koulutushankkeita oli yhteensä 56, joista 4 toteutettiin siirtymäkaudella.

Maaseudun palvelujen ja kylien kehittämisen (M07) alatoimenpiteistä kohdealalle 6B vaikuttavat 7.1 (Tuki maaseutualueiden kuntien ja kylien ja niiden peruspalvelujen kehittämissuunnitelmien sekä Natura 2000 -alueita ja muita luonnonarvoltaan merkittäviä alueita koskevien suojelu- ja hoitosuunnitelmien laatimiseen ja päivittämiseen), 7.2 (Tuki investointeihin kaikenlaisten pieninfrastruktuurien luomiseksi, parantamiseksi tai laajentamiseksi, uusiutuvia energialähteitä ja energiansäästöä koskevat investoinnit mukaan luettuina), 7.4 (Tuki investointeihin maaseutuväestölle suunnattujen paikallisten peruspalveluiden, vapaa-aika ja kulttuuri mukaan luettuina, ja niihin liittyvän infrastruktuurin perustamiseksi, parantamiseksi tai laajentamiseksi), 7.5 (Tuki investointeihin vapaa-ajan infrastruktuurin julkista käyttöä, matkailuneuvontaa ja pienimuotoista matkailuinfrastruktuuria varten) ja 7.6 (Tuki kylien, maaseutumaiseman ja luonnonarvoltaan merkittävien alueiden kulttuuri- ja luonnonperinnön säilyttämiseen, ennallistamiseen ja kohentamiseen liittyviin tutkimuksiin ja investointeihin, niihin liittyvät sosioekonomiset näkökohdat mukaan luettuina, sekä ympäristöalan tiedotustoimiin).

Maaseudun palveluiden ja kylien kehittämisen suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6B on 92,9 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli kohdealalta 6B toteutunut maksuina 85,9 milj. euroa ja sidottu oli 94,4 milj. euroa. Toimenpiteen M07 tavoitteeksi on asetettu 675 tuettua hanketta. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 456 kpl. Korona-aika ja sen jälkeinen aika lisäsivät kiinnostusta maaseudun palveluiden kehittämiseen ja lähiliikuntapaikkoihin sekä etätöihin ja monipaikkaisuuteen liittyviin teemoihin.

Maaseudun palvelujen ja kylien kehittämisen toimenpiteestä on vuoden 2023 loppuun mennessä rahoitettu yli 6 000 hanketta. Näistä valtaosa (92 %) on saanut rahoituksen Leader-ryhmästä. Mukana on monipalvelukeskusten suunnittelua ja toteutusta, vesistön hoitoon ja turvallisuuteen liittyviä selvityksiä ja kokeiluhankkeita. Älykkäät kylät –teema on herättänyt kiinnostusta siirtymäkaudella. Hankkeissa on parannettu yhteisten tilojen käyttäöstettä ja rakennettu mm. liikuntareittejä. Myös yhteisessä käytössä olevien rakennusten energiatehokkuutta ja siirtymistä uusiutuviin energialähteisiin on parannettu lukuisien hankkeiden voimin. On toteutettu runsaasti palvelukokeiluja ja infrastruktuuri-investointihankkeita ja rakennettu mm. kuntoportaita ja tekonurmikenttiä. Hankkeissa on mukana vesistökuunnostuksia. Näistä valtaosa on saanut rahoituksen Leader-ryhmästä. Leader-ryhmien hankkeiden toteuma vuoden 2023 lopussa kuvataan kohdealan 6B kohdalla.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 6B vaikuttavat ensisijaisesti 16.2 (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen), 16.3 (Tuki (muuhun) yhteistyöhön pienten toimijoiden välillä yhteisten työprosessien järjestämiseksi sekä tilojen ja resurssien jakamiseksi sekä matkailun kehittämiseksi/markkinoimiseksi), 16.4 (Tuki horisontaaliseen ja vertikaaliseen yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden perustamiseksi ja kehittämiseksi sekä tuki paikallisiin menekinedistämistöimiin lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden kehittämiseksi), 16.5 (Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin), 16.6 (Tuki yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä elintarvikkeissa, energiantuotannossa ja teollisissa prosesseissa käytettävän biomassan tarjoamiseksi kestäväällä tavalla), 16.9 (Tuki maataloustoiminnan monipuolistamiseksi terveydenhuollon,

sosiaalisen integroitumisen, yhteisön tukeman maatalouden sekä ympäristöä ja elintarvikkeita koskevan koulutuksen aloilla toteutettaviin toimintoihin) ja 16.10 (Muut).

Yhteistyötoimenpiteiden suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6B on 1,4 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 1,2 milj. euroa ja sidottu oli 1,3 milj. euroa. Vuoden 2023 loppuun mennessä yhteistyötoimenpiteessä (M16) oli hyväksytty 13 kohdealan 6B mukaista hanketta, joista 12 oli toimenpiteen 16.2. mukaisia, yksi toimenpiteen 16.5 mukainen Resurssiviisas Lapinjärvi -hanke on tiedonkeruu- ja aktivointihanke Lapinjärven ja lähialueen yrityksissä. Hankkeessa autetaan eri osapuolia hyödyntämään biokiertoalouden liiketoiminta-arvoa oman toimintansa näkökulmasta.

Siirtymäkaudella on rahoitettu 60 hanketta kohdealalla 6B. Näistä valtaosa on rahoitettu Leader-ryhmien kautta. Hankkeilla on kehitetty monipuolisesti matkailun yhteistyötä. Esimerkiksi GEOfood –brändiä hyödyntäen.

Leader-toimintaan (M19) suunniteltu kokonaisrahoitus on 377 milj. euroa, josta EU:n rahoitusosuus 42 %, valtion 38 % ja kuntien 20 %. Vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 324,5 milj. euroa ja sidottu oli 374,5 milj. euroa.

Leader-toimintaan suunnitellusta kokonaisrahoituksesta kohdistettiin ryhmille rahoituskauden alussa suuntaa antavissa rahoituskehyksissä 273 milj. euroa. 27 milj. euroa (9 %) jätettiin jaettavaksi kehystarkistuksissa vuosina 2018 ja 2020. Kehystarkistusten tavoitteena on lisätä Leader-toiminnan vaikuttavuutta. Ministeriö jakoi ensimmäisen kehystarkistuksen mukaiset myöntövaltuudet vuonna 2019 ja toisen kehystarkistuksen mukaiset myöntövaltuudet vuonna 2020. Kehystarkistuksilla edistettiin paikallisen kehittämisen strategisuutta ja kannustettiin Leader-ryhmiä tuloksekkaaseen ja vaikuttavaan kehittämistyöhön. Leader-ryhmät hakivat erikseen rahoitusta siirtymäkaudelle 2021–2022 ja maa- ja metsätalousministeriö kohdisti siirtymäkauden alussa suuntaa antavissa rahoituskehyksissä Leader-ryhmille 83 miljoonaa euroa.

Yhteisölähtöisen paikallisen kehittämisstrategianmukaisten toimien täytäntöönpanoon (M19.2), eli Leader-ryhmien rahoittamiin yritys- ja kehittämishankkeisiin, oli sidottu vuoden 2023 loppuun mennessä julkista rahoitusta 276,3 milj. euroa (9 076 kpl). Vuoden 2023 loppuun mennessä sidotuista hankkeista 5 900 oli kehittämishankkeita ja 4 072 yritystukia.

Maaseutuohjelmassa on asetettu Leader-toiminnalle tavoitteeksi, että sitä kautta toteutetaan 150 kpl toimenpiteen Maataloustuotteiden jalostus, kaupan pitäminen ja/tai kehittäminen (M04.2) mukaista yritystukihanketta, 2 000 toimenpiteen Tila ja yritystoiminnan kehittäminen (M06) mukaista yritystukihanketta ja 4 500 toimenpiteiden Maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07) ja Yhteistyö (M16) mukaista kehittämishanketta. Vuoden 2023 loppuun mennessä oli rahoitettu 222 toimenpiteen M04.2 mukaista yritystukihanketta, 3 850 toimenpiteen M06 mukaista yritystukihanketta ja 5 731 toimenpiteiden M07 ja M16 mukaista kehittämishanketta.

Paikallisen toimintaryhmän yhteistyön valmistelu ja täytäntöönpano (M19.3), eli Leader-ryhmien rahoittamiin alueiden välisiin ja kansainvälisiin hankkeisiin sekä niiden esiselvityshankkeisiin, oli sidottu vuoden 2023 loppuun mennessä julkista rahoitusta 24,9 milj. euroa.

Tuki toimintakustannuksiin ja toiminnan edistämiseen (M19.4, toimintarahahankkeet ja M19.1 valmistelutuki) oli sidottu vuoden 2023 loppuun mennessä julkista rahoitusta 73,4milj. euroa.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 6B vaikuttavat toissijaisesti koulutus ja tiedonvälitys (M01) ja yhteistyö (maksettu yhteensä 75 milj. euroa). Ammatillisen koulutuksen avulla voidaan lisätä maaseudun yrittäjien ja asukkaiden tietoisuutta ja osaamista mm. paikallisvaikuttamisen mahdollisuuksiin.

Kohdeala 6C: Tieto- ja viestintäteknologian saavutettavuuden, käytön ja laadun parantaminen maaseudulla

Maaseutualueiden tieto- ja viestintäteknologian saavutettavuutta, käyttöä ja laatua voidaan ensisijaisesti edistää maaseudun palvelujen ja kylien kehittämisellä (M07). Laajakaistainfrastruktuuriin kohdistettavilla investoinneilla voidaan luoda edellytyksiä maaseudun asukkaiden palveluiden ja elinkeinojen kehittämiselle ja parantaa näin maaseudun elinvoimaisuutta. Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) avulla voidaan tehostaa tietoisuutta uusista palvelumuodoista.

Kohdealan 6C suunniteltu kokonaisrahoitus on 56,9 milj. euroa, josta 15,9 milj. euroa on maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta. Vuoden 2023 loppuun mennessä kohdealalta 6C oli toteutunut maksuina yhteensä 43,9 milj. euroa josta 6,6 milj. euroa oli maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta ja sidottu oli 56,4 milj. euroa, josta 15,6 milj. euroa oli maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta.

Kohdealan 6C tavoitteena on, että 50 % maaseutuväestöstä hyötyy parannetuista palveluista/infrastruktuurista (T24). Toteumaa seurataan Tilastokeskuksen maaseutuindikaattoripalvelusta saatavien tietojen avulla. Tiedot päivittyvät viiveellä. 35 % maaseutualueilla asuvasta väestöstä on hyötynyt parantuneista palveluista.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6C on 2,5 milj. euroa. Toimenpiteestä M01 oli kohdealalta 6C toteutunut maksuina 2,3 milj. euroa ja sidottu oli 2,6 milj. euroa. Tuettuja hankkeita oli vuoden 2023 lopussa yhteensä 12 kpl (tiedonvälityshankkeita).

Maaseudun palvelujen ja kylien kehittämisen (M07) alatoimenpiteistä kohdealalle 6C vaikuttavaa 7.3 (Tuki laajakaistainfrastruktuuria varten mukaan lukien sen luominen, parantaminen ja laajentaminen, passiivinen laajakaistainfrastruktuuri sekä laajakaistan ja julkisten sähköisen hallinnon ratkaisujen saatavuus). Toimenpiteen M07.3 tavoitteeksi on asetettu 140 tuettua laajakaistahanketta, josta 40 on suunniteltu toteutettaviksi maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoituksella.

Alatoimenpiteen M07.3 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6C on 54,4 milj. euroa, josta 15,9 milj. euroa on maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta. Vuoden 2023 loppuun mennessä kohdealalta 6C oli toteutunut maksuina yhteensä 41,6 milj. euroa, josta 6,6 milj. euroa on maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta ja sidottu oli 53,8 milj. euroa, josta 15,6 milj. euroa on maaseuturahaston elpymisvälineen lisärahoitusta. Vuoden 2023 loppuun mennessä oli rahoitusta saanut 196 laajakaistahanketta, joista 35 oli saanut Leader ryhmistä ja 38 oli saanut rahoitusta maaseuturahaston elpymisvälineestä.

Maaseudun kehittämisohjelman laajakaistarahoitus eli ns. kyläverkkohankkeet ovat olleet suosittuja ja niiden merkitys nousee koko ajan tärkeämmäksi digitalisaation edistyessä. Tämä merkitys on korostunut erityisesti koronapandemian ja jättimäisesti lisääntyneen etätyön tekemisen myötä. Maaseutualueilla nopeaa laajakaistayhteyttä ei rakenneta markkinaehtoisesti ja on vaarana, että maaseudun asukkaat jäävät tulevaisuudessa ilman palveluja yhteyksien puuttuessa.

Eniten kyläverkkohankkeita on toteutettu Pirkanmaalla, Lapissa ja Pohjois-Pohjanmaalla. Myös Etelä-Savo on kirinyt ahkerimpien laajakaistarakentajien joukkoon. Kyläverkkohankkeiden rahoitus on koettu hyvin

toimivaksi ja kustannustehokkaaksi ja hankkeet ovatkin suoraan käyttöön tulevia täsmäratkaisuja.

Laajakaistayhteyksien rahoitustarve on edelleen suuri, koska markkinaehtoiset toimijat eivät halua rakentaa yhteyksiä maaseutualueilla. RRF-rahoitusta osoitettiin laajakaistainvestoinneille noin 30 miljoonaa euroa. Yhteensovitusta on tehty ja suunniteltu kaudelle 2023–2027 Suomen laajakaistatoimistossa, johon kuuluvat maa- ja metsätalousministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Traficom ja Ruokavirasto. 7.3 on ainoa alatoimenpide M07:ssä, jossa hankkeet rahoitetaan pääosin ELY-keskuksista.

Toissijaiset vaikutukset

Kohdealaan 6C vaikuttaa toissijaisesti koulutus ja tiedonvälitys (M01) ja maaseudun palvelujen ja kylien kehittämisellä (M07) (202 milj. euroa). Ammatillisella koulutuksella voidaan lisätä asukkaiden ja yrittäjien tietoisuutta tieto- ja viestintäteknologian käytöstä. Investoinnit maaseudun pieninfrastruktuuriin voivat tehostaa tieto- ja viestintäteknologian saavutettavuutta, käyttöä ja laatua.

Eläinten hyvinvointikorvausten toimenpiteiden tilakohtaiset valinnat vuosina 2015 ja 2022.

TOIMENPIDE	2015	2022
1.1. Nautojen ruokinta ja hoito/hyvinvointisuunnitelma	4 466	3 872
1.2a. Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen pinta-alavaatimuksella	1 945	2 118
1.2b. Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen ilman pinta-alavaatimusta	994	779
1.2c. Emolehmätilojen vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen	570	739
1.3a. Vähintään 6 kk ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantaminen	2 562	2 870
1.3b. Vähintään 12 kk ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantaminen	131	150
1.4a. Nautojen laidunnus laidunkaudella/jaloittelu laidunkauden ulkopuolella	376	305
1.4b. Nautojen pitkäaikaisempi laidunnus laidunkaudella	1 862	1 327
1.5a. Lypsy-/emolehmien sairas-, hoito-, poikimakarsinat	1 474	2 055
1.5b. Nautojen sairas-, hoito- ja poikimakarsinat	1 404	2 088
2.1. Sikojen ruokinta ja hoito/hyvinvointisuunnitelma	692	561
2.2. Joutilaiden emakoiden ja ensikoiden ulkoilu	25	10
2.3. Emakoiden ja ensikoiden pito-olosuhteiden parantaminen	166	137
2.4a. Emakoiden/ensikoiden parannetut porsimisolosuhteet	61	70
2.5. Vieroitettujen porsaiden/lihasikojen karsinoiden kuivittaminen	262	344
2.6a. Karjuporsaiden kivunlievitys kastraatioon liittyen	329	258
2.7. Sikojen virikkeet	371	229
2.8. Sikojen sairas- ja hoitokarsinat	640	575
3.1. Lampaiden ja vuohien ruokinta/hyvinvointisuunnitelma	223	175
3.2. Lampaiden ja vuohien pito-olosuhteiden parantaminen	254	267
3.3. Lampaiden ja vuohien hoito	290	239
3.4a. Lampaiden ja vuohien laidunnus laidunkaudella/jaloittelu laidunkauden ulkopuolella	88	61
3.4b. Lampaiden ja vuohien pitkäaikaisempi laidunnus laidunkaudella	113	92
4.1. Siipikarjan ruokinta ja hoito/hyvinvointisuunnitelma	326	315
4.2. Broilereiden ja kalkkunoiden pito-olosuhteiden parantaminen	193	203
4.3. Munintakanalan ilmanlaadun parantaminen	87	71
4.4. Siipikarjan virikkeet	242	278
4.5. Tasot, rampit ja orret	214	229

Eläinten hyvinvointikorvausten toimenpiteiden tilakohtaiset valinnat vuosina 2015 ja 2022

	Tukivuosi 2015			Tukivuosi 2016			Tukivuosi 2017		
Ympäristösitoumuksen toimet	Tilat, kpl	Ha	Myönnettyt eurot *	Tilat, kpl	Ha	Myönnettyt eurot *	Tilat, kpl	Ha	Myönnettyt eurot *
Sitoumukset ja sitoumusala yhteensä	45 376	2 082 395	234 568 781	43 954	2 080 893	215 502 880	43 321	2 073 196	221 669 826
Tilakohtainen toimi yht.	1 809 968	101 852 090	1 810 981	102 668 691	1 824 596	104 013 196			
Ravinteiden tasapainoinen käyttö, peltoviljelykasvit	44 189	1 778 547	95 613 235	43 107	1 775 415	95 582 241	42 428	1 783 497	95 990 348
Ravinteiden tasapainoinen käyttö, puutarhakasvit	4 062	31 421	6 238 855	4 239	35 566	7 086 450	4 521	41 099	8 022 847
Lohkokohtaiset toimet									
Lietelannan sijoittaminen peltoon	5 330	217 108	8 676 845	5 144	186 004	7 437 716	5 031	188 468	7 548 324
Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen	1 028	15 270	610 325	941	13 370	534 669	828	11 863	491 402
Valumavesien hallinta yht.	2 397	48 437	4 996 896	2 338	49 105	5 126 736	2 462	52 948	6 617 871
Säätösalaajitus	1 970	39 502	2 763 461	1 911	39 715	2 779 583	1 979	41 857	3 280 025
Säätökastelu	408	8 689	2 171 997	410	9 171	2 292 353	463	10 753	3 242 878
Kuivatusvesien kierrätys	19	246	61 438	17	219	54 800	20	338	94 967
Ympäristönhoitourmet yht.	33 944	138 260	35 869 862	32 872	134 758	35 230 877	30 995	126 657	34 390 615
Suojavyöhykenurmet, kohdentamisalue	4 069	24 253	12 084 996	4 047	24 182	12 070 535	4 013	24 015	12 044 574
Suojavyöhykenurmet, muu alue	6 100	32 902	14 761 761	5 984	31 987	14 371 864	5 942	31 665	14 293 207
Monivuotiset ympäristönurmet	473	2 630	129 691	448	2 837	141 686	392	2 703	137 439
Luonnonhoitopeltonurmi, kohdentamisalue	11 278	56 093	6 670 207	10 945	54 477	6 523 245	10 157	48 629	5 925 710
Luonnonhoitopeltonurmi, muu alue	12 024	22 382	2 223 207	11 448	21 274	2 123 548	10 491	19 645	1 989 685
Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla yht.	1 003	3 987	1 926 137	966	4 078	1 981 443	981	4 289	2 091 406
Yksivuotiset puutarhakasvit	106	292	87 245	96	267	79 863	104	284	84 810
Monivuotiset puutarhakasvit	897	3 695	1 838 892	870	3 812	1 901 580	877	4 006	2 006 596
Peltoluonnon monimuotoisuus yht.	24 514	301 615	34 300 378	21 107	168 222	21 323 618	20 197	163 357	22 343 338
Viherlannoitusurmet	4 135	23 932	1 290 684	3 709	21 906	1 181 229	3 135	19 380	1 066 407
Kerääjäkasvit	10 866	251 178	25 089 441	8 039	118 588	11 849 680	7 173	109 797	11 311 111
Saneerauskasvit	577	4 474	1 340 402	706	6 208	1 860 262	964	10 239	2 888 568
Monimuotoisuuspellot, kohdentamisalue	3 542	8 595	2 567 294	3 375	8 132	2 429 285	3 444	8 780	2 608 660
Monimuotoisuuspellot, muu alue	5 394	13 436	4 012 556	5 278	13 388	4 003 162	5 481	15 161	4 468 592
Puutarhakasvien vaihtoehdot kasvinsuojelu yhteensä	263	1 863	693 571	254	2 071	770 073	253	2 364	874 963
Menetelmäryhmä 1	123	303	151 420	112	307	152 899	122	400	195 173
Menetelmäryhmä 2	140	1 560	542 151	142	1 764	617 175	131	1 964	679 789
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys yht.	37 301	1 442 480	45 642 677	36 032	1 430 936	40 429 056	35 242	1 441 175	43 298 710
20 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	3 212	122 498	489 524	4 814	172 031	687 269	4 107	158 981	644 301
40 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	4 172	186 041	3 343 383	4 945	218 095	3 922 266	4 195	191 064	3 528 872
60 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	5 734	282 108	10 141 221	7 135	340 829	12 256 583	6 712	322 269	11 917 135
80 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	13 421	525 606	28 335 485	8 793	379 055	20 444 246	10 142	446 809	23 901 813
20 % kohdentamisalueen ulkop. sitoumusalasta	568	19 037	76 064	1 111	35 823	143 044	875	27 799	117 515
40 % kohdentamisalueen ulkop. sitoumusalasta	1 367	57 967	521 122	2 053	77 804	699 320	1 761	70 350	650 502
60 % kohdentamisalueen ulkop. sitoumusalasta	8 827	249 223	2 735 879	7 181	207 301	2 276 327	7 450	223 903	2 538 572

* Myönnetyn määrärahan maksaminen tuensaajille jakautuu tukivuodelle ja sitä seuraavalle vuodelle.

Ympäristösitoumuksen toimet	Tukivuosi 2018			Tukivuosi 2019			Tukivuosi 2020		
	Tilat, kpl	Ha	Myönnettyt eurot *	Tilat, kpl	Ha	Myönnettyt eurot *	Tilat, kpl	Ha	Myönnettyt eurot *
Sitoumukset ja sitoumusala yhteensä	42 248	2 050 712	218 840 766	41 566	2 050 934	217 635 661	40 224	2 036 988,01	217 867 093
Tilakohtainen toimi yht.		1 822 463	104 502 430		1 837 631	104 956 885		1 840 408	104 609 965
Ravinteiden tasapainoinen käyttö, peltoviljelykasvit	41 715	1 778 065	95 718 115	41 114	1 796 426	96 774 413	39 832	1 802 641	97 156 968
Ravinteiden tasapainoinen käyttö, puutarhakasvit	4 453	44 399	8 784 315	4 296	41 205	8 182 472	4 057	37 767	7 452 997
Lohkokohtaiset toimet									
Lietelannan sijoittaminen peltoon	5 016	196 704	7 865 242	4 862	199 027	7 957 591	4 892	209 384	8 371 648
Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen	827	13 582	542 928	717	11 896	475 757	674	12 362	494 297
Valumavesien hallinta yht.	2 443	52 867	5 661 779	2 418	52 451	5 641 799	2 379	52 036	5 631 239
Säätösalaajitus	1 966	41 676	2 915 102	1 944	41 307	2 886 987	1 916	40 957	2 863 918
Säätökastelu	457	10 848	2 665 782	455	10 805	2 670 212	444	10 738	2 682 037
Kuivatusvesien kierrätys	20	343	80 895	19	340	84 600	19	341	85 285
Ympäristönhoitonurmet yht.	29 839	122 015	33 341 621	28 618	116 540	32 454 373	25 706	103 966	28 533 020
Suojavyöhykenurmet, kohdentamisalue	3 993	23 698	11 839 920	3 953	23 447	11 712 077	3 579	20 921	10 450 388
Suojavyöhykenurmet, muu alue	5 880	31 179	14 011 623	5 799	30 663	13 781 966	4 946	25 923	11 656 362
Monivuotiset ympäristönurmet	372	2 554	127 661	364	2 522	125 965	251	1 591	79 517
Luonnonhoitopeltonurmi, kohdentamisalue	9 717	46 052	5 512 460	9 248	42 705	5 116 891	8 699	40 030	4 798 112
Luonnonhoitopeltonurmi, muu alue	9 877	18 532	1 849 957	9 254	17 203	1 717 475	8 231	15 502	1 548 641
Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla yht.	958	4 383	2 110 518	953	4 628	2 248 613	931	4 784	2 336 955
Yksivuotiset puutarhakasvit	86	248	73 674	81	250	73 860	78	239	69 899
Monivuotiset puutarhakasvit	872	4 135	2 036 844	872	4 379	2 174 753	853	4 545	2 267 056
Peltoluonnon monimuotoisuus yht.	18 742	151 648	20 449 530	17 310	142 450	18 572 869	17 476	152 217	19 836 071
Viherrannitusnurmet	2 584	15 747	848 494	2 091	12 294	662 141	1 783	9 692	522 723
Kerääjäkasvit	6 604	105 684	10 560 093	6 519	105 562	10 549 457	6 910	117 123	11 703 362
Saneerauskasvit	813	5 185	1 549 287	581	3 098	926 127	466	2 894	867 739
Monimuotoisuuspellot, kohdentamisalue	3 396	9 758	2 921 146	3 195	8 165	2 445 705	3 233	8 603	2 575 433
Monimuotoisuuspellot, muu alue	5 345	15 274	4 570 510	4 924	13 332	3 989 439	5 084	13 905	4 166 814
Puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu yhteensä	251	2 498	916 258	239	2 562	944 854	220	2 962	1 086 861
Menetelmäryhmä 1	119	426	207 163	117	397	198 127	101	399	197 786
Menetelmäryhmä 2	132	2 072	709 095	122	2 165	746 727	119	2 563	889 075
Peltojen talviaikainen kasvipeltäisyys yht.	34 551	1 418 027	43 450 460	33 951	1 424 061	44 382 921	32 649	1 437 415	46 967 035
20 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	3 998	147 367	588 643	3 868	149 890	599 173	3 242	121 081	483 611
40 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	4 137	178 096	3 202 805	3 872	173 195	3 115 171	3 523	159 048	2 860 180
60 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	6 582	328 042	11 794 621	6 254	310 709	11 173 900	5 875	300 343	10 804 091
80 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	9 947	460 614	24 850 000	10 293	490 980	26 491 450	10 816	551 126	29 736 168
20 % kohdentamisalueen ulkop. sitoumusalasta	888	27 112	108 115	770	23 299	93 048	736	23 449	93 576
40 % kohdentamisalueen ulkop. sitoumusalasta	1 727	67 118	602 673	1 517	60 547	543 907	1 391	56 592	508 537
60 % kohdentamisalueen ulkop. sitoumusalasta	7 272	209 678	2 303 603	7 377	215 439	2 366 274	7 066	225 776	2 480 871

Ympäristösitoumuksen toimet	Tukivuosi 2021			Tukivuosi 2022		
	Tilat, kpl	Ha	Myönnettyt eurot *	Tilat, kpl	Ha	Myönnettyt eurot *
Sitoumukset ja sitoumusala yhteensä	39 205	2 062 846	220 436 302	38 404	2 042 744	235 614 861
Tilakohtainen toimi yht.		1 847 052	104 786 624		1 847 047	104 306 435
Ravinteiden tasapainoinen käyttö, peltoviljelykasvit	38 816	1 810 830	97 590 036	37 963	1 813 375	97 615 944
Ravinteiden tasapainoinen käyttö, puutarhakasvit	3 916	36 222	7 196 588	3 760	33 672	6 690 491
Lohkokohtaiset toimet						
Lietelannan sijoittaminen peltoon	4 803	249 934	9 991 848	4 718	256 910	10 272 724
Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen	633	13 201	527 819	620	13 835	553 368
Valumavesien hallinta yht.	2 346	51 628	5 575 819	2 326	51 350	5 540 743
Säätösalaajitus	1 894	40 672	2 846 305	1 876	40 475	2 832 212
Säätökastelu	433	10 622	2 646 112	431	10 544	2 625 966
Kuivatusvesien kierrätys	19	334	83 403	19	330	82 565
Ympäristönhoitonurmet yht.	24 239	98 215	26 715 611	23 170	95 788	25 595 466
Suojavyöhykenurmet, kohdentamisalue	3 398	19 816	9 901 338	3 296	19 352	9 586 081
Suojavyöhykenurmet, muu alue	4 557	23 668	10 641 392	4 284	22 183	9 955 423
Monivuotiset ympäristönurmet	229	1 331	66 526	218	1 274	63 615
Luonnonhoitopeltonurmi, kohdentamisalue	8 405	38 804	4 648 448	8 137	38 717	4 569 641
Luonnonhoitopeltonurmi, muu alue	7 650	14 595	1 457 907	7 235	14 262	1 420 706
Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla yht.	912	4 951	2 411 855	880	4 970	2 404 200
Yksivuotiset puutarhakasvit	70	251	74 195	64	267	80 061
Monivuotiset puutarhakasvit	842	4 700	2 337 659	816	4 702	2 324 139
Pelto luonnon monimuotoisuus yht.	17 690	157 548	20 735 554	17 391	157 953	20 070 159
Vihertalot	1 706	9 272	500 378	1 841	11 110	588 118
Kerääjäkasvit	7 019	121 098	12 101 133	6 995	122 612	12 242 268
Saneerauskasvit	495	3 216	963 444	419	2 373	710 308
Monimuotoisuuspellot, kohdentamisalue	3 425	9 515	2 849 334	3 331	8 810	2 629 184
Monimuotoisuuspellot, muu alue	5 045	14 447	4 321 265	4 805	13 047	3 900 282
Puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu yhteensä	220	3 029	1 116 155	220	3 048	1 132 251
Menetelmäryhmä 1	101	413	205 279	95	439	219 528
Menetelmäryhmä 2	119	2 616	910 876	125	2 609	912 723
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys yht.	31 813	1 438 671	48 575 018	31 023	1 611 023	48 326 971
20 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	2 907	106 642	426 372	2 871	112 713	438 488
40 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	3 243	138 563	2 491 880	3 133	148 598	2 590 464
60 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	5 740	301 413	10 843 487	5 508	316 339	10 772 969
80 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	11 019	588 093	31 728 086	10 886	627 749	31 426 198
20 % kohdentamisalueen ulkop. sitoumusalasta	657	20 281	80 766	627	23 030	81 251
40 % kohdentamisalueen ulkop. sitoumusalasta	1 264	55 166	495 066	1 231	61 468	503 887
60 % kohdentamisalueen ulkop. sitoumusalasta	6 983	228 513	2 509 361	6 767	321 125	2 513 714

Ympäristösopimus	2015			2016			2017		
	Tiloja, kpl	Myönnetty ala, ha	Myönnettyt eurot*	Tiloja, kpl	Myönnetty ala, ha	Myönnettyt eurot*	Tiloja, kpl	Myönnetty ala, ha	Myönnettyt eurot*
Yhteensä		26 972	13 692 306		30 905	15 689 906		33 180	16 544 777
Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito, yht.	1 906	26 217	13 353 642	2 179	29 199	14 792 527	2 186	31 423	15 582 531
Luonnonlaidun ym.		3 669	1 649 803		4 596	2 065 413		5 426	2 446 010
Perinnebiotooppi		12 116	5 445 110		13 534	6 089 323		14 521	6 328 024
Arvokas perinnebiotooppi		10 432	6 258 729		11 069	6 637 791		11 477	6 808 497
Kosteikon hoito	208	754	338 664	246	842	378 716	274	903	416 343
Kurki-, hanhi- ja joutsenpelto***				51	864	518 664	51	854	545 902

Ympäristösopimus	2018			2019			2020		
	Tiloja, kpl	Myönnetty ala, ha	Myönnettyt eurot*	Tiloja, kpl	Myönnetty ala, ha	Myönnettyt eurot*	Tiloja, kpl	Myönnetty ala, ha	Myönnettyt eurot*
Yhteensä		34 664	17 438 537		35 214	17 696 964		34 483	17 353 951
Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito, yht.	2 328	32 793	16 468 621	2 309	33 120	16 632 285	2 256	32 344	16 266 979
Luonnonlaidun ym.		6 165	2 768 858		6 177	2 773 411		20 721	9 302 949
Perinnebiotooppi		15 031	6 752 644		15 258	6 854 829		****	****
Arvokas perinnebiotooppi		11 597	6 947 119		11 684	7 004 045		11 623	6 964 030
Kosteikon hoito	328	1 019	458 482	361	1 249	561 466	365	1 291	580 452
Kurki-, hanhi- ja joutsenpelto***	51	852	511 434	51	845	503 213	51	848	506 520

Ympäristösopimus	2021			2022		
	Tiloja, kpl	Myönnetty ala, ha	Myönnettyt eurot*	Tiloja, kpl	Myönnetty ala, ha	Myönnettyt eurot*
Yhteensä		35 067	17 795 487		34 689	17 412 544
Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito, yht.	2 254	32 907	16 703 576	2 183	32 463	16 298 218
Luonnonlaidun ym.		21 254	9 687 200		20 969	9 413 714
Perinnebiotooppi		****	****			
Arvokas perinnebiotooppi		11 653	7 016 376		11 494	6 884 504
Kosteikon hoito	376	1 373	619 088	391	1 473	662 838
Kurki-, hanhi- ja joutsenpelto***	44	786	472 824	42	752	451 488

* Myönnetyn määrärahan maksaminen tuensaajille jatkautuu tukivuodelle ja sitä seuraavalle vuodelle.

*** Kurki- hanhi- ja joutsenpelto-sopimusta haettiin vuonna 2015, mutta sopimukset alkoivat vasta vuonna 2016.

**** Paikkibijit Perinnebiotooppi ja Luonnonlaidun ym. on yhdistetty vuodesta 2020 lähtien.

Tilalukumäärän osottaminen paikkibijakohtaisesti ei ole mielekästä, sillä samalla tilalla voi olla eri paikkilojen lohkoja.

Ympäristösopimukset

Tukivuosi	2015			2016			2017		
	Sopimuksia	Eläimiä, kpl	Eläimiä, ey	Sopimuksia	Eläimiä, kpl	Eläimiä, ey	Sopimuksia	Eläimiä, kpl	Eläimiä, ey
Suomenlammas	189	14 272	2 854	216	16 128	3 226	213	16 069	3 214
Ahvenanmaanlammas	13	427	85	15	472	94	15	475	95
Kainuunharmaalammas	37	1 456	291	44	1 621	324	43	1 599	320
Itäsuomenkarja	150	1 539	1 539	170	1 699	1 699	167	1 730	1 730
Pohjoissuomenkarja	105	644	644	116	675	675	115	673	673
Länsisuomenkarja	138	1 042	1 042	147	1 084	1 084	146	1 081	1 081
Suomenhevonen	88	374	374	100	406	406	100	406	406
Suomenvuohi	11	1 570	314	12	1 807	361	12	1 807	361
Maatiaiskana	20	725		25	869		25	869	
Yhteensä	751	22 049		845	24 761		836	24 709	
Yhteensä tiloja/vuosi	576			648			644		

Tukivuosi	2018			2019			2020		
	Sopimuksia	Eläimiä, kpl	Eläimiä, ey	Sopimuksia	Eläimiä, kpl	Eläimiä, ey	Sopimuksia	Eläimiä, kpl	Eläimiä, ey
Suomenlammas	211	15 890	3 178	214	16 131	3 226	182	14 286	2 857
Ahvenanmaanlammas	15	475	95	14	472	94	13	452	90
Kainuunharmaalammas	44	1 621	324	43	1 581	316	37	1 274	255
Itäsuomenkarja	170	1 733	1 733	169	1 732	1 732	138	1 543	1 543
Pohjoissuomenkarja	114	672	672	117	676	676	85	551	551
Länsisuomenkarja	144	1 045	1 045	146	1 081	1 081	100	844	844
Suomenhevonen	100	406	406	97	396	396	74	312	312
Suomenvuohi	12	1 807	361	11	1 707	341	9	1 697	339
Maatiaiskana	24	845		24	849		22	803	
Yhteensä	834	24 494		835	24 625		572	21 762	
Yhteensä tiloja/vuosi	639			645			509		

Tukivuosi	2021			2022		
	Sopimuksia	Eläimiä, kpl	Eläimiä, ey	Sopimuksia	Eläimiä, kpl	Eläimiä, ey
Suomenlammas	169	13 865	2 773	158	13 158	2 632
Ahvenanmaanlammas	11	407	81	12	447	89
Kainuunharmaalammas	38	1 343	269	31	1 060	212
Itäsuomenkarja	134	1 546	1 546	122	1 426	1 426
Pohjoissuomenkarja	78	501	501	65	450	450
Länsisuomenkarja	91	773	773	78	643	643
Suomenhevonen	59	263	263	53	247	247
Suomenvuohi	9	1 697	339	8	1 572	314
Maatiaiskana	18	651		13	509	
Yhteensä	523	21 046		467	19 512	
Yhteensä tiloja/vuosi	466			416		

Alkuperäiseläimet

Luonnonmukaisen tuotannon sitoumusala ja sitoumusten määrä vuosina 2015–2022.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Luomusitoumusten kokonaisala ja määrä								
Luomusitoumusten sitoumusala yhteensä, ha	208 867	223 515	245 353	282 704	278 489	296 794	303 715	313 892
Luomusitoumusten määrä yhteensä, kpl	3 857	4 030	4 244	4 648	4 606	4 567	4 506	4 585
Luomun eri sitoumustyyppien sitoumusmäärät								
Sitoumus luonnonmukaisesta tuotannosta, kpl	3 045	3 163	3 326	3 691	3 615	3 527	3 435	3 521
Sitoumus vain luonnonmukaisesta avomaavihannesten tuotannosta*, kpl	9	10	9	9	7	7	7	7
Sitoumus luonnonmukaisesta kotieläintuotannosta, kpl	803	857	909	948	983	1 040	1 064	1 064

* Osan tilaa kattavat sitoumukset. Myös muiden sitoumusten avomaavihannesten viljelyssä olevasta alasta maksetaan avomaavihannesten korvausta.

1.d) Taulukkoon F perustuvassa tuloskehyksessä asetettujen välitavoitteiden saavuttamista koskevat keskeisimmät tiedot

Tätä osiota sovelletaan ainoastaan vuotuisiin täytäntöönpanokertomuksiin 2016, 2017, 2018

1.e) Muu maaseudun kehittämisohjelmaan liittyvä tekijä [valinnainen]

Ei ole

1.f) Tarvittaessa toimien vaikutus makroalue- ja merialuestrategioihin

Tällä ohjelmalla edistetään makroalue- ja/tai merialuestrategioita asetuksen (EU) N:o 1303/2013, 27 artiklan "Ohjelmien sisältö" 3 kohdan ja 96 artiklan "Investoinnit kasvuun ja työpaikkoihin -tavoitteen mukaisten toimenpideohjelmien sisältö, hyväksyminen ja muuttaminen" 3 kohdan e alakohdan, 111 artiklan "Investoinnit kasvuun ja työpaikkoihin -tavoitetta koskevat täytäntöönpanokertomukset" 3 kohdan, 111 artiklan 4 kohdan d alakohdan ja liitteessä 1 olevan 7.3 jakson "Pääohjelmien makroalue- ja merialuestrategioita edistävä vaikutus" mukaisesti:

- Itämeri-strategia (EUSBSR)
- Tonavan aluetta koskeva EU:n strategia (EUSDR)
- Adrian- ja Joonianmeren aluetta koskeva EU:n strategia (EUSAIR)
- Alppien aluetta koskeva EU:n strategia (EUSALP)
- Atlantin merialuestrategia (ATLSBS)

1.g) Vuosittaisessa täytäntöönpanokertomuksessa käytetty muuntokurssi (muut kuin euromaat)

--

2. ARVIOINTISUUNNITELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANON EDISTYMINEN.

2.a) Kuvaus mahdollisista muutoksista, joita on tehty maaseudun kehittämissuunnitelman arviointisuunnitelmaan vuoden aikana, ja perustelut

Ohjelman arviointisuunnitelmaa ja sen toteutusta määrittelevää suunnitelmaa ei muutettu vuoden 2023 aikana.

2.b) Kuvaus vuoden aikana toteutetuista arviointitoimista (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 3 jakso)

Vuoden 2023 ei toteutettu arviointeja, jotka olisivat liittyneet Maaseutuohjelmaan.

Ajantasainen katsaus arvioinneista löytyy täältä:

<https://arkisto.maaseutu.fi/maaseutuverkosto/arviointi>

2.c) Kuvaus toimista, joita on toteutettu tietojen toimittamisen ja tiedonhallinnan osalta (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 4 jakso)

Yhteisen maatalouspolitiikan ja maaseutuohjelman kansallisia vaikuttavuusindikaattoreita raportoidaan Agrikaattori-palvelussa, jota ylläpitää Luonnonvarakeskus. Palvelun tietosisältöä on päivitetty vuoden aikana sekä tehty isompi päivitys jossa tuotiin CAP-suunnitelman vaikuttavuusindikaattorit palveluun.

2.d) Luettelo toteutetuista arvioinneista, myös tieto siitä, millä verkkosivustolla ne on julkaistu

Valmistuneita arviointeja ei ole määritelty

2.e) Luettelo toteutetuista arvioinneista keskittyen arviointihavaintoihin

Laadi yhteenveto vuonna 2020 päätökseen saaduissa arvioinneissa tehdyistä havainnoista YMP:n tavoitteiden (tai tarvittaessa maaseudun kehittämissuunnitelman painopisteiden) mukaan eriteltyinä.

Raportti positiivisista tai negatiivisista vaikutuksista (ml. tietoja tukevat todisteet). Muista mainita havaintojen lähde.

Valtakunnallisten ja koordinaatiohankkeiden arvioinnin (joulukuu 2017) mukaan valtakunnalliset hankkeet edistivät pääsääntöisesti Manner-Suomen maaseutuohjelman 2007–2013 tavoitteita, erityisesti teemavalintojen ja toimenpiteiden kautta. Valtakunnallisille hankkeille ei kuitenkaan ole oltu määritelty erillistä roolia tai tavoitteita ohjelmassa. Maaseutuohjelman logiikan ja tulosten varmistamiseksi valtakunnallisten hankkeiden tavoitteiden ja teemojen olisi hyvä olla tiukemmin kytketty maaseutuohjelman tavoitteisiin ja SWOT-analysiin.

Valtakunnallisten hankkeiden tavoitteet liittyivät pääosin oman sektorinsa tietotaidon kehitykseen tai uusien työkalujen (toimintamallien ja tekniikoiden) luomiseen. Muutamien hankkeiden tavoitteena oli sekä kehittää sektorin tietotaitoa että luoda uusia työkaluja ja verkostoida toimijoita. Valtaosa hankkeista saavutti omat tavoitteensa joko täysin tai likipitään. Valtakunnallisten hankkeiden tuotokset ovat suurimmalta osalta jääneet elämään, joko opetus- tai neuvontakäytössä, yritysten käytössä tai jatkohankkeissa. Suurin osa hankkeista johti verkoston luomiseen tai kehittämiseen tai uuteen yhteistyöhön toimijoiden kesken. Kuitenkin vain muutama hanke pystyi erittelemään hankkeen tuloksia yritystasolla. Tuloksellisuuden parantamiseksi tulisi hankesuunnittelussa painottaa hankkeiden toimenpidelogiikkaa, hanketarvetta ja tavoitteiden asettelua (mukaan lukien määrälliset tavoitteet sekä mittaristo). Lisäksi hankevetäjille tarvittaisiin tukea ja kolutusta seurantaan, arviointiin ja itsearviointiin liittyen sekä hankehaku- että toteutusvaiheessa.

Valtakunnallisten hankkeiden alueellinen vaikuttavuus riippui suuresti teemaan liittyvien alueellisten hankkeiden määrästä, vastaanottavan alueverkoston olemassaolosta sekä maantieteellisestä läheisyydestä hanketoimijoihin tai osatoteuttajiin. Näin ollen hankkeen suunnitteluvaiheessa tulisi kartoittaa hanketeeman alueelliset verkostot ja toimijat sekä teemaan liittyvät aluehankkeet. Lisäksi on tärkeää määritellä, miten valtakunnallinen hanke toimii alueilla, joiden verkostot ovat tiheydeltään erilaisia ja joiden alueellisten hankkeiden määrät vaihtelevat suuresti.

Koordinaatiohankkeet ovat pystyneet vaikuttamaan hankkeiden suunnitteluun ja sitä kautta myös rajoittamaan päällekkäistä kehittämistä. Sidos- ja kohderyhmät ovat kohtalaisen tyytyväisiä koordinaatiohankkeiden toimintaan. Koordinaatiohankkeet ovat kaiken kaikkiaan kyenneet edistämään teemojaan koko maan laajuisesti. Niiden ansiosta toiminta eri teemoissa näyttää myös kehittyneen myönteiseen suuntaan ja verkostojen yhteistyö on koordinaatiohankkeiden toiminnan myötä vahvistunut.

Tiedon kokoaminen ja viestintä ovat korostuneet koordinaatiohankkeiden tekemisessä ja onnistumisissa. Hankkeet ovat onnistuneet välittämään pääsääntöisesti hyvin tietoa omille kohderyhmilleen. Lisää tietoa kaivataan kuitenkin koordinaatiohankkeiden avulla teemaa edistävien hankkeiden toiminnasta, erityisesti tuloksista ja hyvistä käytännöistä. Lisäksi koordinaatiohankkeiden tulisi kiinnittää huomiota teemaansa edistävien hankkeiden verkottamiseen keskenään.

Valtakunnallisten hankkeiden ja koordinaatiohankkeiden teemojen määrittely on suurelle yleisölle epäselvää. Teemojen valintaprosessia tulisi tehdä läpinäkyvämmäksi ja osallistavammaksi. Lisäksi strategisia kytkentöjä ja synergioita tulisi kehittää linkittämällä teemat hallituksen kärkiohjelmiin, maaseutua koskettaviin strategioihin sekä muuhun valtioneuvoston tai MMM:n hallinnonalan tutkimus- ja

hankerahoitukseen.

Koordinaatiohankkeiden ja valtakunnallisten hankkeiden olisi hyvä käynnistyä heti ohjelmakauden alussa, jotta niiden strateginen vaikutus teemansa kehittämiseen olisi suurin. Hankkeiden suunnitteluvaiheessa tulisi kiinnittää aiempaa suurempaa huomiota toimenpidelogiikkaan sekä hankkeiden seurantaan.

Maatalousalan kilpailukykyarvioinnin (2019) mukaan maaseutuohjelman toimenpiteillä ei ole onnistuttu parantamaan maatilojen taloudellista suorituskykyä siinä määrin, että vaikutukset näkyisivät sektorin kokonaistasolla. Toimenpiteitä toteuttaneilla tiloilla vaikutukset kuitenkin näkyvät. Kilpailukyyn kehittämisen kannalta keskeisiä investointeja ja sukupolvenvaihdoksia on toteutettu hyvin etenkin vahvoilla maatalousvaltaisilla alueilla. Suoraan maatalouteen kohdistuvien toimenpiteiden lisäksi ohjelma on lisännyt kannustimia elintarvikeyritysten perustamiseen. Etenkin luomualan yritysten perustaminen on ollut vauhdikasta. Eläinten hyvinvointikorvaukset ovat parantaneet eläinten hyvinvointia. Lisäksi ohjelman puitteissa rahoitetut lähiruokahankkeet ovat kehittäneet lähiruuan tuotantoa.

Neuvonnan arvioinnin (2019) mukaan neuvontatoimenpide etenee hyvin, mutta eroja on aiheiden, ELY-keskusten ja tuotantosuuntien välillä. Neuvontatapahtumien määrät vaihtelevat suuresti kohdealojen ja niiden sisällä neuvonnan aiheiden välillä. Neljä kymmenestä neuvontatapahtumista liittyy kohdealaan 4B (vesien ja maanhoidon edistäminen) ja noin neljäsosa kohdealaan 3A (ruokaketjut, paikalliset markkinat ja lähiruoka sekä eläinten hyvinvoinnin edistäminen) ja noin kahdeksasosa kohdealoihin 2A (maatilojen kilpailukyyn parantaminen) ja 4A (maisemanhoito ja luonnon monimuotoisuuden ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen) kumpaankin. Siinä missä kohdealojen 2A ja 3A ohjelmakauden tavoitteet on jo ylitetty ja toisissa ollaan vahvasti matkalla kohti tavoitteita, osalla kohdealoista (5B, 5E ja 5D) tavoitteiden saavuttaminen näyttää epätodennäköiseltä.

Tammikuussa 2019 Ruokaviraston neuvojarekisterissä oli 765 neuvojaa ja 199 palveluntuottajaorganisaatiota. Neuvojista 88 % on aktiivisia eli on antanut tilaneuvontaa ainakin kerran. Eniten aktiivisia neuvojia on kohdealoilla 4B (vesien ja maanhoidon edistäminen), 3A (eläinten hyvinvointi) sekä 2A (maatilojen kilpailukyyn parantaminen). Neuvojarekisteriin hyväksytyjä tilaneuvojia on Manner-Suomessa eniten Etelä-Pohjanmaalla, Pohjois-Savossa sekä Pohjois-Pohjanmaalla. Vähiten neuvojia on Satakunnassa, Lapissa ja Kainuussa. ProAgria-keskusten osuus neuvontatapahtumista on noin 72 %. Yksityisten palveluntuottajien osuus on noin 20 % neuvontatapahtumista.

Neuvontaa on käyttänyt Manner-Suomessa 16 459 yksittäistä tilaa eli 34 % vuonna 2018 viljelijätukia saaneista tiloista. Huomattavaa on myös, että neuvonnan käyttö oli sitä yleisempää, mitä suurempi tila kyselyyn vastanneella viljelijällä oli. Yli 150 hehtaarin tilojen viljelijöistä 70 prosenttia oli käyttänyt neuvontaa, kun taas alle 40 hehtaarin tiloista vain hieman yli viidennes oli hyödyntänyt neuvontaa.

Neuvonnan hallinto sujuu enenevässä määrin hyvin, mutta tietyt toimenpiteen sisältöön ja Hyrrään liittyvät ongelmat hiertävät neuvojia ja palveluntuottajia. Neuvonnan hallinnollinen taakka on viljelijälle pieni, ja myös neuvojille karttuneen kokemuksen vuoksi aiempaa pienempi, mutta ELY-keskuksille melko suuri. Neuvonnan viestintään ollaan yleisesti ottaen tyytyväisiä, mutta lisää tiedottamista viljelijöille kaivataan erityisesti Neuvo2020-neuvonnan mahdollisista aiheista, erityisesti talusneuvonnan sisällöistä.

Maaseutuohjelman innovointi-, koulutus- ja yhteistyövaikutuksia koskevan arvioinnin (2019) mukaan koulutus- ja tiedonvälityshankkeiden toteutus oli pääpiirteittäin edennyt suunnitellusti ja asetettujen indikaattoreiden mukaisesti. Osaamisen lisääminen on ollut tärkeää kaikilla toimialoilla. Yhteistyöhankkeita on suunnattu runsaasti pienyritysten toiminnan kehittämiseen, maaseutualueiden paikallisen kehittämisen edistämiseen ja alkutuottajien parempaan kytkentään ruokaketjuun.

Maaseutuohjelman maatalousluonnon monimuotoisuutta ja maisemaa (2019) edistävien

toimenpiteiden arvioinnin mukaan seuraavalla rahoituskaudella luonnon monimuotoisuuden kannalta keskeisintä on turvata ja mieluiten kasvattaa ympäristökorvauksen tärkeimpien toimenpiteiden sekä ei-tuotannollisten investointien rahoitusta. Vaikuttavuudeltaan keskeisin osa ympäristökorvausta ovat ympäristösopimukset. Niiden ohella on tärkeää turvata riittävä rahoitus erilaisia ei-tuotannollisia nurmia ylläpitäville lohkokohtaisille toimenpiteille.

Maaseutuohjelman ympäristöarvioinnissa (2019) todettiin, että useat maaseutuohjelman toimenpiteet ovat tukeneet tuottajien riskienhallinta- ja joustokykyä erilaisissa globaalimuutoksissa.

Ympäristökorvausjärjestelmä kannustaa käyttämään ravinteita hallitusti, kierrättämään orgaanisia aineita ja ravinteita, monipuolistamaan tuotantoa ja omaksumaan uusia tuotantoteknologioita esim. talviaikainen kasvipeitteisyys, kerääjäkasvien käyttö). Nämä toimet auttavat vähentämään tuotannon ympäristövaikutuksia sekä alentamaan tuotannon kustannuksia ja riskejä. Monipuolinen tuotanto, yritystalouden vakaus ja pellon kasvukunnon sekä vesitalouden hallinta ovat avainasemassa ilmastonmuutokseen sopeuduttaessa.

Ympäristöarvioinnin mukaan kerääjäkasvien viljelyn onnistumiseen vaikuttaneita tekijöitä olivat kylvösiementen määrä, kylvötekniikka ja –ajankohta sekä kasvuolot. Suurin osa kerääjäkasvustosta oli luokassa hyvä tai kohtalainen. Peltomaahan laskettiin jääneen vuosittain 240 000 tonnia kerääjäkasvien kuiva-ainetta, josta yli puolet oli juuristoissa. Typen huuhtoutuminen väheni kerääjäkasvien ansiosta ainakin 300 tonnia vuodessa.

Ympäristöarvioinnin kolmantena teemana olivat vesiensuojeluhankkeet. Hankkeet kohdistuivat maatalouteen, ravinteiden kierrätykseen, vesienkunnostukseen sekä metsätalouteen. Biokaasu on selkeästi ollut yksi kuluvan ohjelmakauden kärjistä, missä on akuutisti tatvittu tukea menetelmäosaamisen kehittämiseen. Viljelijälähtöistä ja käytännön kokeilutoimintaa sisältävää hanketoimintaa kannattaa edelleen jatkaa. Hankerahoitukseen liittyvänä haasteena nähtiin lähinnä tätä kautta muodostuvan ympäristötiedon pirstaleisuus.

Ympäristöarvioinnissa maaseutuohjelman yritysrahoitukseen todettiin liittyvän selkeitä ympäristöhyötyjä, mutta myös biotalouden kasvuun liittyviä riskitekijöitä. Elintarvikeyrittäjäyys, puun monipuolinen käyttö, uusiutuvan energian tuotanto, materiaalien kierrätys sekä luontoon liittyvät palvelualat nousivat voimakkaimmin esille tuettujen hankkeiden joukossa. Investointitukien kautta on tarjoutunut mahdollisuuksia uuden teknologian käyttöönottoon, mikä on usein ollut myös ympäristövaikutusten kannalta parempaa. Uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämiseen liittyy kuitenkin aina myös riskejä kasvavasta ympäristökuormituksesta, minkä vuoksi ympäristönäkökulmat kannattaa jatkossakin pitää keskeisesti mukana toimialan kehittämislinjauksissa.

Energiavaikutusten arvioinnin (2019) mukaan maatilojen kokonaisinvestoinnit uusiutuvan energian tuotantoon olivat tarkastelujaksolla 22,5 milj. euroa, josta maaseutuohjelman osuus oli puolet. Myös maaseudun yritykset ovat investoineet uusiutuvan energian tuotantoon, mutta huomattavasti pienemmässä mittakaavassa. Lisäksi polttoaineiden tuotantoketjuihin tehdyt investoinnit olivat 13,1 milj. euroa, josta maaseutuohjelman tuen osuus oli 1,6 milj. euroa. Uusiutuvan energian tuotanto kasvoi maaseutuohjelman piirissä tehtyjen investointien seurauksena tasolle 342 GWh/v vuoden 2018 loppuun mennessä. Yritysten osuus tästä tuotannon kasvusta oli 32 GWh/v. Suuruusluokaltaan uusiutuvan energiatuotannon kasvu vastaa noin 17 000 tyypillisen omakotitalon vuotuista energiakulutusta. Erityisesti hakelämpökattiloihin on investoitu, mutta myös aurinkoenergian käytön lisäys sähkötuotannossa on ollut nopeaa ja vuosittain on tehty investointeja myös biokaasun tuotantoon. Uusiutuvan energian hyödyntämistä on edistetty monipuolisesti. Tuettujen energiahankkeiden lisäksi maaseutuohjelmasta on tuettu polttoainetuotantoa, jossa erityisesti hankkeen tuotantomäärän kasvu on merkittävä valtakunnallisesti tarkasteltuna. Lisäksi erilaisissa kehittämishankkeissa on pureuduttu koko tuotantoketjun eri vaiheisiin mm. raaka-ainetuotantoon,

logistiikkaan, tuotantoteknologiaan ja liiketoimintamalleihin.

Selvitys maaseutuohjelman työllisyys- ja aluetalousvaikutuksista toi esille, että maaseutuohjelman vuoteen 2018 mennessä päättyneissä hankkeissa syntyneiden uusien työpaikkojen määrä on jäljessä tavoitteesta, mutta jos otetaan huomioon käynnissä olevien hankkeiden tulokset, ollaan lähellä tavoitetta. Manner-Suomen maaseutuohjelma-alueen kaikkien maaseutuyritysten lukumäärä on laskenut aavistuksen verran ohjelmakauden alkuun verrattuna. Työpaikkojen ja uusien yritysten syntymistä tulisi siis vauhdittaa. Sikäli kun ongelmana on vähäinen kiinnostus yritysten perustamiseen, sitä voidaan pyrkiä vahvistamaan panostamalla kehittämistoimenpiteisiin esimerkiksi paikallisen omaehtoisen kehittämisen ns. Leader-toiminnalla. Ohjelmakauden alkupuolella työpaikkoja on syntynyt erityisesti teollisuuden aloilla, joten lisäpanostus olisi paikallaan erityisesti palvelualan yrityksiin ja työpaikkoihin, sillä se tukisi elinkeinon monipuolistamistavoitetta. Koulutustoimenpiteeseen panostaminen ja yhteistyön lisääminen maaseudun yritysten ja yleisemmän tutkimus- ja kehittämistoiminnan kanssa voisi edesauttaa kasvuyritysten lisääntymistä.

Maaseutuohjelman viestinnän arviointi (2019) korosti, että viestinnällä on suuri rooli maaseutuohjelman toimeenpanossa. Onnistunut viestintä houkuttelee maaseudun kehittäjiä, yrittäjiä ja asukkaita hakemaan rahoitusta ja kertomaan sen avulla saaduista tuloksista. Viestintä pitää maaseudun tärkeyttä esillä julkisessa keskustelussa ja vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen sekä maaseudusta että EU:n jakamasta rahoituksesta. Hyvällä sisäisellä viestinnällä varmistetaan, että maaseutuohjelman eri toteuttajat jakavat tietoa ja tekevät yhteistyötä keskenään.

Leader-periaatteiden ja hallintomallien arviointi (2020) toi tärkeimpinä havaintoina ja päätelminä seuraavat nostot: 1) Leader-toiminta on vakiintunut maaseudun kehittämisen toimintatapana Suomessa, 2) Leaderin hallintomalli toimii suhteellisen hyvin, mutta rohkeutta uudistua tarvitaan, 3) Leader-periaatteet ovat laajasti hyväksytyjä, mutta toteuttaminen vaihtelee, 4) Hallintomalli tukee periaatteiden toteutumista, mutta välillä on jännitteitä, 5) Leaderin suurin lisäarvo on sosiaalisessa pääomassa ja paikallistuntemuksessa ja 6) Tulevaisuudessa Leader-toimintatapa tulee vahvistaa.

Arvioinnin suositusten ytimessä on Leader-periaatteiden vahvistaminen ja hallintomallin uudistaminen. Leader-työn lisäarvoa kasvatetaan periaatteiden avulla. Leader-ryhmien innovatiivisuuden lisääminen vaatii sekä verkottumista että verkottamista. Leader-ryhmien yhdistyksenä toimimista tulee vahvistaa. Leader-ryhmien valinnassa tulee miettiä, kuinka paljon painotetaan hallinnollisia vaatimuksia ja kuinka paljon Leader-ryhmien roolia paikallisen kehityksen moottorina. Maa- ja metsätalousministeriön, Ruokaviraston, ELY-keskusten ja Leader-ryhmien rooleja ja vastuita tulee selkeyttää.

Maaseutuohjelman valintakriteereiden arvioinnin (2021) keskeiset viestit olivat: 1) Valintakriteerit ovat pääsääntöisesti palvelleet hyvin hankkeiden arviointia. Ohjausvaikutuksen voimakkuus riippuu käytettävissä olevien varojen niukkuudesta tai minimiehtojen tiukkuudesta. Tarkennuksia kriteereihin kannattaa kuitenkin tehdä. 2) Hakemuslomakkeessa tulisi kysyä nykyistä suoremmin juuri niitä asioita, joita päätöksentekijä pisteytyksessään käyttää. Muuten arviointiin uhkaa jäädä liikaa tulkinnanvaraisuutta, mikä on omiaan heikentämään päätösten osuvuutta ja hakijoiden yhdenvertaisuutta. 3) Kehittämishanke- ja yritysrahoituksessa ilmasto- ja ympäristötavoitteiden konkretisointi ja niiden nostaminen omiksi kriteereikseen voisi edesauttaa kyseisten näkökulmien nykyistä merkittävämpää huomioimista sekä helpottaa niiden arviointia. 4) Maaseutunäkökulma ei aina välity päätöstilanteeseen asti niin, että päätöksentekijä kokisi pystyvänsä painottamaan sitä riittävästi. Ratkaisukeinoina tähän voisivat olla opastukset maaseutuvaikutusten arviointiin sekä tarkennukset ohjelman ja alueellisen suunnitelman mukaisuuden valintakriteeriin.

2.f) Kuvaus viestintätoimista, jotka on toteutettu arviointihavaintojen julkaisemiseksi (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 6 jakso)

Viestintätoimia ei ole määritelty

2.g) Kuvaus arviointitulosten vuoksi toteutetuista jatkotoimista (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 6 jakso)

Seurantatoimia ei ole määritelty

3. SEIKAT, JOTKA VAIKUTTAVAT OHJELMAN JA TOTEUTETTUIEN TOIMENPITEIDEN TEHOKKUUTEEN

3.a) Kuvaus toimista, joita on toteutettu ohjelman laadukkaan ja tehokkaan toteuttamisen varmistamiseksi

Seurantakomitea

Seurantakomitea kokoontui vuonna 2023 yhden kerran (7.6.). Kokouksen päätösaasiat olivat Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 muutosesitys ja vuotta 2022 koskeva raportti. Lisäksi järjestettiin kirjallinen käsittely 28.11.–19.12. maaseutuohjelman rahoitussuunnitelman muuttamisesta ja teknisen avun 5. erän käyttösuunnitelmasta. Seurantakomitean kokoonpano, esityslistat ja kokousmuistiot löytyvät maaseutu.fi-sivuilta.

Ohjelmamuutos

Komissio hyväksyi vuonna 2023 yhden ohjelmamuutoksen (hyväksytty 8.11.2023). Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2022 rahoitussuunnitelmaan tehtiin muutoksia toimenpiteiden toteutuksen ja vuoden 2023 loppuun mennessä tehtävien päätösten arvioitujen sidontojen perusteella. Seurantakomitea hyväksyi muutoksen 7.6.2023 pidetyssä kokouksessa.

Tietojärjestelmät

Hyrrä-sähköinen asiointipalvelu

Maaseudun kehittämistukien sähköisen asiointipalvelun (Hyrrä) kautta on toimeenpantu maaseutuohjelman yritys- ja hanketuet, maatalouden investointituet, nuorten viljelijöiden aloitustuet, neuvontakorvaukset, ei-tuotannolliset investoinnit, poro- ja luontaiselinkeinojen investointituet, nuoren elinkeinonharjoittajan aloitustuet sekä kolttalain mukaiset tuet. Lisäksi Leader-ryhmien toimintaraha sekä tekninen apu toimeenpannaan Hyrrän kautta. Hyrrän kautta haetaan edelleen maaseutuohjelman sekä siihen liittyvän siirtymäkauden ja elpymisvälineen mukaisten tukien maksuhakemuksia ja toimitetaan mm. hankkeisiin liittyviä seurantatietoja ja loppuraportteja.

Hyrrä sisältää asiointi- ja viranomaistoimintojen palvelun, Sähke2-normin mukaisen sähköisen arkiston sekä asiointipalveluiden väliset lisätietopyyntötoiminnot. Hyrrä sisältää mm. tukihakemukset ja -päätökset, maksuhakemukset ja -päätökset sekä seurantatietojen keräämisen ja pysyvyyden seurannan merkinnät. Myös jatkotoimenpiteet ovat Hyrrä-verkkopalvelussa.

Tukisovellus

Tukisovelluksella käsitellään viljelijöille maksettavat pinta-ala- ja eläinperusteiset EU- ja kansalliset tuet Suomessa. Järjestelmän kautta kerätään myös suuri osa maatalouden perustilastoista. IACS-tietojärjestelmä koostuu Tukisovelluksesta, laskentasovelluksesta, raportointijärjestelmästä, maksukeräilyjärjestelmästä ja valvontasovelluksesta, jotka ovat yhteydessä keskitettyyn tietokantaan, IACS-keskusrekisteriin. Tukisovelluksen kehittämisessä on huomioitu rahoituskauden 2014–2020 seurannan vaatimukset vuodesta 2015 alkaen. Tukisovelluksesta on raportoitavissa haettujen sitoumusten ja sopimusten määrät, pinta-ala-tiedot, valvontatiedot ja maksutiedot.

Tukisovelluksella suoritetaan hakemustietojen tallennus, tietojen validointi ja maksupäätösten tekeminen. Laskentasovelluksen avulla toteutetaan tukien laskenta, jonka sivutuotteena tietokantaan syntyy paljon mm.

raportoinnissa tarvittavaa informaatiota. Raportointijärjestelmä on Tukisovelluksen yhteyteen rakennettu osio, jonka avulla hoidetaan päivittäinen ns. operatiivinen raportointi.

Maksukeräilyjärjestelmän avulla tuotetaan keskitetyn tukimaksujen käsittelyjärjestelmän edellyttämät tiedot tukien maksamiseksi. Valvontasovelluksella on käsitelty täydentävien ehtojen valvontatietoja. Muut valvontatiedot on käsitelty Tukisovelluksella. Myös maatilarekisteriä on ylläpidetty Tukisovelluksen avulla. IACS-keskusrekisterissä on tehty myös valvontaan liittyvät ristiintarkistukset ja riskianalyysit.

Tarkastus- ja valvontamenettelyt

Yritys-, hanke- ja rakennetukien otantatarkastukset

Maaseudun kehittämisosaston tarkastusyksikkö tekee komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 809/2014 osan IV mukaiset paikan päällä tehtävät otantatarkastukset. Vuonna 2023 otantatarkastuksissa sovellettiin kyseistä asetusta muuttavaa komission täytäntöönpanoasetusta (EU) 2022/2016.

Tarkastusyksikkö teki kertomusvuonna kaikkiaan 49 tarkastusta. Niistä 38 oli Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman hanke- ja yritystukien, rakennetukien, LEADER-toimintarahaa ja teknisen tuen tarkastuksia (ennen viimeistä maksua tehtäviä 5 prosentin tarkastuksia). Manner-Suomen ohjelmien investointien pysyvyyden seurantaan tehtiin 11 tarkastusta.

Tarkastuksissa ei havaittu järjestelmällisiä virheitä. Kustannusten kohtuullisuuden arvioinnin dokumentoinnin puutteista tehtiin havaintoja tarkastuksissa.

Ei-tuotannolliset investoinnit (M04.4)

Ei-tuotannollisten investointien paikalla tehtävät tarkastukset ajoitetaan pääsääntöisesti ennen hakijalle myönnetyn korvauksen viimeisen erän tai kertakorvauksen maksua. Tarkastukset ulotetaan vähintään viiteen prosenttiin kaikista maaseuturahaston rahoittamista menoista. Vuonna 2023 tehtiin ELY-keskuksissa yhteensä viisi kosteikon perustamishankkeita koskevaa tarkastusta. Tarkastusten yhteydessä havaittiin joitain eroja haetun pinta-alan ja tarkastusten yhteydessä tehdyn gps-mittauksen antaman pinta-alan välillä. Jos mitattu pinta-ala jäi haettua pinta-alaa pienemmäksi, toimenpiteestä maksettiin mitatun pinta-alan mukaisesti.

Ympäristökorvauksen valvonta (M10)

Ympäristökorvauksen valvonnassa oli vuonna 2022 yhteensä 1 462 tilaa. Osa tukiehdosta tarkastettiin peltovalvonnassa paikan päällä tilalla kasvukauden aikana vuonna 2022 ja osa kasvukauden päätyttyä talviaikaisessa asiakirjavalvonnassa ja kasvipeitteisyysvalvonnassa. Näistä valvonnoista suurin osa tehtiin kevään 2023 aikana ja niiden valmistumisen määräaika oli 15.5.2023. Asiakirjavalvonnassa oli kaikki peltovalvonnassa olleet tilat. Kasvipeitteisyysvalvonnassa oli yhteensä 1 229 tilaa.

Ympäristösitoumuksen tukiehdossa vaaditut asiakirjat (esim. viljavuustutkimukset) tarkastettiin lohkokohteisesti talviaikaisessa asiakirjavalvonnassa. Asiakirjavalvonnassa todettiin eniten puutteita viljavuustutkimuksissa ja lannoitustasojen noudattamisessa.

Luonnonmukaisen tuotannon korvauksen valvonta (M11)

Luonnonmukaisen tuotannon korvauksen perustason vaatimuksia ja tukiehtoja tarkastettiin peltovalvonnassa ja talviaikaisessa asiakirjavalvonnassa, joka tehtiin enimmäkseen vuoden 2023 puolella. Lisäksi tehtiin vuoden 2023 puolella ristiintarkistus, jossa poimittiin valvontaan tilat, joilla todettiin luonnonmukaisen

tuotannon tuotantotarkastuksissa poikkeamia. Ristiintarkastuksen valvonta-ajolle vietiin yhteensä 104 tilaa. Näistä tiloista 52:lla oli sellaisia poikkeamia, että ne aiheuttivat vähennyksen luonnonmukaisen tuotannon korvaukseen.

Eläinten hyvinvointikorvausten valvonta (M14)

Eläinten hyvinvointikorvausten sitoutuneista tiloista tehtiin vuonna 2023 tilavalvonta 145 tilalle. Yleisimmät valvonnassa havaitut puutteet liittyivät eläinten korvamerkintään ja eläinrekisterin tietoihin (poistopäivän virheisiin) sekä tukiehtojen osalta kirjanpituotteisiin sekä karsinoiden vähimmäispinta-alojen puutteisiin.

Luonnonhaittakorvaukset (M13)

Luonnonhaittakorvauksen osalta paikalla tehtävässä valvonnassa tarkastettiin kaikkea maatalousmaata koskevat asiat; tukeen oikeuttava pinta-ala ja maataloustoiminnan vaatimukset. Pelkästään luonnonhaittakorvausta koskevia valvottavia tukiehtoja ei ollut. Maksettavaan korvaukseen vaikutti lähinnä haetun ja hyväksytyt pinta-alan ero. Vuonna 2023 luonnonhaittakorvauksen valvonnassa oli 768 tilaa.

Takaisinperinnät

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman takaisinperintöjen EU-osuus menoilmoituksilla oli ajalla 1.1-31.12.2023 yhteensä noin 1,47 milj. euroa. Takaisinperintöjen määrä muodostuu tuensaajilta perityistä tuista sekä summakarensseihin ja keltaisiin kortteihin liittyvistä tuen vähennyksistä, joita oli yhteensä 0,02 milj. euroa (EU-osuus). Tuensaajilta perittyjen takaisinperintöjen lisäksi määrään sisältyvät myös tekniset takaisinperinnät 0,05 milj. euroa. Tekniset takaisinperinnät liittyvät tietojärjestelmien sisäisiin korjauksiin eikä niitä peritä tuensaajilta.

Tuensaajilta perittiin EU-osuutta seuraavissa toimenpiteissä: luonnonhaittakorvaukset 0,39 milj. euroa, maatalouden ympäristö- ja ilmastotoimenpiteet 0,30 milj. euroa, tila- ja yritystoiminnan kehittäminen 0,28 milj. euroa, investoinnit fyysiseen omaisuuteen 0,24 milj. euroa, eläinten hyvinvointi 0,17 milj. euroa, Leader 0,06 milj. euroa, luonnonmukainen tuotanto 0,04 milj. euroa, ja yhteistyö 600,53 euroa. Takaisinperinnät ovat johtuneet pääosin tukiehtojen noudattamiseen liittyvistä syistä ja virheistä.

Tekninen apu

Maaseutuohjelman teknistä apua on käytettävissä yhteensä 90 miljoonaa euroa julkista rahoitusta ohjelmakauden aikana, siirtymäkauden varat (20 miljoonaa euroa) mukaan lukien. Teknistä apua käyttävät maa- ja metsätalousministeriö, ELY-keskukset, Ruokavirasto ja Ruokavirastossa sijaitseva maaseutuverkostopalvelut. Maaseutuverkoston osuus teknisen avun rahoituksesta on 10 miljoonaa euroa. Vuoden 2023 lopussa teknisen avun kehyksestä oli maksettu 68 % ja sidottu 100 %. Seurantakomitea hyväksyi 5. erän käyttösuunnitelman (siirtymäkauden rahoitus) vuoden 2023 lopussa.

Maaseutuohjelman hallinnointi vaatii paljon henkilöresursseja ja teknisellä avulla on mahdollista täydentää hallinnointiin käytettävissä olevaa henkilöresurssia. Suurin osa teknisestä avusta käytetäänkin ohjelman hallinnointitehtäviin tarvittavien henkilöiden palkkauksiin ja palkkaukseen liittyviin muihin kuluihin. Teknisellä avulla on lisäksi rahoitettu muita ohjelman hallinnoinnissa syntyviä välttämättömiä kuluja, kuten viestintää ja koulutusta (erityisesti maaseutuverkosto ja Ruokavirasto), ohjelman arviointeja (MMM), seurantatietojen, seurantajärjestelmän ja indikaattoreiden kehittämistä (Ruokavirasto ja MMM) sekä seurantakomitean kokouksia (MMM). Hyrrän käyttöönotto on mahdollistanut teknisen avun tukiprosessin hallinnoinnin sähköisesti.

Neuvo 2020

Neuvonnan toteutus eteni hyvin ja sen suosio kasvoi rahoituskauden aikana. Neuvonnalla vastattiin myös loppukauden aikana korostuneeseen huoltovarmuustarpeeseen. Neuvontaa sai vuoden 2023 loppuun mennessä 25 621 tilaa eli yli puolet maataloista. Neuvonnan aihealueista suosittuja olivat ympäristöasioiden edistäminen (kohdealat 4a-c), kilpailukyvyn parantaminen (2a, 2b) ja eläinten hyvinvoinnin edistäminen (3a). Ilmasto- ja energiakysymyksiä käsitellään esim. ympäristöneuvontojen yhteydessä.

Neuvojille tarjottiin kauden aikana täydennyskoulutusta mm. tutkimuslaitosten, AgriHubin, maaseutuverkoston ja Ruokaviraston toimesta. Ruokavirasto lähetti maaseutuohjelman toimeenpanon aikana suosittuja nevojauutiskirjeitä kerran kuussa ja tarvittaessa useamminkin. Nevojauutiskirjeillä välitettiin neuvoille tietoa erityisesti ajankohtaisista asioista kuten toimeenpanosta sekä tulevista muutoksista, koulutuksista ja EIP-AGRIn mukaisista innovaatio- ja ympäristöteemoista.

Neuvonta on keskeinen osa ns. AKIS-järjestelmää eli maatalouden ja maaseudun tieto- ja innovaatiojärjestelmää. AgriHubi on maatalouden osaamisverkosto ja tietopankki www.maaseutuverkosto.fi/agrihubi/

ELYt ovat koko kauden ajan tuoneet esille neuvonnan tarpeellisuuden. Aktiivitilat ovat käyttäneet neuvontaa tehokkaasti. Neuvonta on muodostunut tiloille tärkeäksi apuvälineeksi tilan kehittämiseen ja kannattavuuden parantamiseen sekä toiminnan sopeuttamiseen ilmastonmuutokseen. Neuvonnan avulla viljelijät kokevat saavansa lisätietoa tilan toimintaa varten, ideoita tuotannon tehostamiseen ja kustannusten alentamiseen sekä henkistä tukea ja konkreettista apua. Neuvontaa annettiin eniten maatalon kilpailukyvyn parantamisesta, ympäristöasioista, luonnonmukaisesta tuotannosta, tuotantoeläinten terveydenhoidosta ja sukupolvenvaihdoksista.

Alkuvuodesta 2023 toteutui vielä maaseutuohjelmasta rahoitettuja neuvontapalveluita ja näin varmistettiin sujuva siirtyminen rahoituskausien välillä.

Leader-toiminta

Leader-toiminnassa keskityttiin vuonna 2023 koko rahoituskauden (ml. siirtymäkausi 2021–2022) varojen täysimääräiseen sitomiseen ja rahoitettujen hankkeitten loppuun saattamiseen. Monet Leader-ryhmät laativat koosteita ja viestivät paikallisten kehittämisstrategioiden toteumasta ja rahoituskauden tuloksista.

Neuvonnan kohdealat		Maksettu	Neuvonta- käynnit	Neuvotut tilat
2a	Maatilojen kilpailukyvyyn parantaminen ja maatalouden monipuolistaminen	19 443 538	30 275	10 987
2b	Maanviljelijöiden ammatillisen osaamisen parantaminen ja sukupolven vaihdosten helpottaminen	2 280 524	3 923	2 864
3a	Ruokaketjut, paikalliset markkinat ja lähiruoka sekä eläinten hyvinvoinnin edistäminen	9 857 751	31 588	7 429
4a	Maisemanhoito ja luonnon monimuotoisuuden ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen	4 407 199	13 924	5 038
4b	Vesien ja maanhoidon edistäminen sekä vesipuitedirektiivin tavoitteisiin vastaaminen	9 604 839	34 847	13 008
4c	Eroosion estäminen ja maaperän hoidon parantaminen	625 583	2 040	1 510
5b	Maatalouden ja elintarvikejalostuksen energiatehokkuuden lisääminen	614 676	887	833
5c	Uusiutuvien energialähteiden ja biotalouden raaka-aineiden hankinnan ja käytön helpottaminen	2 012 711	3 583	2 215
5d	Maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentäminen	127 537	399	326
5e	Hiilen sitomisen edistäminen maa- ja metsätaloudessa	983 974	2 798	1 973

Neuvonta

3.b) Laadun ja tehokkuuden toteutusmekanismit

Yksinkertaistetut kustannusvaihtoehdot (SCO) ¹, epäsuora indikaattori lasketaan automaattisesti

	Maaseudun kehittämissuorituksen määrärahat yhteensä [maaseuturahasto + Euroopan unionin elpymisväline]	Suunniteltu yksinkertaistettujen kustannusvaihtoehtojen osuus kaikista maaseudun kehittämissuorituksen määrärahoista [%] ²	Yksinkertaistetuissa kustannusvaihtoehdoissa toteutuneet menot suhteessa maaseudun kehittämissuorituksen kaikkiin määrärahoihin (kumulatiivinen) [%] ³
Erityiset rahastokohtaiset menetelmät, yhteisiä säännöksiä koskevan asetuksen 67 artiklan 5 kohdan e alakohta	3 347 900 757,24	79,01	78,14

¹ Yksinkertaistetuilla kustannusvaihtoehdoilla tarkoitetaan yhteisiä säännöksiä koskevan asetuksen 67 artiklan 5 kohdan mukaisia yksikkökustannuksia / kiinteitä määriä / kertakorvauksia, mukaan lukien kyseisen artiklan e alakohdan mukaiset maaseuturahaston erityiset menetelmät kuten yrityksen perustamiseen myönnettävät kertakorvaukset, kiinteämääräiset maksut tuottajaorganisaatioille sekä pinta-aloihin ja eläimiin liittyvät yksikkökustannukset

² Lasketaan automaattisesti ohjelmaversioiden toimenpiteistä 06, 09, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18

³ Lasketaan automaattisesti menoilmoitusten toimenpiteistä 06, 09, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18

Yksinkertaistetut kustannusvaihtoehdot (SCO), jäsenvaltioiden yksityiskohtaisten erityistietojen perusteella [valinnainen]

	Maaseudun kehittämissuorituksen määrärahat yhteensä [maaseuturahasto + Euroopan unionin elpymisväline]	Suunniteltu yksinkertaistettujen kustannusvaihtoehtojen osuus kaikista maaseudun kehittämissuorituksen määrärahoista [%]	Yksinkertaistetuissa kustannusvaihtoehdoissa toteutuneet menot suhteessa maaseudun kehittämissuorituksen kaikkiin määrärahoihin (kumulatiivinen) [%]
Yhteisiä säännöksiä koskevan asetuksen 67 artiklan 1 kohdan b, c ja d alakohdan + 67 artiklan 5 kohdan e alakohdan mukaiset yhteensä	3 347 900 757,24		
Erityiset rahastokohtaiset menetelmät, yhteisiä säännöksiä koskevan asetuksen 67 artiklan 5 kohdan e alakohta	3 347 900 757,24		

Tuensaajien sähköinen hallinta [valinnainen]

	[%] Maaseuturahaston + Euroopan unionin elpymisvälineen rahoitus	Asianomaiset toimet [%]
Tukihakemus		
Maksuhakemukset		
Valvonta ja noudattaminen		
Seuranta ja raportointi hallintoviranomaiselle/maksajavirastolle		

Keskimääräiset aikarajat, jonka kuluessa maksut tulevat tuensaajille [valinnainen]

[päivää] Tarvittaessa jäsenvaltion määräaika maksujen suorittamiselle tuensaajille	[päivää] Tuensaajille maksamisen keskimääräinen aika	Huomautukset

4. TEKNISEN AVUN JA OHJELMAN JULKISUUSVAATIMUSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANO VARTEN SUORITETUT TOIMET

4.a) Kansallisen maaseutuverkoston perustamiseen ja sen toimintasuunnitelman täytäntöönpanoon suoritettut toimet ja sitä koskeva tilannekatsaus

4.a1) Toteutettut toimet ja nykytilanne kansallisen maaseutuverkoston perustamisen suhteen (hallintorakenne ja verkoston tukiyksikkö)

Suomen Maaseutuverkosto on Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämistä edistävä verkosto, joka mahdollistaa laajan tiedon-, kokemuksen- ja menetelmien vaihdon sekä lisää vuoropuhelua paikallisella, alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Maaseutuverkoston tehtävänä on toimintansa kautta edistää Suomen maaseutuohjelmien (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelma) toimia lisäämällä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa verkoston toimijoiden kesken. Keskeistä on, että potentiaaliset tuensaajat ja suuri yleisö ovat tietoisia kehittämisohjelmien mahdollisuuksista ja tuloksista. Maaseutuverkostotoiminta edesauttaa myös hyvien käytäntöjen ja toimintatapojen leviämistä toimijoiden keskuudessa. Toiminnan koordinoijana ja mahdollistajana toimii Ruokavirastoon sijoitettu maaseutuverkostoyksikkö.

Maaseutuverkostotoiminnan kaksi tärkeää painopistettä ovat viestintä ja maaseutuverkostossa tapahtuvan alueellisen ja temaattisen verkostotoiminnan kehittäminen. Ohjelman mahdollisuuksien esiin tuominen maaseutualueiden kehittämisessä sekä hyvien käytäntöjen välittäminen konkreettisten esimerkkien kautta on entistä tärkeämpää.

Viestintäverkoston rakenteita kehitetään niin, että verkosto rakentuu alueellisten toimijoiden verkostoista kansalliseksi kokonaisuudeksi. Lisäksi maaseutuverkostopalvelut yhdessä muiden jäsenmaiden maaseutuverkostojen ja näiden verkostoyksikköjen kanssa laajentavat verkoston myös Euroopan laajuiseksi. Tämänkaltaisella verkostolla mahdollistetaan tiedonkulku paikalliselta tasolta kansalliselle ja Euroopan tasolle ja päinvastoin.

Maaseutuverkoston toimintaa kehitetään ja luodaan toimivia rakenteita alueellisella, maakunnallisella, kansallisella sekä kansainvälisellä tasolla. Kansallisen maaseutuverkoston rakenteita tuetaan toimintaa palvelevilla työkaluilla ja tapahtumilla. Kansallisen maaseutuverkoston toimintaan haetaan vahvuutta myös temaattisesta ja toiminnallisesta yhteistyöstä kansainvälisellä tasolla naapurimaiden kanssa.

Maaseutuverkostoyksikössä työskenteli 10 henkilöä vuonna 2023. Lisäksi verkostoyksikössä työskenteli yksi kesätyöntekijä.

4.a2) Toteutettut toimet ja nykytilanne toimintasuunnitelman toteuttamisen suhteen

Rahoituskauden 2014–2022 maaseutuverkoston ohjausryhmätöiminta päättyi 31.12.2022. Uuden rahoituskauden maaseutuverkoston ohjausryhmä valittiin ja nimitettiin maa- ja metsätalousministeriön toimesta alkuvuodesta 2023 ja se aloitti toiminnan järjestäytymiskokouksen myötä maaliskuussa 2023.

Maaseutuverkoston vuosikelloon kuuluvat ELY-keskusten kehittämisasiantuntijoiden, yritysasiantuntijoiden-, Leader- ja maksatusasiantuntijoiden tapaamiset. Ajankohtaispäivien painopiste on vertaisoppimisessa, toimeenpanon laadun ja yhteistyön parantamisessa sekä hallintovirkahenkilöiden

osaamisen lisäämisessä.

Maaseutuohjelman tuloksia hyödynnettiin viestinnässä jakamalla esimerkiksi parhaita esimerkkejä ARIA-kilpailussa ja teettämällä niistä uutta materiaalia. Maaseutu.fi-sivustolle koottiin myös maaseutuohjelman vaikutukset yhdelle sivulle: <https://maaseutu.fi/nakokulmia/vaikutukset/>.

Yksi maaseutuverkoston tavoitteista on edistää seuranta- ja arviointivalmiuksia. Vuoden 2023 aikana järjestettiin sekä Leader-ryhmille että ELY-keskuksille vaikuttavuusleirit. Leirien tavoitteina oli luoda konkreettiset ja käytännönläheiset toimintamallit sille, miten Leader-ryhmät ja ELY-keskukset voivat osoittaa maaseuturahaston toimenpiteiden vaikuttavuutta.

Monien tapahtumien vuosi

Alkuvuodesta järjestettiin AgriHubin AKIS-ryhmän ideoima SPRING'23-tapahtuma edistämään maa- ja puutarhatalouden ja ruokasektorin toimijoiden yhteistyötä sekä tuomaan esille erilaisia rahoitusmahdollisuuksia hanketuotosten jatkokehittämiseen.

Innovaatiotori järjestettiin vuonna 2023 kolmatta kertaa ja jälleen kerran suurempana kuin koskaan. KoneAgria-messujen yhteisosasto kokosi yhteen 35 näytteilleasettajaa – 10 EIP-hanketta, 15 startup-yritystä, 16 muuta innovatiivista hanketta.

Itämeren maiden maaseutuverkostojen välillä on aktiivista ja moninaista. Network to innovate -webinaarisarja nosti esiin Latvian, Puolan, Suomen ja Viron hankkeita ja toimintaa yhteensä yhdeksän eri teemawebinaarin avulla. Lisäksi kansainvälisen EIP-yhteistyön lisäämiseksi on tuettu ja fasilitoitu Latvian, Ruotsin, Suomen ja Viron hallintojen välisiä keskusteluja ja kokoontumisia.

Valtakunnallisia Nuorisoleader -päiviä vietettiin marraskuussa nuorisokeskus Piispalassa Kannonkoskella. Tapahtumaan osallistui 14–25-vuotiaita henkilöitä sekä Leader-ryhmien työntekijöitä kahdeksantoista Leader-ryhmän alueelta.

Vuonna 2023 maaseutuverkosto koordinoi maaseutuhallinnon ajankohtaispäivien suunnittelun yhdessä koko toimeenpanoketjun kanssa. Neljäsadan osallistujan tilaisuus oli ajankohtainen, koska rahoituskauden vaihtuminen tarkoitti maaseutuhallinnolle uuden opettelua. Etenkin ELY-keskusten ja kuntien yhteistoiminta-alueilla oli tarvetta päästä keskustelemaan alkaneen kauden havainnoista.

Uudistuneena Lähiruokapäivänä syyskuussa suomalaisilla oli mahdollisuus tutustua maaseudun toimijoihin “pintaa syvemältä” sekä ostaa tuoreita raaka-aineita ja valmiiksi jalostettuja tuotteita suoraan tekijöiltä itseltään. Lähiruokapäivänä vierailijoita eri kohteissa oli hieman yli 71 000. Tilakohtaisesti vierailijoita tiloilla oli 4 ja 2000 välillä. Tiloja tapahtumassa oli mukana 314, joka oli kaikkien aikojen ennätys. Lähiruokapäivän avajaistapahtumaa vietettiin Huittisissa.

Yhteinen maaseutuvisio

Maaseutuverkoston tavoitteena on edesauttaa omalla toiminnallaan EU:n pitkän tähtäimen maaseutuvisio toteutumista. Vision toteutumiseksi organisaatioita ja yksilöitä halutaan sitouttaa toimintaan maaseutusopimusten kautta (Rural Pact). EU:n maaseutuvisio linjaa EU:n tulevaa maaseutupolitiikkaa ja –rahoitusta. Tämän vuoksi suomalaisten näkökulmien esiin nostaminen on tärkeää Rural Vision/Rural Pact-kontekstissa. Tästä esimerkkinä oli mm. Espanjassa syyskuussa järjestetty politiikkafoorumi: <https://maaseutuverkosto.fi/blogi/eun-maaseutualueiden-tulevaisuus-taistelua-tuulimyllyja-vastaan/>

Suomen näkökulmista ja toimista EU:n pitkän tähtäimen vision toteuttamiseen koostettiin erillinen

englanninkielinen osio: <https://maaseutu.fi/en/rural-vision-in-finland/>. Tavoitteena on, että sivustoa päivitetään toimintojen edetessä.

Verkostoamut

Verkostoamujen sarjaa jatkettiin tutulla konseptilla. Kerran kuussa kokoonnuttiin koko maaseutuverkoston voimin ajankohtaisten ja yllättävienkin asioiden äärelle. Aiheet vaihtelivat tekoälystä metsäsektorin uusiin innovaatioihin.

Verkostoamut ovat maaseutuverkostoyksikön järjestämiä kuukausittaisia virtuaalituokioita, jotka kokoavat laajasti yhteen maaseudun kehittämistä kiinnostuneita ihmisiä kuulemaan ajankohtaisista, maaseutualueisiin liittyvistä aiheista, rennossa hengessä aamukahvien ohessa. Verkostoamujen tavoitteena on nostaa esiin kiinnostavia näkökulmia ja puhujia sekä herätellä maaseutuverkoston jäseniä uusiin aiheisiin.

Nordic-Baltic-kahvit

Suomen maaseutuverkoston aloitteesta ja organisoimana ovat Itämeren alueen maaseutuverkostopalvelujen asiantuntijat kohdanneet kuukausittain virtuaalisissa kahvihetkissä. Kahvihetkiin osallistuu yleensä noin 20–25 henkilöä. Mukana ovat kaikki Itämeren alueen EU-jäsenmaiden maaseutuverkostot Saksaa lukuun ottamatta. Myös Euroopan maaseutuverkostoyksikön ENRD:n edustajia on säännönmukaisesti mukana.

Vapaamuotoiset keskusteluhetket ovat oivallinen tapa kuulla, mitä muualla tapahtuu, suunnitella yhteistä tekemistä ja oppia toinen toisiltamme. Euroopan maaseutuverkostoyksikkö on lanseerannut Itämeren alueen kahvihetkimallin myös muille Euroopan maaseutuverkoston suuralueille.

Ohjelman toimeenpanon kehittäminen

Toimeenpanoa tuettiin uuden rahoituskauden käynnistymisessä. ELY-keskusten asiantuntijoille järjestettiin esimerkiksi täsmäviljely- ja biokaasuinvestointeja tukevaa täydentävää koulutusta. Uudella rahoituskaudella EIP-toimenpiteen laajeneminen alueellisiin EIP-hankkeisiin on tuonut myös koulutustarpeita, joihin on vastattu tukemalla Ruokavirastoa tilaisuuksien järjestämisessä. Lisäksi hanketoimijoille on järjestetty erilaisia tilaisuuksia mm. Älykkäät kylät, EIP sekä ilmasto- ja ympäristöteemaisten toimenpiteiden aktivoimiseksi ja toimijoiden verkottamiseksi.

Leader-työn osalta vuoden aikana toteutettiin koulutuksia ja verkostotapaamisia koko Leader-kentälle niin Leader-hallituksille, henkilöstölle kuin hallinnonkin Leader-asiantuntijoille. Suurin Leader-tapahtuma oli toukokuussa järjestetyt Leader-päivät Savonlinnassa ja Etelä-Savossa yhteistyössä alueen Leader-ryhmien, SavonLuotsi Leaderin ja Leader Veej`jakajan kanssa.

Vipu-mobiili-kampanja toteutettiin kaksivaiheisena: ensimmäisessä osassa esiteltiin sovellusta ja toisessa osassa kerrottiin, miten viljelijän tulee toimia selvityspyynnön saatuaan. Suomalaiset viljelijät toimivat esimerkillisen hyvin, kun maataloushallinnossa siirryttiin satelliittiaikaan.

Yhteenveto

Vuonna 2023 maaseutuverkostotoiminnassa järjestettiin tai oltiin mukana järjestämässä 117 tapahtumaa. Osallistujia näissä tapahtumissa oli yhteensä 6 615 henkilöä. Vuonna 2023 tapahtumat järjestettiin läsnätilaisuutena tai virtuaalisena. Vuoden 2023 aikana maaseutuverkoston osalliset järjestivät 11 palvelupakettitapahtumaa, joissa oli osallistujia yhteensä 442 henkilöä. Maaseutuverkostoyksikkö organisoii 18 toistuvaa sidosryhmätapahtumaa, joista esimerkkinä voidaan mainita virtuaaliset Nordic-Baltic

kokoontumiset ja verkostoaamut.

Euroopan maaseutu- ja innovaatioverkoston tapahtumista osallistuttiin 26 eri kokoukseen tai työpajaan. Kokonaisuudessaan maaseutuverkostotapahtumissa (koulutukset, palvelupaketit ja sidosryhmätapahtumat) oli osallistujia 7 057 henkilöä.

Yhteensä maaseutuverkostotoimintaan liittyvissä virtuaali- ja läsnä tapahtumissa oli 80 091 osallistujaa. Osasta virtuaalitalaisuuksista tehtiin myös tallenteet, jotka ovat olleet katsottavissa maaseutuverkoston Youtube-kanavalla: <https://www.youtube.com/@maaseutuverkosto/videos>. Kanavalle ladattuja videoita katsottiin vuonna 2023 yhteensä noin 3 300 kertaa.

4.b) Toteutetut toimet sen varmistamiseksi, että ohjelma julkistetaan (komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 808/2014 13 artikla)

Vuoden 2023 maaseutuohjelman viestintä

Vuonna 2023 viestintätyössä katseet suunnattiin kohti tulevaa, kun uusi rahoituskausi käynnistyi. Uudistutettu Maaseutu.fi-sivusto avattiin sekä Ruokavirasto.fi-sivusto päivitettiin CAP-suunnitelman sisällöillä. Rahoituskauden 2023-2027 visuaalisuus otettiin käyttöön ja luotiin linjat viestintätyölle viestintästrategian myötä. Vuoden edetessä uudet maaseutuviestinnän koordinaattorit aloittivat työnsä, ja ruotsinkielistä viestintää tukemaan käynnistettiin ruotsinkielisen viestintäverkoston työ. Viestitiin monin eri tavoin uuden rahoituskauden mahdollisuuksista. Lisäksi kerrottiin uudesta Vipumobiilista viljelijöille.

Maaseutuohjelman viestinnässä vaikuttavuus oli keskeisessä roolissa. Tämä oli myös yksi viestinnän tavoitteista vuonna 2023.

Vaikuttavuusviestinnälle on luotu toimivia malleja (kauden 2014–2022 viestintää)

Tuloksista viestiminen oli keskiössä. Viestijät olivat esimerkiksi mukana Kuntamarkkinoilla yhdessä Olympiakomitean sekä Suomen Ladun kanssa viemässä kuntapäätäjille viestiä siitä, miten EU:n maaseuturahoitus on mukana lisäämässä liikettä suomalaisille. Rahoituskaudella 2014–2022 on rahoitettu lukumäärällisesti eniten ulkoliikunta- ja luontokohteita ja saatu aikaan paljon liikettä Suomen maaseutualueilla. Aihe on yhteiskunnallisesti merkittävä, sillä monivuotisten tulosten perusteella maaseutualueilla asuvat lapset ja nuoret liikkuvat vähemmän kuin kaupungeissa asuvat ikäisensä.

Vaikuttavuussivustoa päivitettiin Maaseutu.fi:hin suomeksi sekä englanniksi. Sivustolle on koottu kattavasti tuloksia ja lukuja kaudesta 2014–2022. Englanninkielisellä sivustolla kerromme lisäksi Suomesta maana, jossa 95 % pinta-alasta on maaseutua.

Verkkoviestinnän otteita

Rahoituskaudella 2014-2022 Maaseutu.fi:ssä vieraili 570 000 kävijää ja istuntoja kertyi lähes miljoona. Esimerkiksi Hnkerekisteri sekä kampanjasivut, Tee se Suomessa sekä Laajakaistainfo ovat olleet suosittuja sivuja koko kauden.

Myös sosiaalisen median kanavat toimivat keskeisenä kanavana viestien jakamisessa. Vuonna 2022 lanseerattu Maaseudun unelmatakkoot –kampanja tavoitti puolet suomalaisista. Kohderyhmäksi valikoitui laaja kirjo ihmisiä maaseudun yrittäjistä ja nuorisosta kaupunkien monipaikkaisiin asukkaisiin. Sosiaalisen

median vaikuttajamarkkinointi on kustannustehokkaampaa lehti- tai televisiomainontaan verrattuna.

- Instagram toimi keskeisenä välineenä tulostiedon levittämisessä. Kanavan kautta tavoitettiin lähes 900 000 käyttäjää. Instagramissa seuraajia on reilu 1 600. Määrä on noussut useilla sadoilla vuodesta 2021, johtuen aktiivisesta sosiaalisen median kampanjoinnista.
- Facebookin Maaseutu – Tilaa elämälle -sivusta on muodostunut keskeinen kanava tavoittaa yleisöä maaseudun kehittäjien ydinpiirin ulkopuolelta. Facebookissa toimivaksi on todettu kevyet, tulevaisuudenuskoiset menestys- ja yrittäjäyystarinat. Facebookin seuraajamäärä on noin 10 000 seuraajaa.
- Twitterissä Maaseutu.fi-tili keskittyi jakamaan tietoa – ei niinkään hakeutunut keskusteluihin. Maaseutu.fi-tili on kerännyt reilut 3 000 seuraajaa. Twitterissä tapahtumat ja ajankohtaiset teemat kiinnostavat.

5. TOIMET, JOTKA ON TOTEUTETTU ENNAKKOEHTOJEN TÄYTTÄMISEKSI

Tätä osiota sovelletaan ainoastaan vuotuisiin täytäntöönpanokertomuksiin 2015, 2016

6. KUVAUS ALAOHJELMIEN TOTEUTTAMISESTA

Tätä osiota sovelletaan ainoastaan vuotuisiin täytäntöönpanokertomuksiin 2016, 2018

7. TIETOJEN JA OHJELMAN TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISESSA TAPAHTUNEEN EDISTYMISEN ARVIOINTI

Tätä osiota sovelletaan ainoastaan vuotuisiin täytäntöönpanokertomuksiin 2016, 2018

8. ASETUKSEN (EU) N:o 1303/2013 5, 7 JA 8 ARTIKLAN MUKAISTEN PERIAATTEIDEN HUOMIOON OTTAMISEKSI TÄYTÄNTÖÖNPANNUT TOIMET

Tätä osiota sovelletaan ainoastaan vuotuisiin täytäntöönpanokertomuksiin 2016, 2018

9. EDISTYMINEN INTEGROIDUN LÄHESTYMISTAVAN VARMISTAMISESSA MAASEUTURAHASTON JA MUIDEN UNIONIN RAHOITUSVÄLINEIDEN KÄYTTÖÖN

Tätä osiota sovelletaan ainoastaan vuotuisiin täytäntöönpanokertomuksiin 2018

10. RAHOITUSVÄLINEIDEN KÄYTTÖÖNOTTOA KOSKEVA KERTOMUS (ASETUKSEN (EU) N:o 1303/2013 46 ARTIKLA)

30A. Onko ennakoarviointi aloitettu?	Ei
30B. Onko ennakoarviointi valmistunut?	Ei
30. Ennakoarvioinnin valmistumispäivä	-
31.1. Onko valinta- tai nimeämismenettely jo käynnistetty?	Ei
13A. Onko rahoitussopimus allekirjoitettu?	Ei
13. Päivä, jona rahoitussopimus rahoitusvälineen täytäntöönpanosta vastaavan elimen kanssa on allekirjoitettu	-

11. YHTEISTEN JA OHJELMAKOHTAISTEN INDIKAATTOREIDEN SEKÄ MÄÄRÄLLISTEN TAVOITEARVOJEN KOODITAUUKOT

Katso seurantalite

Liite II

Yksityiskohtainen taulukko, jossa esitetään toteutustaso kohdealoittain, mukaan lukien tuotosindikaattorit

Kohdeala 1A							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
1A	T1: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14, 15 ja 35 artiklan mukaisten menojen prosenttiosuus suhteessa maaseudun kehittämissuhteeseen (kohdeala 1A)	2014-2023			1,99	72,07	2,76
		2014-2022			1,78	64,46	
		2014-2021			1,52	55,05	
		2014-2020			1,66	60,12	
		2014-2019			1,25	45,27	
		2014-2018			0,83	30,06	
		2014-2017			0,13	4,71	
		2014-2016			0,06	2,17	
		2014-2015			0,01	0,36	

Kohdeala 1B							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
1B	T2: yhteistyötoimenpiteistä tuettujen yhteistyötoimien kokonaismäärä (asetuksen (EU) N:o 1305/2013 35 artikla) (ryhmät, verkostot/klusterit, pilottihankkeet...) (kohdeala 1B)	2014-2023			905,00	109,04	830,00
		2014-2022			844,00	101,69	
		2014-2021			729,00	87,83	
		2014-2020					
		2014-2019					
		2014-2018					
		2014-2017					
		2014-2016					
		2014-2015					

Kohdeala 1C

FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
1C	T3: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14 artiklan mukaisesti koulutettujen osallistujien kokonaismäärä (kohdeala 1C)	2014-2023			59 422,00	151,97	39 100,00
		2014-2022			53 486,00	136,79	
		2014-2021			46 636,00	119,27	
		2014-2020			34 095,00	87,20	
		2014-2019			27 916,00	71,40	
		2014-2018			14 064,00	35,97	
		2014-2017			107,00	0,27	
		2014-2016					
		2014-2015					

Kohdeala 2A							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
2A	T4: niiden maatilojen prosenttiosuus, jotka saavat maaseudun kehittämissohjelma- sta tukea rakenneuudistuksen tai nykyaikaistamisen tehtäviin investointeihin (kohdeala 2A)	2014-2023	10,66	68,58	10,66	68,58	15,54
		2014-2022	10,19	65,55	10,19	65,55	
		2014-2021	9,40	60,47	9,40	60,47	
		2014-2020	8,19	52,69	8,19	52,69	
		2014-2019	7,31	47,03	7,31	47,03	
		2014-2018	5,71	36,73	5,71	36,73	
		2014-2017	2,68	17,24	3,04	19,56	
		2014-2016	0,99	6,37	0,99	6,37	
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
2A	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	879 410 499,26	77,22	630 906 801,92	55,40	1 138 852 381,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	17 207 624,82	107,20	14 788 605,07	92,13	16 052 381,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023			7 551 710,06	232,19	3 252 381,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2023			17 058,00	136,46	12 500,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	17 471 862,34	102,78	19 434 624,04	114,32	17 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2023			30 280,00	393,25	7 700,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	844 731 012,10	76,39	596 683 572,81	53,96	1 105 800 000,00
M04	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2023			900 738 891,05	44,08	2 043 600 000,00
M04.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023			596 683 572,81	53,96	1 105 800 000,00
M04.1	O4 - Tuettujen tilojen/tuensaajien lukumäärä	2014-2023			10 975,00	120,47	9 110,00

Kohdeala 2B

FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
2B	T5: niiden maatilojen prosenttiosuus, joilla on maaseudun kehittämissuunnitelma / tuettuja investointeja nuorille viljelijöille (kohdeala 2B)	2014-2023	3,59	77,93	3,72	80,75	4,61
		2014-2022	3,44	74,67	3,56	77,27	
		2014-2021	3,19	69,24	3,19	69,24	
		2014-2020	2,76	59,91	2,76	59,91	
		2014-2019	2,31	50,14	2,31	50,14	
		2014-2018	1,55	33,64	1,55	33,64	
		2014-2017	0,37	8,03	0,37	8,03	
		2014-2016	0,03	0,65	0,03	0,65	
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
2B	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	111 016 756,62	70,98	78 985 415,34	50,50	156 400 952,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	15 315 452,16	103,48	13 137 988,91	88,76	14 800 952,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023			8 684 335,93	273,01	3 180 952,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2023			16 780,00	209,75	8 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	2 022 738,21	101,14	2 278 633,71	113,93	2 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2023			3 932,00	393,20	1 000,00
M06	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	93 678 566,25	67,10	63 568 792,72	45,54	139 600 000,00
M06	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2023					321 600 000,00
M06.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023			63 568 792,72	45,54	139 600 000,00
M06.1	O4 - Tuettujen tilojen/tuensaajien lukumäärä	2014-2023			2 179,00	80,70	2 700,00

Kohdeala 3A

FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
3A	T6: niiden maatiloiden prosenttiosuus, joita tuetaan laatujärjestelmien, paikallismarkkinoiden ja lyhyiden jakeluketjujen sekä tuottajaryhmien ja -organisaatioiden avulla (kohdeala 3A)	2014-2023	2,99	175,23	2,99	175,23	1,71
		2014-2022	2,82	165,27	2,82	165,27	
		2014-2021	3,28	192,23	3,28	192,23	
		2014-2020	1,90	111,35	1,90	111,35	
		2014-2019	1,29	75,60	1,29	75,60	
		2014-2018	0,80	46,89	0,80	46,89	
		2014-2017	0,02	1,17	0,02	1,17	
		2014-2016					
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
3A	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	613 916 625,77	85,23	677 047 374,12	94,00	720 297 429,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	8 544 017,32	101,71	7 805 182,05	92,92	8 400 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023			1 576 885,36	157,69	1 000 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2023			2 751,00	275,10	1 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	9 317 569,93	103,30	9 854 083,34	109,25	9 020 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2023			31 626,00	410,73	7 700,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	107 041 902,40	97,54	88 108 061,84	80,29	109 740 000,00
M04	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2023			343 086 140,37	144,68	237 140 000,00
M04.1 M04.2	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2023			662,00	94,57	700,00
M14	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	438 654 997,33	80,34	546 226 524,56	100,04	546 001 429,00
M14	O4 - Tuettujen tilojen/tuensaajien lukumäärä	2014-2023			5 717,00	93,72	6 100,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	50 358 138,79	106,84	25 053 522,33	53,15	47 136 000,00
M16.4	O9 - Tuettuihin järjestelmiin osallistuvien maatiloiden lukumäärä	2014-2023			1 751,00	175,10	1 000,00

Painopiste P4

FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
P4	T12: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi (kohdeala 4C)	2014-2023			71,15	131,92	53,93
		2014-2022			71,15	131,92	
		2014-2021			71,11	131,85	
		2014-2020			70,81	131,29	
		2014-2019			70,96	131,57	
		2014-2018			70,30	130,35	
		2014-2017			63,64	118,00	
		2014-2016			63,18	117,15	
		2014-2015			62,21	115,35	
	T10: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)	2014-2023			83,21	104,17	79,88
		2014-2022			83,21	104,17	
		2014-2021			83,37	104,37	
		2014-2020			83,20	104,15	
		2014-2019			83,43	104,44	
		2014-2018			82,81	103,67	
		2014-2017			82,83	103,69	
		2014-2016			82,29	103,01	
	2014-2015			82,44	103,20		
	T9: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus (kohdeala 4A)	2014-2023			14,99	85,16	17,60
		2014-2022			14,99	85,16	
		2014-2021			14,72	83,63	
		2014-2020			14,30	81,24	
		2014-2019			13,55	76,98	
		2014-2018			13,44	76,36	
		2014-2017			11,94	67,83	
		2014-2016			10,94	62,15	
	2014-2015			9,59	54,48		
	FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)
P4	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	7 539 795 981,17	98,36	7 628 689 694,64	99,52	7 665 572 720,60
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	6 141 881,06	105,89	5 481 807,61	94,51	5 800 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023			133 203,77	4,16	3 200 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2023			90,00	4,50	2 000,00

M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	13 732 000,39	99,51	14 634 405,65	106,05	13 800 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2023			50 887,00	118,34	43 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	10 703 084,34	152,90	5 433 696,44	77,62	7 000 000,00
M04	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2023			5 433 696,44	77,62	7 000 000,00
M04.4	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2023			256,00	31,26	819,00
M10	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	2 229 695 678,25	99,28	2 260 029 915,51	100,63	2 245 939 965,00
M10.1	O5 - Kokonaispinta-ala (ha)	2014-2023			4 465 335,60	235,02	1 900 000,00
M11	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	451 675 695,76	95,94	467 169 435,34	99,23	470 804 025,60
M11.2	O5 - Kokonaispinta-ala (ha)	2014-2023			304 056,14	85,65	355 000,00
M13	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	4 814 870 451,02	98,06	4 865 973 749,07	99,10	4 910 325 873,00
M13.1	O5 - Kokonaispinta-ala (ha)	2014-2023			1 138 640,10	97,49	1 168 000,00
M13.2	O5 - Kokonaispinta-ala (ha)	2014-2023			1 016 116,46	97,99	1 037 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	12 977 190,35	109,03	9 966 685,02	83,73	11 902 857,00

Kohdeala 5B

FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
5B	Neuvontapalveluj a käyttävien edunsaajien lukumäärä (kpl)	2014-2023					2 000,00
		2014-2022			846,00	42,30	
		2014-2021			718,00	35,90	
		2014-2020					
		2014-2019					
		2014-2018					
		2014-2017					
		2014-2016			221,00	11,05	
		2014-2015			18,00	0,90	
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
5B	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	3 580 081,06	83,30	3 241 701,54	75,43	4 297 619,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	34 836,50	8,71	320 431,93	80,11	400 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023					400 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2023					400,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	563 420,97	56,34	613 505,18	61,35	1 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2023			882,00	44,10	2 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	2 981 823,59	102,91	2 307 764,43	79,64	2 897 619,00

Kohdeala 5C

FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
5C	T16: kokonaisinvestoinnit uusiutuvan energian tuotantoon (euroa) (kohdeala 5C)	2014-2023	85 032 199,79	61,96	85 032 199,79	61,96	137 245 000,00
		2014-2022	75 143 155,10	54,75	75 143 155,10	54,75	
		2014-2021	71 067 254,33	51,78	71 067 254,33	51,78	
		2014-2020	50 962 949,92	37,13	50 962 949,92	37,13	
		2014-2019	35 088 750,94	25,57	35 088 750,94	25,57	
		2014-2018	22 471 513,38	16,37	22 471 513,38	16,37	
		2014-2017	9 186 406,25	6,69	9 186 406,25	6,69	
		2014-2016			2 539 138,00	1,85	
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
5C	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	127 548 576,34	138,91	56 191 291,42	61,20	91 822 619,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	3 751 611,15	98,73	3 384 688,41	89,07	3 800 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023			350 818,62	116,94	300 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2023			1 133,00	188,83	600,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	1 587 081,90	84,42	2 012 270,04	107,04	1 880 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2023			3 586,00	179,30	2 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	110 596 724,39	145,24	44 019 473,19	57,81	76 145 000,00
M04	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2023			85 032 199,79	61,96	137 245 000,00
M04.1 M04.3	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2023			1 359,00	113,25	1 200,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	11 613 158,90	116,16	6 774 859,78	67,76	9 997 619,00

Kohdeala 5D

FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
5D	T17: niiden eläinryhmien (ey) prosenttiosuus, joita koskevat investoinnit kasvihuonekaasujen päästöjen ja/tai ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi karjanhoidossa (kohdeala 5D)	2014-2023			2,70	25,06	10,77
		2014-2022			2,70	25,06	
		2014-2021			2,68	24,88	
		2014-2020			2,25	20,88	
		2014-2019			1,42	13,18	
		2014-2018			1,34	12,44	
		2014-2017			0,76	7,05	
		2014-2016			0,42	3,90	
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
5D	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	21 938 199,45	74,62	12 045 164,05	40,97	29 400 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	1 017 694,88	92,52	952 183,87	86,56	1 100 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023					300 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2023					300,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	99 978,87	49,99	126 975,86	63,49	200 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2023			399,00	99,75	400,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	18 632 594,36	70,58	10 046 909,01	38,06	26 400 000,00
M04	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2023			21 208 683,05	24,24	87 500 000,00
M04.1 M04.3 M04.4	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2023			519,00	102,77	505,00
M04.1 M04.3 M04.4	O8 - Tuettujen eläinryhmien (ey) lukumäärä	2014-2023			30 128,00	25,11	120 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	2 187 931,34	128,70	919 095,31	54,06	1 700 000,00

Kohdeala 5E

FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
5E	Neuvontapalveluja käyttävien edunsaajien lukumäärä (kpl)	2014-2023					2 000,00
		2014-2022			2 533,00	126,65	
		2014-2021			1 970,00	98,50	
		2014-2020					
		2014-2019					
		2014-2018					
		2014-2017					
		2014-2016			161,00	8,05	
		2014-2015			245,00	12,25	
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
5E	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	9 226 597,01	110,28	6 504 962,24	77,75	8 366 667,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	3 080 989,24	107,48	1 763 894,11	61,53	2 866 667,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023			907 967,58	216,18	420 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2023			5 002,00	1 667,33	300,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	934 366,49	93,44	982 902,87	98,29	1 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontasaaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2023			2 803,00	140,15	2 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	5 211 241,28	115,81	3 758 165,26	83,51	4 500 000,00

Kohdeala 6A

FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
6A	T20: tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (kohdeala 6A)	2014-2023			7 251,61	161,15	4 500,00
		2014-2022			6 602,37	146,72	
		2014-2021			4 882,36	108,50	
		2014-2020			3 042,41	67,61	
		2014-2019			2 948,15	65,51	
		2014-2018			1 815,20	40,34	
		2014-2017			600,81	13,35	
		2014-2016			15,30	0,34	
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
6A	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	407 599 700,26	113,38	266 451 559,16	74,12	359 500 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	18 918 634,90	101,17	17 227 108,07	92,12	18 700 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023			4 155 862,79	43,75	9 500 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2023			10 347,00	121,73	8 500,00
M06	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	295 122 944,82	118,03	209 340 739,63	83,72	250 038 095,00
M06	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2023			878 798 114,02	100,71	872 578 095,00
M06.2 M06.4	O4 - Tuettujen tilojen/tuensaajien lukumäärä	2014-2023			3 435,00	68,70	5 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	93 558 120,54	103,08	39 883 711,46	43,94	90 761 905,00

Kohdeala 6B

FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)	
6B	T23: tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (kohdeala 6B)	2014-2023			4 168,23	166,73	2 500,00	
		2014-2022			3 779,52	151,18		
		2014-2021			3 219,12	128,76		
		2014-2020			2 286,61	91,46		
		2014-2019			1 739,73	69,59		
		2014-2018			1 064,46	42,58		
		2014-2017			322,14	12,89		
		2014-2016			2,15	0,09		
		2014-2015						
	T22: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyötyy parannetuista palveluista/infrastruktuureista (kohdeala 6B)	2014-2023				92,66	196,84	47,07
		2014-2022				92,66	196,84	
		2014-2021				92,53	196,57	
		2014-2020				91,46	194,29	
		2014-2019				106,42	226,07	
		2014-2018				121,55	258,22	
		2014-2017				110,18	234,06	
		2014-2016				29,32	62,29	
	2014-2015							
	T21: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka kuuluu paikallisten kehittämissuunnitelmien piiriin (kohdeala 6B)	2014-2023				70,41	149,58	47,07
		2014-2022				70,41	149,58	
		2014-2021				70,41	149,58	
		2014-2020				70,41	149,58	
		2014-2019				70,41	149,58	
		2014-2018				70,41	149,58	
		2014-2017				70,41	149,58	
		2014-2016				70,41	149,58	
	2014-2015				70,41	149,58		
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023	
6B	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	453 281 634,71	94,53	417 751 950,00	87,12	479 530 000,00	
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	8 538 825,94	103,13	7 818 679,05	94,43	8 280 000,00	
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023					500 000,00	
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2023			6 261,00	125,22	5 000,00	

M07	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	96 158 316,27	103,56	85 964 625,29	92,58	92 850 000,00
M07.1	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2023			41,00	51,25	80,00
M07.1 M07.2 M07.4 M07.5 M07.6 M07.7 M07.8	O15 - Parannetuista palveluista/infrastruktuureista (IT tai muut) hyötyvä väestö	2014-2023			11 075 856,00	615,33	1 800 000,00
M07.2	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2023			33,00	22,00	150,00
M07.4	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2023			202,00	80,80	250,00
M07.5	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2023			125,00	86,21	145,00
M07.6	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2023			34,00	68,00	50,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	1 356 124,44	96,87	1 192 932,48	85,21	1 400 000,00
M19	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	347 228 368,06	92,10	322 775 713,18	85,62	377 000 000,00
M19	O18 - Paikallisten toimintaryhmien kattama väestö	2014-2023			2 692 334,00	149,57	1 800 000,00
M19	O19 - Valittujen paikallisten toimintaryhmien lukumäärä	2014-2023			54,00	100,00	54,00
M19.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023					2 600 000,00
M19.2	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023			242 796 815,83	87,34	278 000 000,00
M19.3	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023			22 204 750,94	87,42	25 400 000,00
M19.4	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023			57 774 146,41	81,37	71 000 000,00

Kohdeala 6C

FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Perustuu hyväksytyihin (tarvittaessa)	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Tavoite (2025)
6C	T24: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyöttyy uusista tai parannetuista palveluista/infrast raktuureista (TVT) (kohdeala 6C)	2014-2023			34,79	69,28	50,22
		2014-2022			32,40	64,52	
		2014-2021			31,37	62,47	
		2014-2020			29,07	57,89	
		2014-2019			27,13	54,03	
		2014-2018			26,53	52,83	
		2014-2017			1,22	2,43	
		2014-2016					
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Suoritettu	Käyttöönotto (%)	Toteutunut	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
6C	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	69 053 979,31	121,43	37 326 083,31	65,64	56 865 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	2 638 929,07	107,71	2 291 595,56	93,53	2 450 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023					500 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2023					500,00
M07	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2023	66 415 050,24	122,05	35 034 487,75	64,38	54 415 000,00
M07.3	O15 - Parannetuista palveluista/infrast raktuureista (IT tai muut) hyötyvä väestö	2014-2023			3 018 550,00	158,87	1 900 000,00
M07.3	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2023			122,00	87,14	140,00

Asiakirjat

Asiakirjan otsikko	Asiakirjan tyyppi	Asiakirjan päivämäärä	Paikallinen viite	Komission viite	Tarkistussumma	Tiedostot	Lähetyspäivämäärä	Lähtettäjä
AIR Financial Annex 2014FI06RDRP001	Talousliite (Järjestelmä)	12-08-2024		Ares(2024)5872338	470414992	AIRfinancialAnnex2014FI06RDRP001_fi.pdf	16-08-2024	nterhovi
Tiivistelmä Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2014-2020 raportista vuodelta 2023	Yleistajuinen tiivistelmä	12-08-2024		Ares(2024)5872338	3264261552	Tiivistelmä	16-08-2024	nterhovi

